

Jon Oligaa Buṇa Jononj Ooro. Jen-asa-asari

Jononj iyaṇṇaa qata Oligaa Buṇa kokanonj asug-anonj mende ooroto, iyaṇṇaajonj kokaenj jeja, “Gowoko Jiisasnonj uutanonj jopagonj muroti.” (19.26) Jononj uujopa uukalembaa qaaya ii ka-paran koma jenkeja. Jononj Oligaa Buṇa koi ii ejembanonj qaa kokaenj moma kotowutiwaajonj (20.31) ooro, “Jiisas Kraist ii balonj eja-gadeen mende laligoroto, onanonj Anutuwaa Meria ano Hamoqege Toya kolooja. Ono mono ii moma laarinj iikanonj laaligo kombombanṇa mokoloowu.” Jiisasnonj wala Maṇṇaa kosianonj laligonj qaa jetaga laligoro. (1.1) Kaenj laligonj namo ejaga koloonj esunmumuya ano momoya ii aiwese angoletto menj iikanonj qendeenno. Ii qendeema bentotombaa kania jenj asariro tosianonj uugia meleengi tosianonj kilenj yangisenj anṇi.

Jiisasnonj kokaenj kolooja, jero: Hamoqege Toya (4.26), laaligowaa nene wota (6.35), Siwe gomanj eukawaa buṇaga (8.23), benṣakonj tetegoya qaa (8.58), namowaa asasaga (9.5), nagu (10.7), lama galenj awaa (10.11), Anutuwaa Meria (10.36), Ponj ano Boi (13.13), koomunonga waawaataa Toya ano laaligo kombombanṇa Toya (11.25), kana honṇa, qaa honṇa ano laaligo kombombanṇa (14.6), wain gere honṇa (15.1), tere waṇa mutuya ano tetegoya A ano Z (Ais 1.8), Mutuya ano Konoga (Ais 1.17) ano kaanṇa kaanṇa.

Jiisasnon gowokouruta onjanon jopagon onoma laligoroti, gejanono qaa konoganon (Bon 13-17) ii tororo qendeenja. Qaa ii naanawo. Koomunonga waamago Piito men kotiiwaatiwaajon kokaen qisiro: “Nii jopagon nonjan me qaago? Kaen koloojani, kian mono alauruna kalan koma onomba.”

Buk kokawaa bakaya waja 6 ii kokaen:

Qaa mutuya 1.1-18

Jon Oomulu eja ano gowokouruta mutuya 1.19-51

Jiisasnon qenjaaro gawon mero 2.1–12.50

Tetegoyanon Jerusalem kan laligon komuro 13.1–19.42

Gbilin waama alauruta koloon onono 20.1-31

Galili kan gowokouruta koloon onono 21.1-25

Anutuwaa qaa jeta laaligoyawo.

¹ Kanakanaiyanon monowaa monoyanonga qaa je laligoro. Iinon laaligowaa kania nanjon jen waama laligoro. Qaa je iinon Anutuwaa kooronanon laligon waaro ano anjo bensakon Anutugadeen kolooja. ² Qaa je iinon kanakanaiyanon Anutuwaa kooronanon laligoro. ³ Iwaa kooronanon laligon ilaan muro iwoi kuuya kolooro. Iwoi mon mende ilaan munaga, ii mende koloona. ⁴ Qaa je iinon laaligowaa bemunjaleya kolooja. Iwaanon laaligo kombombanja iikanon ejemba men asarin onono iima laligon waagi. ⁵ Asasagayanon pangaman uutanon asarinkejato, pangamanon laligogiti, iyononon asasagaa kania ii mende moma asarin laligon kougi. Kian.

6-7 *Anutunon ejemba kuuya asasagaya moma laariwutiwaajon moma qele eja qata Jon wasiro asugiro. Asugin kan asasagaa kania inisaama nanjon jen laligoro. ⁸ Jon anjo asasaga ii mende koloon laligoroto, iinon asasagaa kania ii nanjon jen laligoro. ⁹ Asasaga onabonja iinon ejemba goman so men asarin nonomakeji, iinon namonon asugimambaajon ano.

¹⁰ Iinon kanakanaiyanon gomanja gomanja iikawaa ilawoilaya kuuya ii nemun koma onono koloogi. Koloogi anjo batugianon laligon kouroto, balon ejembanon kilen ii mende moma koton mun tompin laligogi. ¹¹ Kaen tompiririn laligogi iyanjaa goman mirianon karo kanagesourutanon zizi togon telambelan ama gema qen mugi. ¹² Kaen angito, daen yononon koma horon mun qabunaya moma moma laarigiti, iinon mono kuuya iyonoojon kana meleuro kokaen kolooro: Anjo nemun koma ku-usun onono kolokoloo dongoga koloon Anutuwaa meraboraanja koloogi. ¹³ Anutuwaa uusiinanon nemun koma onono koloogi. Namo ejanon siinja otaan embiawo qaa somongoro koro ama mera mero kolooji, iyononon kana kaanja iikanon Anutuwaa meraboraanja mende koloogi. Kian.

¹⁴ Qaa je iinon eja sele busuwo koloon batunananon kema kan laligoro. Kaen laligoro akadamuya uun iima laligonin. Mananon Meria motoongowaajon akadamuya kuuya ama aon koma muro qaita mon laligoji, iinon mono

* 1:6-7: Mat 3.1; Maak 1.4; Luuk 3.1-2

iikawaa so kalenmoriananon uuta saa qero akadamuyawo koloon kamban so qaa hon toon-toon jen laligoro.

¹⁵ Jonon eja iikawaa kania nanon kokaen gama jen laligoro, “Niinon mombaajon qaa jen laligoweti, iinon mono ii kolooja. Kokaen jen laligowe: Noo gemananon eja mon kawaati, niinon mende koloowe iinon wala laligoro. Kawaa-jon iwaa qabunayanon mono nii nuugun uuta kolooja.” Jon Oomulu ejanon kaen jen laligoro.

¹⁶ Kalenmoriananon eja iikawaa uuta saa qero akadamuyawo laligoroti, iinon mono iikawaa so kotuegon nonoma laligoro. Kotumotueya ii kambanja kambanja maaro kuuya nonoo qanananon uro laligonin. ¹⁷ Mooseson Kana qaanana nemun kono kolooroto, Jiisas Kraistnon qaa hona ninisaama Anutuwa kalenmorianan nemun kono asuganon kolooro. ¹⁸ Namo eja monnon Anutu kamban monnon mende iiro. Meria motoongonon Manaa wosoyanon laligon kouma laligoroti, iinon mono namonon kamaan kania ninisaano monin. Kian.

Jon Oomulu ejanon iyanjaa kania jen asariro.

Mat 3.1-12; Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18

¹⁹ Juuda jotamemeya yononon jigo gawon galen ano jiwowon jigowaa welenqege tosaana Jerusalem sitinonga wasin onongi Jombaanon kagi. Kan qisin mun jegi, “Gii naa ejaga koloojan? Kaniaga nomaen?” Kaen jegi kaniaya inisaama injijoro.

20 Kaniaya mende qakoonoto, asuganon kokaen jokolooro, “Niinon Hamoqege Toya Kraist mende koloojen.”

21 *Kaen jokolooro kaparan koma qisin mugi, “Gii mono eja moroga koloojan? Gii Elaija koloojan me qaago?” Qisin mugi “Qaago!” jero. “Gii gejatootoo eja mon koloojan me qaago?” Kaen qisigi “Kaan qaago!” meleeno.

22 Meleeno qisigi, “Gii moroga koloojan? Wasin nonongi kajoni, iyonoojon mono nomaen meleema injowonaga? Gii geenгаа kaniaga nomaen jen asariwaga?”

23 *Qisigi kokaen injoro,

“Gejatootoo eja Aisaianon qaa mon kokaen jerota eja, ‘Nii gajoba koloon balon qararankonkonon laligon kokaen qamakejen: Ponon kawa-oo!

Kawaajon onjo mono uugia mindingon kania meleun meagowu.’ Nii kawaa qele gajobaya koloojen.”

24 Eja wasin onongi Jombaanon kagiti, ii Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) ejaga koloogi.

25 Yononon mombo kokaen jen qisin mugi, “Gii Hamoqege Toya Kraist mende koloojan ano Elaija me gejatootoo eja yonoononga mon mende koloojani, iikawaajon mono naambaajon ejemba oomulu men onomakejan?”

26 Qisin mugi kokaen meleema onono, “Niinon apu toonon onomorinkejento, eja mon onjo mende moma kotojuti, iinon koi batugianon

* 1:21: Dut 18.15, 18; Mal 4.5 * 1:23: Ais 40.3

nanja. ²⁷ Eja monj noo gemananonj kawaatiwaa-
jonj jenj laligoweti, iinonj mono ii kolooja. Iinonj
kanj nii nuugunj somatana koloonj laligowaati-
waajonj niinonj iwaa kosianonj kema wayangesoya
besaanj kana esuyaa kasia isamambaa amaqama-
maa amana.” ²⁸ Jononj Jordan apu leegenanonj go-
manj qata Betani iikanonj laligonj ejemba oomulu
menj onjoma laligoro. Iwoi ii iikanonj kolooro.
Kianj.

*Jononj Jiisaswaajonj “Anutuwaanonj lama
meriaga,” jero.*

²⁹ Ii kolooro gomanj ano Jononj Jiisas sigenjsigen
karo iima jero, “Iigi, eja ii Anutuwaanonj lama
meriaga. Iinonj mono balonja balonja ananaa
singisonjonana koma konjoratiro solananiwonja.

³⁰ Niinonj mombaajonj qaa jenj laligoweti, iinonj
mono ii kolooja. Kokaen jenj laligowe: Noo gem-
ananonj eja monj kawaati, niinonj mende koloowe
iinonj walagadeenj laligonj waaro. Kawaajonj iwaa
qabunayanonj mono nii nuugunj uuta kolooja.

³¹ Niinonj ii wala mende moma kotoweto, Anu-
tunonj kaniaya Israel ejemba nono ninisaano
mobaatiwaaajonj moja. Ii moma nii wasinj nono
kanj oomulu menj onjomaakejenj.”

³² Jononj kaen jenj dangunu kaanja nama
nanjonj kokaen injoro, “Unja Toroyanonj mono
Siwenonga kamaanj kewo koonj kaanja iwaa
wanjonj kamaanj koma raro iibe. ³³ Niinonj ii
wala mende moma kotonj laligoweto, monjonj
ejemba oomulu menj onjomaatiwaaajonj wasinj
nonoti, iinonj kokaen nijoro, ‘Unja Toroyanonj
mombaa wanjonj kamaanj koma raro iibagati,

iinonj mono Unja Toroya ejemba uugianonj ama iikanonj mulu menj onjombaa.’ ³⁴ Niinonj ii iibetiwaajonj ama kaniaya kokaenj nanjonj jejen, ‘Iinonj Anutuwaa Meria kolooja.’” Kianj.

Jiisasnonj gowokouruta mutuya onjoono.

³⁵ Kaenj injoro gomanj ano Jononj mombo apu goraayanonj iikanondeenj keno gowokouruta yonjoononga woinonj iwo motoonj nanji. ³⁶ Nanji Jiisasnonj iikanonj unjuugunj kenoti, ii tororo uunj iigigiinj jero, “Eja ii mono iibao. Iinonj Anutuwaanonj lama meriaga kolooja.”

³⁷ Kaenj jero gowoko woi yorononj qaa ii moma Jiisaswaa gematanonj keni. ³⁸ Keni Jiisasnonj eleema gematanonj kariti, ii iriima kokaenj qisinj orono, “Oro moroga mongama kajao?” Iikaenj moma meleema ijori, “Somatanara, gii miri dakanonj enj laligojanj?” (Juuda yonjononj ‘Somatanana’ qaa ii boiwaajonj jenkegi.)

³⁹ Kaenj ijori meleeno, “Mono kanj iibao!” Kaenj meleeno weenj jaaya eleeno 4 kilok kawaa so kolooro. Weenj jaaya meleeno iikanonj motoonj kema miri dakanonj enj laligoroti, ii iigi. Ii iima kanonj iwo laligori gomanj sinjsingonj tiiro mesaonj kari.

⁴⁰ Jononj qaa jero gowoko woita moma Jiisaswaa gematanonj keniti, iyoroononga mombaa qata Andruu, dataa qata Saimon Piito. ⁴¹ Andruu iinonj wala data Saimon mokoloonj kokaenj ijoro moro, “Noro mono Hamoqege Toya mokoloojota.” Hamoqege Toya ii Griik qaanonj Kraist.

⁴² Kaenj jenj data wama Jiisaswaanonj keni. Keni Jiisasnonj Saimon tororo uunj iigigiinj jero, “Gii

Saimon, Jombaa meria koloojanto, niinon qaga Siifas qabe ewaa.”* Kian.

Jiisasnon Filip ano Natanael oroono.

⁴³ Goman ano Jiisasnon Galili prowinsnon kemambaajon kema kananon eja qata Filip mokoloon kokaen ijoro, “Gii mono nii notaan kawa!” ⁴⁴ Filipnon Andruu ano Piito yorowo gomanja motoona. Taongia qata Betsaida.

⁴⁵ Filipnon eja qata Natanael mokoloon kokaen ijoro, “Moosesnon eja mombaajon Kana qaanon oorota gejatootoo yononon toroqen oogita eji, nono mono eja ii mokoloojona. Eja ii qata Jiisas, manaa qata Joosef, gomanja qata Nazaret.”

⁴⁶ Natanaelnon ii moma walingon jero, “Oo Nazaret! Ii goman qandayaga. Iikanona iwoi awaa mon kolooawaatiwaa so qaago.” Kaen jero Filipnon ijoro, “Mono kan geenjo iima kotowa!”

⁴⁷ Kaen ijoro moma Jiisaswaanon kan kouro iima iwaajon qaa kokaen jero, “Libu! Eja koi kanon mono Israel eja hona kolooja. Uutanon gbingbaon qolomolongoya qaa.”

⁴⁸ Kaen jero Natanaelnon qisin mun jero, “Gii mono nomaenanon nii moma koton nonjan?” Kaen jero Jiisasnon meleema ijoro, “Gii fig gere† umuganon rana giima kotowe. Wala giima kotowego Filipnon kawaa gematanon giima goono.”

⁴⁹ Kaen ijoro Natanaelnon meleema ijoro, “Oo Somatana, gii mono onanon Anutuwaa Meria

* **1:42:** Siifas ii Griik qaanon Piito, ananaa qaanon jamo karanjan. † **1:48:** Fig ii sambu kaangaya. Ii gawongianon komogi kota naangawo kolooro kamban mamaga nen laligoju.

koloojan. Gii Israel nonoonon eja Ponga laligojan.”

⁵⁰ Kaen jero moma Jiisasnon meleema ijoro, “Nii wala kokaen jejen, ‘Gii fig umuganon rana giibe.’ Kaen jen asugijeniwaajon moma laarin nonjan. Anutuwaanon ku-usun koi iima mojan, ii mono iwoi melaada kolooja. Honja somata ii mono kanagen iima moma laligowaga.”

⁵¹ *Kaen ijon toroqen ijoro, “Niinon qaa hon toonja mon kokaen jewe moba: Kanagen noo gowokouruna koloogi koton kondoon onombe jaameleen unja kokaen iibuya: Siwe nagunon tano Anutuwaa gajobaurutanon asugin Siwe gomambaa Eja Honjaanon uma kamaan anji injiibuya.” Kian.

2

Jiisasnon apu men letono wain kolooro.

¹ Jiisasnon Filip ano Natanael oroono ween karon tegoro laligogi monnon agomin aoawaa maran lomban ano ajoroogi. Ii Galili prowin-swaa goman qata Kaana iikanon anji. Jiisaswaa nemunanon kanon motoon kema ragi. ² Jiisas ano iwaa gowokouruta ii kaanagadeen horon onongi lombanon motoon ragi. ³ Iikanon ragi wain apunon qaono Jiisaswaa nemunanon meria ijoro, “Yonoonon wain apu qaonja.”

⁴ Kaen ijoro kokaen ijoro, “Nemuna, ii nomaen amanatiwaajon jejan? Jen koton nonjan me? Noo angoletoto meme kambananon mende kan kuuro laligojen.”

* **1:51:** Jen 28.12

⁵ Kaen jero moma welenqegeuruta kokaen injoro, “linon iwoi mombaajon jen koton onombaati, ii mono otaan ambu.”

⁶ Juuda yononon hamo qen aowombaajon Kana qaagia otaan borogia songbama laligonkegi. Iikawaa so miri iikanon koworanen somata 6 raro. Koworanen motomotoon ii apu konon 8 me 12 iikanon kemen saa qenagiwaa soga ragi.

⁷ Jiisasnon ii iima kokaen injoro, “Ono mono apu koson kan maagi koworanen koi saa qewa.” Kaen jero moma jerotiwaa so angi. ⁸ Koworanen ii saa qegi kokaen jen koton onono, “Mono apu qaga koson men kema lomban galen mubu.” Jen koton onono men kengi.

⁹ Koson kengito, galenon apu letoma wain kolooroti, ii nen naana moma daenkaya men kagiti, ii mende moma asarin aaruro. Aaruroto, welenqege apu kosogiti, iyononon ii moma jegi galenon maran lomban toya oono karo.

¹⁰ Karo kokaen ijoro, “Maran kambananon ku-uya yononon wain apu awaa ii wala men kan onomakeju ano ii nen enkalolon men aogigo wain apu naana qaa ii kanagen onomakeju. Giinon wain apu awaa ii wala angon koma mende onoma ketego koi kamban uugun men kajan. Ii sili morota mon anjan.”

¹¹ Jiisasnon angoletoto mutuya koi ii Galili prowinswaa gomanan qata Kaana iikanon mero. Ii men iikanon ku-usunan asuganon injisaano. Kaen injisaano gowokourutanon moma laarin mugi.

¹² *Jejelombanon laligogi tegoro Jiisaswaa

* **2:12:** Mat 4.13

nemunkoaana ano gowokouruta yononon gomanjianon Kaperneam kenji. Iikanon kema somana tosia toroqen laligogi. Kianj.

Jiisasnon jiwowon jigo jen kobooro.

Mat 21.12-13; Maak 11.15-17; Luuk 19.45-46

¹³ *Kamban kanon Juuda nonoonon kiankomu kendon kambana dodowiro. Anutunon wala eenanon niniima koboos nunuuguroti,* iikawaa-jon aisoowombaajon angij Jiisasnon kaanagadeen goma mesaon Jerusalem sitinon uro. ¹⁴ Sitinon uma jiwowon jigowaa toton uutanon keuma iwoi kokaen mokolooro: Ejemba bulmakao ejia, lama ano kewo koon ii sewana mewutiwaajon angij ano tosanon monen utekute ambombaajon ragiti, ii injiuro.

¹⁵ Ii injiima kasanon tape (qoilomu) miziziin iikanon onootin unuro. Unun ejemba ii kuuya konjoma onoma lama bulmakaogiawo jiwowon jigononga onotaaro. Utekute ejemba yonoonon soojaakota qewagoro kamaaro peragia metama maaro keno. ¹⁶ Kewo sewangia mewutiwaajon angiti, ejemba ii kokaen jen onono, “Iwoi ii mono men togon seleenjen kembu. Ono noo Manana jiwowon jigo koi mono naambaajon utegogi konkororo miri kaana kolooja?”

¹⁷ *Kaen jen onono Buna qaa mon gowoko yonoo momogianon kouro romongogi. Qaa ii kokaen oogita eja, “Noo uunanon goonon

* **2:13:** Eks 12.1-27 * **2:13:** Anutunon Iijipt kanon Israel ejemba niniima koboos nunuuguroti, iikawaa korisoroya ii Koon qaanon Pasowa. Eksodus, Mootogo 12.15 * **2:17:** Ond 69.9

jigo ii kowoga ewaatiwaajon kaparan kombe iikanon uunanon neqan gere kaanja jero majakaka iikanon ji mokoloonkejen.”

¹⁸ Ii konjoma onono Juuda jotamemeya yononon temboma waama Jiisaswaanon kouma kokaen qisin mugi, “Gii mono naa angoletto mon ana ku-usungga iinin sokoma nononogo tere kaanja anaga?”

¹⁹ *Kaen qisin mugi kokaen meleema onono, “Ononon jiwowon jigo koi kondeenji namonon kamaaro niinon ii ween karoombaa uutanon metaama kuuma.”

²⁰ Meleema onono kokaen ijogi, “Gbani 46:waa uutanon jiwowon jigo koi men laligon medaborogita nanja ano giinon ii ween karoombaa uutanon mono nomaen ama metaama kuunaga?”

²¹ Kaen ijogito, Jiisasnon jigowaa qaa ii iyanaa seliaa sareaga jero. ²² Jiisasnon kanagen koomunonga waaro sareqaa jeroti, ii kamban iikanon gowokouruta yonoo roromongogianon kan kono moma asarigi. Ii romongon Jiisasnon qaa jeroti, ii ano Buna qaa oogiti, ii kuuya moma laarigi. Kian.

Jiisasnon ejemba kananana modaboroja.

²³ Jiisasnon Jerusalem sitinon kiankomu kendombaa kambananon laligon angoletto ku-usungawo meroti, ii ejemba mamaganon iima qata moma laarin iwaanon rapingogi. ²⁴ Rapingogito, Jiisasnon ejemba kuuya yonoo kanagia moma kotodabororo. Kawaaajon ejemba kuuya mende

* **2:19:** Mat 26.61; 27.40; Maak 14.58; 15.29

moma laaridaboron onoma qaagiaa baatanon mende kema laligoro. ²⁵ Ejemba uugianon qaa iwoi eroti, Jiisas monnon ejemba uugiaa kania ii isaama qendeema mubaatiwaa so mende kolooro. Mono anjo ii moma kotooro. Kian.

3

Jiisasnon Nikodeemus uumeleembaa kania kuma muro.

¹ Juuda kanagesowaa jigo kaunsol batugianon jotamemeya eja mon qata Nikodeemus laligoro. Iinon Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) tuunnon nano. ² Iinon gomantiinja monnon Jiisaswaanon kouma kokaen ijoro, “Somatana, gii angoletu menkejan, ii eja monnon Anutu iwo mende nano anodeen memambaa amamaankeja. Kawaajon gii Anutunon nemun koma gono boi koloojan, iikaen mojon.”

³ Kaen jero kokaen jen meleema muro, “Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba: Monnon Anutuwaanonga kolokoloo dongoga mende koloowaati een, iinon mono Anutuwaa bentotonon keuma iimambaa amamaawaa.”

⁴ Meleema muro kokaen ijoro, “Monnon ejemba wana koloon laligonngo kolokoloo dongoga ii mono nomaen koloonaga? Iinon mono nemun goron uutanon keuro mombo koro ama memambaa amamaawaa.”

⁵ Kaen ijoro kokaen meleeno, “Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba: Monnon oomulu men mugi Unja Toroyanon uutanon kero iikanon kolokoloo dongoga mende kolooji

een, iikaananon mono Anutuwaa bentoton uutanon keumambaa amamaawaa. ⁶ Balombaa nemunman onoononga merabora koloojuti, ii balombaa meraboraanaga. Unu Toroyanon inaan nemun kono merabora koloonkejuti, ii mono Siwewaa meraboraanaga.

⁷ “Kawaajon ono kolokoloo dongoga Anutukaanonga mende koloowuyati, ii mono mende sokonja. Qaa ii jewe iikawaajon mono mende aaruwa. ⁸ Haamonon anaa jaajaa lan giliro otona momakejanto, ii dakaya qen kankeji ano dakaan baagen qen kemakeji, giinon iikawaa kania mende moma asarijan. Unu Toroyanon ejemba nemun koma onono kolokoloo dongoga koloogiti, kuuya iyonoo kaniagia mono haamo kawaa so kolooja.”

⁹ Kaen meleeno Nikodeemusnon kiko qen kokaen jero, “Ii mono nomaen koloonaga?”

¹⁰ Kaen jero Jiisasnon ijoro, “Gii Israel kanageso kuma nonomakejan ano kilen qaa iikawaa kania mende moma asarijan. Ii mende sokonja.

¹¹ Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba: Nononon naama moma kotojonji, ii jen inisaamakejon ano naama jaanananon iima monjonji, ii nangon jenkejon. Kaen amakejonto, ononon kilen Bunu qaanana ii mende moma angon komakeju.

¹² “Balombaa iwoiya jaanon ii-iita kawaa qaaya jewe moma mende moma laarin nonjuti een, niinon Siwewaa iwoiya mende ii-iita kawaa kania injijowe ii mono nomaen moma laariwuya?

¹³ Balombaa eja monnon Siwenon mende uroto,

Siwe gomambaa Eja honjanon Siwe gomanon laligon kamaan koloon asugiroti, iinon mono eleema Siwenon ubaa.

¹⁴ * “Anutunon Mooses balon qararanjonkonjanon jen koto kopa aenon mokolen unaya men toonon kosigoro nanoti, iikawaa so Siwe gomambaa Eja Honja ii kosigogi uma nambaa. ¹⁵ Ejemba ii moma laarin mujuti, iyononon kuuya laaligo kombombanja mokoloon laligowutiwaajon ama eu ubaa.

¹⁶ “Iikawaa kania ii kokaen: Ejemba ii moma laarin munkejuti, iyonoononga monjon tiwilaawaabotiwaajon Anutunon balon so jinon qaa jopagon nonono. Anana kuuya letoma laaligo kotigaa buna koloowonatiwaajon ama Meria motoongo soro ii nonono. ¹⁷ Ejemba goman so laligon kenjon, Anutunon Meria ananaa qaanana jen tegowaatiwaajon qagoto, Merianon hamo nunuro kantri so letoma oyanboyan koloowonatiwaajon ama wasiro namonon kamaaro.

¹⁸ “Ejemba monjon Meria moma laariji, Anutunon iwaa qaa jen tegoro mende tiwilaawaato, monjon Jiisas mende moma laarin muji, Anutunon iwaa qaa jen tegoro laligoja. Anutuwa Meria motoongowaa qata mende moma laarijiwaajon ama gere siawaa buna koloowaa. ¹⁹ Anutunon balon ejemba qaanana jen tegonkeji, iikawaa kania ii kokaen: Asasaganon namonon kamaan kolooroto, ejembanon nanamemen bologa bologa ama

* **3:14:** Jan 21.9

menj laligogi. Kaen laligon Anutuwaa asasaga togon uugia pangamambaa nanamemenon lan somonjon laligon kougi.

²⁰ “Kuuya nanamemen bologa amakejuti, iyononon Anutuwaa asasaga togon gema qenkeju. Anutunon nanamemenjia bologa bologa ii injisaama jen onono gamugia mobubotiwaajon toroko momakeju. Ii moma asasagaa uutanon mende keumakeju. ²¹ Mende keumakejuto, monjon qaa hona otaan laligoji, iinon saanon asasagayaa uutanon keubaa. Anutunon sololon muro nanamemenja ama menj laligoroti, iikawaajon nanamemenja iikanon asuganon koloowaatiwaajon moja.” Kianj.

Jon Oomulu ejanon Jiisaswaa kania jokoloro.

²² Jiisasnon kaen jedaboron nama gowokouruta unuama Jerusalem siti mesaon Judia prowinswaa goman gematanon kenji. Iikanon kema gowokouruta yonowo sonda tosia toroqen laligon ejemba oomulu menj onoma laligoro. ²³ Jiisasnon kaen laligoroto, Jonon kaanagadeen goman qata Salim kawaa kosianon laligoro. Goman qata Ailon kanon apu mamaga ero ano ejembanon Jombaanon kouma oomulu menj onombatiwaajon qisigi afaanjon menj onoma laligoro. ²⁴ *Kamban iikanon Jon ii kapuare mirinon mende oonji raro.

²⁵ Juuda yononon hamo qen aowombaajon borogia songbama laligonkegi. Kawaajon Jombaa gowokouruta yononon Juuda eja mombo qaa iikawaa niinonjiinon jen kanain jenonkooli

* **3:24:** Mat 14.3; Maak 6.17; Luuk 3.19-20

anggi. ²⁶ Kaen anggi bimooro Jombaanon kan kokaen ijogi, “Somatanana moba, eja Jordan apu leegenanon giwo laligoro geengo kaniaya nangon jenati, iinon ejemba oomulu men onono tuun somasomatanon mono iwaanon kemakeju.”

²⁷ Jonon ii moma kokaen meleenon, “Anutunon eja mombaajon iwoi mon Siwenonga mende ama munagati een, iinon mono ii bunja qen aomambaa amamaawaa. ²⁸ *Iwo laligon kokaen jewe, ‘Nii Hamoqege Toya Kraist mende koloojento, Anutunon wasin nono wala kajeja iinon gemananon kawaa.’ Niinon qaa ii jeweti, onjo ii saanon onjoangio nangon jen laligowuyatiwaa so kolooju. ²⁹ Iikawaa sareya ama kokaen jemaŋa: Eja monjon emba bunyawo koloon emba memambaajon korisoro qaa jen sein laligoja. Kaen laligoro eja alianon kosianon nama korisoro qaayaa aroya moma iwaajon jinon qaa aisoonkeja. Kawaa so niinon Jiisaswaa alia koloon iwaajon aisoowe korisoro iikanon keteda koi uuna saa qero laligojen. ³⁰ Jiisaswaa qabunayanon somariin seiro Jon noonon waziiro sokombaa.” Kian.

Jiisasnon Siwenonga kamaarotiwaa kania jero.

³¹ “Moronon eukanon kamaaroti, iinon ejemba kuuya unjuugun uuta kolooja. Monjon namonon asugin namowaa bunja kolooja ano namonon laaligowaa qaaya jenkeja. Siwenonga kamaan karoti, iinon mono kuuya unjuugun uuta kolooja. ³² Iinon iwoi iima moma koton laligoroti, iikawaa kania jen nangon dangunu

* **3:28:** Jon 1.20

kaanja nanja. Kaen nanjato, nanjonango qaaya ii ejemba monjon mon mende moma anjon konja.

³³ “Ejemba monjon nanjonango qaaya moma anjon konji, iinon Anutu onabon koloojiwaa qaaya men kotiuro powowon koloowaa.

³⁴ Anutunon qele ejia wasin Unaya Toroya dogo qaganon qaagoto, kelemalelen munkeja. Kawaajon qele ejianon mono Anutuwaanon qaa honja ii inisaama jenkeja. ³⁵ *Manjon Meria uunon jopagon munkejiwaaajon ama iwoi kuuya bunja qen mun borianon ano eja.

³⁶ “Ejemba monjon Meria moma laarin uuta meleenji, iinon mono mombo letoma laaligo kotigaa bunja kolooja. Monjon Meriaa qaaya mende ten komakeji, Anutuwaan irinsonsoonjon mono iwaa qaganon uma pondan nano laaligo kotigaa kania mende iima koton een lan laligoja.” Kian

4

Jiisasnon Samaria emba mombo qaa amiri.

¹ Jiisasnon ejemba kaen kuma onono gowokouruta koloogi oomulu men onoma iikanon Jon Oomulu eja uugun haamo ama laligoroti, qaa ii Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkon) yonoo gejagianon kemero mogi. Yononon ii mogiti, buju ii jegi sein Pombaa gejianon kemero moro.

² Jiisasnon anjo ejemba mende oomulu men ononoto, iinon jero gowokourutanon ii angi. ³ Ii moma Judia prowins mesaon eleema mombo Galili prowins waagen kenji. ⁴ Kana kaen kema Samaria prowinsnon keuma uugun kenji.

* **3:35:** Mat 11.27; Luuk 10.22

⁵ *Ugunj kema Samaria prowinswaa taonj mon qata Sikar iikanonj keuro. Sikar taonj ii Jeikobnon balonj bakaya monj meria Joosef muroti, iikawaa kosianonj eja. ⁶ Jeikobwaanonj apu ronj koriga ii Sikar taanonj nanja. Jiisasnonj kana karotiwaajonj ama selia bimooro weenj jiji kolooro apu ronj iikanonj keuma kosianonj kamaanj raro.

⁷ Apu ronj kosianonj raro Samaria emba monjonj apu kosomambaajonj karo. Karo Jiisasnonj iima kokaenj ijoro, “Gii saanonj apu nona newenaga.” ⁸ Kambanj kanonj gowokourutanonj nene sewanja mewombaajonj ii mesaonj taanonj kenji iyangarodeenj nani.

⁹ *Juuda ejembanonj Samaria prowins sureenj onjoma yonjowo ainjolonj mende laligonjkegi ano pake motoongononj apu mende kosonj laligonjkegi. Kawaajonj iyangarodeenj nani kanonj emba iinonj kokaenj ijoro, “Gii Juuda ejaga ano nii Samaria embagato, nomaembaajonj ‘Apu nona newenaga,’ jenj qisinj nonjanj?”

¹⁰ Jiisasnonj qiqisi ii moma kokaenj meleema muro, “Gii Anutu kalenja kania moma kotona sokonaga. Morononj ‘Apu nona newenaga,’ jenj qisinj gonji, iwaa kania moma asarinagati eenj, ii mono qisina laaligowaa apuya gonaga.”

¹¹ Kaenj ijoro kokaenj ijoro, “Oo somatana, apu kosomanjatiwaa pakeya monj mende raja ano apu ronj koi kanonj mono koriga kolooja. Kawaajonj laaligowaa apuwaajonj jejani, ii mono daanj kaya mokolonaga? ¹² Benj isinana Jeikobnonj apu ronja koi nonono. Iinonj wala anjo ano iwaa

* **4:5:** Jen 33.19; Joos 24.32 * **4:9:** Esr 4.1-5; Neh 4.1-2

gematanon meraurutanon koi kan apu koson nen laligonkegi ano bulmakao tuunja tuunja apu onongji nen laligonkegi. Gii Jeikob uugun uuta koloon ejemba apu men sein onomambaaon jejan me?”

¹³ Kaen jero moma Jiisasnon kokaen meleeno, “Ejemba kuuyanon apu koi nengo mombo apuwaa newombaaon momakebuya. ¹⁴ Kaen laligowuto, niinon mombaaon apu mumanati, iinon ii nengo kamban monnon apuwaa mombo mende mobaa. Kaen qaagoto, apu mumanati, ii mono iwaa uutanon letoma laaligowaa apu jaaya jujukuya qaa kolooro laligowaa. Ujungon kouma laaligo kombomba tetegoya qaa ii munkebaa.”

¹⁵ Kaen meleeno embanon jero, “Oo somatana, gii mono apu ii nona neman. Ii nengo kambanja kambanja mombo apuwaa moma apu kosomambaaon koi kanasoso mende riiwenaga.”

¹⁶ Kaen jero kokaen jen koton muro, “Gii mono kema loga wama koi kawao.”

¹⁷ Kaen jen koton muro “Nii lona qaa,” jen meleeno. Meleeno kokaen ijoro, “Gii ‘Lona qaa,’ qaa ii onanon jejan. ¹⁸ Gii wala eja 5 onoma laligona ano kete mon mena rajaoti, iinon goo loga mende kolooja. Qaa jejani, ii hon toonaga.”

¹⁹ Embanon ii moma kokaen ijoro, “Somatana, gii mono gejatootoo eja qaita mon koloojan. Niinon taniga kaen giima kotojen. ²⁰ Nonoo ambosakonjurananon baanja qendeema kokanon uma simin kuma gama koolin laligogito, Juuda ononon kokaen jenkeju, ‘Samaria onjo mono Jerusalem sitinon uma jiwowon jigonon usugon gama kooligi sokombaa.’

²¹ Ii moma Jiisasnon kokaen jen koto, “Oo emba, kamban mon kan kuuwaati, onjo kamban iikanon Ama waeya men mepesee-wombaajon baanja kokanon me Jerusalem kanon mende uma laligowuya. Gii qaa ii moma laarina sokombaa.

²² Samaria onjo Anutuwa kania tororo mende moma koton kilen iwaa waeya tondu men mepeseenkeju. Hamoqeqewaa kania ii Juuda nonoo batunananon asuganon koloon eja. Kawaajon Juuda nononon Anutunanaa kania moma koton waeya men mepeseenin sokonja.

²³ “Kilen kamban mon kokaen koloowaa: Kamban iikanon Unja Toroyanon ejemba sololoon inaan onono qaa hona otaan Ama waeya men onanon mepeseen laligowu. Manananon ejemba kaanja mongama onoma asugiwutiwaajon siina moma laligoja. Kamban morota iikanon mono kan kuun kete koi eja. ²⁴ Anutunon Unja kolooja. Kawaajon Unja iikawaa waeya men mepeseenkejuti, iyononon mono Unja Toroyanon sololoon inaan onono qaa hona otaan mepeseen laligowu.”

²⁵ Jiisasnon kaen jen koto embanon ijoro, “Hamoqege Toya qata Kraist qajuti, iinon asugimambaajon anja, ii mojen. Iinon kawaati, kamban iikanon mono qaa kuuya ninisaano iima mobonja.”

²⁶ Jiisasnon qaa ii moma kania kokaen isaano, “Giwo koi nama qaa amin mojoti, niinon mono iikaya koloojen.” Kian.

Gowoko yononon kan yorowo toroqegi.

27 Kaniaya isaano gowoko yononon iikanondeen eleema kagi. Kan embawo qaa amin mori, ii iima walingogito, monon kokaen mende qisiro, “Gii nomaembaajon iwo qaa qaa anjao?” me “Gii naama gombaatiwaajon mojan?” Kaen qisiwombaajon mogito, kuuyanon kokodundun koma lagi.

28 Kaen lagi embanon apu pakeya mesaon eleema taonon kema ejemba kokaen injoro mogi,
29 “Mobu! Niinon eja mon mokoloowe iwoi kuuya ama laligoweti, iikawaa kania nisaama jero mojen. Kawaajon iinon Hamoqege Toya Kraist koloowabo. Mono onjoangio kan eja ii iibu.” 30 Qaa ii moma taon mesaon luluuma horon Jiisaswaanon kengi.

31 Gowoko yononon kamban biiwianon kanon Jiisas kuun mun kokaen ijogi, “Somatanana, nene newa.”

32 Kaen ijogito, kokaen injoro, “Niinon nenena qaita mon men laligojeni, ononon iikawaa kania mende moma kotoju. Qaago.”

33 Kaen injoro iyangia qisin aon kokaen jegi, “Monon nene mon men kan mujaa me no-maen?”

34 Kaen jegi kokaen injoro, “Wasin nono kaweti, niinon iwaa jeta ten koma gawon men sororogonkejeni, iinon noo neneana kolooja.

35 Ononon qaa kokaen jewubo, ‘Koin 4 tegoro olin-izizii kambananon toriwaa.’ Mobu, niinon iikawaajon kokaen jejeni, moma geja ambu: Gawon bon bon yonoo hongianon mumugodabororo qenmemetaa kambananon mono kan kuuja. Ono mono uugiaa jaayanon meleeno

uugi keno ii iima kotowu. ³⁶ Tosianon wala qaa kota qosoma kororoon laligogi honanon kamban kokaamba asugiro tosonian ii men kululuun tawagia megijembaya ejembaya laaligo kotigaa bunja koloonkeju. Kaen kolooro hona qenmeme yononon qosomakororoo ejemba yonowo ajoroon motoon jejelomban ama aisoon oyanboyanjawo mobuya.

³⁷ ‘Monnon kota qosoma kororooro monnon hona qen meji,’ qaa kaen jenkejuti, ii qaa honaga. Ii Anutuwaa gawon memewaa kania inisaanja. ³⁸ Niinon onjo wasinj onombe gawon qaita monnon onjoangio iwoi kota mende komogiti, mono gawon iikanon kema hona qen mewu. Tosianon wala selegia qen gawon men laligogi ononon yonoo gemagianon kema gawon megitiwaa hona mokoloon qen menkebu. Niinon kaen wasinj ononjen.” Kian

Samaria ejemba mamaganon uugia meleengi.

³⁹ Samaria embanon qaa kokaen nanjon jero, “Niinon eja mon mokoloowe iwoi kuuya ama laligoweti, iinon iikawaa kania nisaama jero monjen.” Kaen jerotiwaajon ama Samaria ejemba mamaganon Sikar taon kanon uugia meleema Jiisas moma laarin mugi. ⁴⁰ Moma laarin mun iwaanon kan yonowo toroqen laligowaatiwaajon kaparan koma qisigi ween woiwaa so toroqen kanon laligoro.

⁴¹ Kaen laligon qaa jen laligorotiwaajon ama mamaganon Jiisas moma laarin toroqegi tuungia somariiro. ⁴² Toroqen emba ii kokaen ijogi, “Eja koi kanon onanon gomanja gomanja ananaa

Hamoqeqe Tonanaga kolooja. Nonononj ii goo qaawaajonadeen mende toroqen moma laarijonto, ii nononano geja ama moma moma kotojonj.” Kianj.

Jiisasnonj kawali galenj mombaa meria menj qeangoro.

⁴³ Jiisasnonj Samaria laligoro weenj woi tegoro onjomesaonj Galili prowinsnonj keno. ⁴⁴ *Jiisas anj kambañ monjonj qaa monj kokaen nanjonj jero, “Gejatootoo ejemba monjonj iyañaa gomañ balononj laligoro iwaajonj mende mogi uro goda mende qen munkeju.”

⁴⁵ *Kaen jeroto, kilen kambañ kanonj anaa prowinsnonj Galili kouro iikanonj kaanagadeen tosanonj jolonja jegi. Yonjononj kiankomu kendombaajonj Jerusalem sitinonj uma Jiisasnonj kendonj kambananonj angoletto meroti, ii kuuya iima mogi. Kawaajonj kambañ iikanonj saanonja koma horonj mugi.

⁴⁶ *Galili prowins yonjononj koma horonj mugi gomañ qata Kaana wala kanonj apu menj letono wain kolooroti, iikanonj mombo karo. Taonj qata Kaperneam kanonj kimbaa kawali galenj monj laligoro. Iwaa merianonj ji kiro ero.

⁴⁷ Enj komumambaajonj ano. Kawaajonj Jiisasnonj Judia prowins mesaonj Galili uutanonj karoti, iinonj iikawaa bujuya moma Jiisaswaanonj kema kokaen qisinj muro, “Gii saanonj kanj merana menj qeangonj mubaga.” ⁴⁸ Qisinj muro kokaen ijoro, “Onjo nii eenj mende moma laarinj nombutiwaa

* **4:44:** Mat 13.57; Maak 6.4; Luuk 4.24

* **4:45:** Jon 2.23

* **4:46:** Jon 2.1-11

so koloojuti, ii mende sokonja. Niinon angoleto aiwese mewe iimago mono afaangon nii moma laarin noma uugia meleembuyaga.”

⁴⁹ Kaen ijoroto, kawali galenon kokaen ijoro, “Somatana, merananon komuwabotiwaajon mono uulanawo kawa.”

⁵⁰ Kaen ijoro meleema muro, “Meraganon mono qeangon laligowaa. Kawaajon mono saanon eleema kemba.” Kaen meleema muro iinon ii moma laarin eleema keno. ⁵¹ Kananon keno welenqegeurutanon kan mokoloon kokaen ijogi, “Meraganon mono qeangojaa.”

⁵² Kaen ijogi qisin onoma jero, “Naa kambanon kanain qeangojaa?” Kaen jero ijogi, “Woran mare wan kilok kanon sele gereya mesaojaa.” ⁵³ Ijogi momoya kokaen koloon asariro: Ahaa! Jiisasnon “Meraganon mono qeangon laligowaa,” jeroti, mono aua iikanondeen qeangojaa. Qaa ii moma asarin ii ano sumanjuruta kuuya yononon uugia meleema Jiisas moma laarin mugi.

⁵⁴ Jiisasnon Judia mesaon Galili prowins uutanon kan angoleto mon koi mero indinja woi kolooro. Kian.

5

Jiisasnon Betesda angon teru goraayanon eja mon men qeangoro.

¹ Kanagen kamban monnon Juuda yonoo kendon somata mon toriro Jiisasnon Jerusalem sitinon uro. ² Jerusalem sitiwaa kiriponon nagu mon ii lama onoojon ero. Kawaa kosianon angon teru mon qata Hibruu qaanon Betesda

qagiti, ii ero. Iikawaa goraayanon haamo miri koriga somata 5 nanji. ³ Haamo miri 5 iikawaa uutanon ji ejemba tuun somata enkegi. Tosianon jaagia gooro ragi. Tosianon kanaborogia meendangoyaga egi. Tosianon bakagia koomuyaga egi.*

⁴ Kamban tosaanon Pombaanon gajoba monon kamaan angon terunon rinjanjangoro oronkero. Apunon ororo kamban iikanondeen monon wala angon terunon kemenkero jia ii me ii iikanon mono qeangonkero. Kawaajon mamboma ragi. ⁵ Iikanon eja mon gbani 38:waa so ji kiro enkero. ⁶ Iikanon ero Jiisasnon kouma iima kamban koriga toton ji kiro en laligoroti, ii moma kokaen qisin muro, “Gii qeangomambaajon mojan me qaago?”

⁷ Qisin muro kokaen meleeno, “Oo Pon, apunon oron oton aoro alana moronon mono angon terunon noma noonaga? Alana kaana mon mende laligoja. Neeno kemambaajon moma batogon laligoweti, kamban iikanondeen tosaana yonoononga monon nii nuugun kemenkeju.”

⁸ Meleema muro Jiisasnon ijoro, “Gii mono waama tambomaeega men kema.” ⁹ Kaen ijoro moma iikanondeen qeangon tambomaeeya men keno. Kenoto, iwoi ii Sabat kendonon kolooro. ¹⁰ *Iikawaajon Juuda yononon eja qeangoroti, ii kokaen ijogi, “Kete Sabat kendon koloaja.

* **5:3:** Yononon apu angonon eligon orowaajon mamboma ramakegi. Tosianon qaa ii jawo 3:waa tetegoyanon ama ooju.

* **5:10:** Neh 13.19; Jer 17.21

Kawaajon tambomaeega men angon kana mende sokonja.”

¹¹ Ijogi kokaen meleeno mogi, “Meagon nonji, iinon kokaen jen tegon nonja, ‘Gii mono waama tambomaeega men kamba’.”

¹² Ii moma kokaen qisin mugi, “Eja moronon goojon ‘Tambomaeega men kamba,’ jejaa?”

¹³ Qisin mugito, Jiisasnon men qeangoro ejemba tuun somatanon ologogi yonoo batugianonga ilinolon koma keno. Kawaajon moronon ii ama muroti, ii mende moma tompiririn qen nano.

¹⁴ Iikawaa gematanon jiwowon jigo toton uutanon uro Jiisasnon iikanon mokoloon mun qambanmamban qaa kokaen ijoro, “Moba, gii qeangojana. Kawaajon tiwitiwilaa seiyawo bologa mon koloon gombabotiwaajon mono singisongo mombo mende toroqen ama laligowa.”

¹⁵ Eja qeangoroti, iinon Jiisas iima koton kema Juuda jotamemeya ii kokaen injoro, “Eja men qeangon nonoti, iwaa qata Jiisas.” ¹⁶ Ii moma Jiisasnon Sabat kendonon gawon kaanja meroti, Juuda jotamemeya yononon iikawaajon ama sisiwerowero ama mun laligogi. ¹⁷ Kaen laligogito, Jiisasnon kokaen meleema onono, “Noo Amananon suulan gawon menkeja ano niinon kaanjadeen ii menkejen.”

¹⁸ Kaen meleema onoma ejemba Sabat kendombaa qaa tosaanja toroqen angi Jiisasnon ii nanamemenanon qewagon yonoo jaagianon singisongo ano. Singisongo ii toroqen

Anutuwaajon ‘Amana!’ jen Anutu tani kaanja laligojiwaa so koloon iyanja menj uma aoro. Juuda ejemba yononon iwoi woi iikawaajon ama moma koboon kaparan koma Jiisas qewombaajon jen kotiigi. Kianj.

Laaligo gbiliwaatiwaa ku-usunja ii Jiisaswaanon eja.

¹⁹ Kaen angito, Jiisasnon qaa kokaen injoro, “Niinon qaa honja toon mon kokaen injowe mobu: Meranon iyanjaa uutaajon iwoi mon mende menkejato, Mananon iwoi menkeji, Merianon mono ii kaanjadeen menkeja. Kawaajon Mananon iwoi mero iimakeji, iinon mono iikayadeen menkeja. ²⁰ Mananon Meria uunon jopagon mun laligon ano gawon menkeji, ii kuuya qendeema munkeja. Kawaajon angoletto iima laligojuti, ii iwoi kamaanqeqeta. Iikawaa honja ii kanagen qendeema onono iima newogia tegoro walingon laligowuya.

²¹ “Mon kokaembaajon walingowu: Amanon ejemba koomuya onomindiiro gbilinkeju. Merianon mono iikawaa so kaanjadeen ejemba koomuya moroga gbiliwutiwaa moji, ii mono onomindiiro gbilinkeju. ²² Kaanjadeen Amanon mombaa qaaya mende jen tegonkejato, jenteego gawombaa ku-usunja kuuya ii kokaembaajon Meriaa borianon anota eja:

²³ “Ejemba Ama goda qen munkejuti, iikawaa so kuuyanon Meria goda qen mubutiwaajon moja. Amanon Meria wasinj muro. Kawaajon monnon Meria mende goda qen muji, iinon mono Ama kaanagadeen goda mende qen muja.

²⁴ Kawaajon niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Monon noo Buna qaana moma nii wasin nonoti, ii moma laarin muji een, iinon mono laaligo kotigaa buna kolooja. Niinon qaaya jen tegowe gere siawaa buna mende koloowaa. Koomu kotigaa leeya mesaon jawo waleema laaligo kotigaa leegen keuma laligon ubaa.

²⁵ “Niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Kamban qaita mon kawaati, ii mono noojon ama kan kuudaboroja. Kamban iikanon singisonjo ama uunon koomuya koloojuti, iyononon Anutuwaa Merianon qaro qaa aroya mobu. Ii moma ten kombuyati, iyononon mono gbilin kotiin laligowu. ²⁶ Ii kokaembaajon: Ama ajo laaligo kombombara kondoonkeji, iikawaa so laaligo gbilin kotiiwaatiwaa ku-usuna ii Meria muro iinon kaanagadeen ejemba men gbilin onomakeja. ²⁷ Iinon Siwe gomambaa Eja Hona laligojiwaajon ama Amanon ejemba qaagia jen tegowaatiwaa ku-usuna kaanagadeen iwaa boronon ano iwaa buna kolooro.

²⁸ “Niinon qaa kota jejeni, iikawaajon mono mende aaruwu. Kamban mon kan kuuwaati, iikanon kuuya qasirion ejuti, yononon kaanagadeen qa qabaati, ii mobuya. ²⁹ *Qata ii moma waama asuganon asugigi nanamemen awaa ama laligogiti, iyononon laaligo kotiganon keubuto, nanamemen bologa ama laligogiti, niinon iyonoo qaagia jen tegowe koomu kotigaa buna koloowuya. ³⁰ Niinon neenaa uunaajon iwoi mon neeno ama memambaajon

* 5:29: Dan 12.2

amamaankejen. Nii Amawaa jetanonga qaa momakejeni, mono iikawaa so ejemba qaagia jen tegon onomakejen. Neenaa uunaajon tondumende menkejento, wasin nonoti, mono iwaa qaaya otaankejen. Kawaaajon jenteege qaana jenkejeni, ii mono soyanongadeen koloonkeja.” Kian.

Tosianon Jiisaswaa kaniaya nanjon jegi.

³¹ “Niinon neenaa kaniana nanjon jebenagati een, qaana iikanon saanon mende kotiinaga.

³² Alana monon noo kaniana nanjon jenkeja. Iinon noojon qaa jenkeji, iikanon mono kotiin honawo kolooja, ii mojen. ³³ *Ono jotamemeya wasin onongi Jombaanon kagi qaa honaa so noo kaniana inisaama jen nangoro.

³⁴ “Jen nangoro, niinon namo ejawaa nanjonango qaaya ii moma mende mobe uja. Mende ujato, Jombaa nanjonango qaawaajon jenkejeni, ii mono ono kamban kokaamba letongi Anutunon wangia somongowaatiwaajon ama jenkejen. ³⁵ Jonon kiwa somata koloon awaagadeen jen asariroto, ono kamban koriga qaagoto, kamban torodaamon iwaa asasaganon tondumende aisoowombaajon siina mogi.

³⁶ “Jonon noo kaniana torodaamon injoro mogito, monon ii nanjon jenkeji, iwaa qaayanon mono Jombaanon nanjonango qaa uuguja. Neenaa Amananon gawona nono mewe hona koloonkeja. Hona iikanon mono kaniana kokaen nanjon inisaamakeja: Amanon wasin nono iwaa

* 5:33: Jon 1.19-27; 3.27-30

jeta memeya koloojen. ³⁷ *Amanon wasin nono kamaaweti, iinon kaniana nanjon jen laligoro. Ono kambañ monnon iwaa qaa aroya mende mogi ano kaitania mende iigi. ³⁸ Iinon moroga wasiro kamaaroti, onjo ii mende moma laarin muju. Kawaajon iwaa qaayanon mono onjo uugianon mende eja.

³⁹ “Onjo laaligo kotigaa kania ii Buña Terenon en ononja, iikaen romonjon ii weenjon uu konongianon ama Siwewaa buña koloowom-baajon moju. Kaen mojuto, tereya tereya kuuya yononon mono noo kaniana nanjon inisaamakeju. Ii moma yagoju me qaago? ⁴⁰ Nanjonango qaa mamaga ejato, onjo laaligo kombombaña buña qen aowombaajon noonon kawombaajon togonkeju.

⁴¹ Balonon ejemba yononon qabuna nongi somariwaatiwaajon mende mambonjen. Ii nongi mobe mende uro laligojen. ⁴² Kaen laligojento, onjo kaniagia ii kokaen eji, ii mojen: Onjo uugia Anutuwaanon qaago toton somonjon uujopa mende ama mun laligoju. ⁴³ Niinon Amanaa qata gama kawe onjo gema nunkejuto, monnon iyanaa qata gama kawaati, onjo mono ii saanon moma anjon koma horon mubu.

⁴⁴ “Oo onjo onjoangia mepeseen aon qabunagia somariwaatiwaa mogi umakeja. Umakejato, ben motoongonon Anutu hona kolooji, iinon qabuna onombaatiwaajon kaparan mende ko-makeju. Kaen ama akadamugiawo koloowuti-waajon mende janjarin riin nanju. Kawaajon

* **5:37:** Mat 3.17; Maak 1.11; Luuk 3.22

nomaen nii moma laarin nombuyaga? Ii mono amamaawuyaga.

⁴⁵ “Niinon onjo ‘Amawaa jaasewananon qaa Jakeyanon ama onomanja,’ kaen mobubo. Onjo Mooseswaa qaawaa jejeromonromon ama Siwe gomanon ubombaaon mamboma laligojuto, Anutuwaa jaanon keugi Mooses anjo Anutuwaa qaa Jakeyanon onjooma qaa selegianon kuun onono gamugia mobuya.

⁴⁶ “Ii kokaembaajon: Moosesnon noo kaniaan jen asarin Bunja Terenon oorota eja. Kawaajon Mooses moma laarin mubuyagati een, mono nii moma laarin nombuyaga. ⁴⁷ Kaanto, Mooseswaanon tere ii mende moma laarin ten konjutiwaajon mono noonon qaa ii nomaen moma laariwuyaga? Ii kupukapayawo koloowabo.” Kian.

6

Jiisasnon eja 5,000 nene unuagi.

Mat 14.13-21; Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17

¹ Kawaa gematanon Jiisasnon Galili apu anjon, qata mon Taiberias apu anjon ii koton leegen keuro. ² Ji ejemba men qeangon onono angoletokolooro iigitiwaajon ama ejemba tuunleembe jaasoonngoyanon Jiisaswaa gematanon otaan kagi. ³ Jiisasnon gowokouruta unuama baananon uma ragi.

⁴ Kamban kanon Juuda nonoonon kiankomu kendonon toriro.* ⁵ Jiisasnon jaa uuro keno

* **6:4:** Anutunon wala eerjanon injiima koboon unuuguroti, Juuda yononon kawaajon gbani so kamban ama aisoonkeju. Koon qaanon qata Pasowa jeju. Eksodus 12.15

ejemba tuun¹leembe jaasoon²goyanon³ iwaanon⁴ kougiti, ii injiima Filipwaa⁵jon jero, “Nono nem-banene daenkaya sewan⁶a menin⁷ tuun⁸ somata kaan⁹a nen¹⁰ timbiringogi sokonaga?” ⁶ Iwoi amambaa anoti, ii anjo moroto, qaa ii Filip angotete amamun¹¹ ijoro.

⁷ Kaen¹² ijoro kokaen¹³ meleeno, “Nene bered ween¹⁴ 200:waa tawaya (Kina 4,000) iikanon¹⁵ sewan¹⁶a men¹⁷ mendeenin¹⁸ kuuya yononon¹⁹ kitia-gadeen²⁰ negi kilen²¹ mende sokoma ononaga.”

⁸ Kaen²² meleeno gowokouruta yonoononga mon²³ qata Andruu, Saimon Piitowaa koganon²⁴ kokaen²⁵ ijoro, ⁹ “Mera melaa mon²⁶ koi kanon²⁷ raja. Iwaanon²⁸ baali²⁹† bered 5 ano sora woi rajato, ejemba ambembo kokaan³⁰a ii mende sokombuya.”

¹⁰ Kaen³¹ ijoro Jiisasnon³² inji³³oro, “Ono mono ejemba tuun³⁴ koi jen³⁵ mendeema onongi nene newombaajon³⁶ kamaan³⁷ rabu.” Balon³⁸ kanon³⁹ kegban⁴⁰ lolo mamaga ero. Kawaajon⁴¹ eja jangogia 5,000:waa so yononon⁴² namonon⁴³ kamaan⁴⁴ ragi.

¹¹ Kamaan⁴⁵ ragi Jiisasnon⁴⁶ bered ii men⁴⁷ dangisen⁴⁸ jen⁴⁹ qama koolin⁵⁰ ejemba ragiti, ii mendeema onono ano sora ii kaanagadeen⁵¹ mendeema siingianon⁵² jegitiwaa so onono. ¹² Mendeema onono nen⁵³ timbiringogi Jiisasnon⁵⁴ gowokouruta kokaen⁵⁵ inji⁵⁶oro, “Nene kitia tiwilaawabotiwaajon⁵⁷ ii mono men⁵⁸ kululuuwu.” ¹³ Kaen⁵⁹ inji⁶⁰oro baali bered 5 iikanon⁶¹a nen⁶² kitia reremon⁶³a mesaogi raroti, ii men⁶⁴ kululuugi konde 12 kanon⁶⁵ kemen⁶⁶ saa qero.

† 6:9: Baali ii dumun⁶⁷, wiit, out ano yagon⁶⁸ yonoo alagia mon⁶⁹.

¹⁴ Jiisasnon angoletto kaen mero ejembanon iima walingon jegi, “Gejatootoo eja namonon asugiwaatiwaajon jegiti, iinon mono onanon ii kolooja.” ¹⁵ Kaen jen Jiisaswaajon otokorian maama kin pongia koloowaatiwaajon romongogi. Romongon kan liligon mun walingon kin kuun mubombaajon angi. Kaen angi moma koton injiima togon onomesaon mombo baananon uma anodeen laligoro. Kian.

Jiisasnon apu angon qaganon riin riin keno.

Mat 14.22-33; Maak 6.45-52

¹⁶ Negi tegoro mare kolooro Jiisaswaa gowokouruta yononon apu angon goraayanon kemegi. ¹⁷ Kemen wangonon uma goman ii mesaon apu angon koton leegen Kaperneam goman baagen kengi. Kengi goman tiiro Jiisasnon kilen yononon mende asugiro. ¹⁸ Kengi haamo kotakota qero apu angonon geriawo qindiima uma kamaaro.

¹⁹ Uma kamaaro loqanon qen nanjon 5 me 6 kilomiita kawaa so kengi Jiisasnon apu angon qaganon riin riin wango kosianon karo iima aarun toroko mogi. ²⁰ Kaen mogi kokaen injoro, “Neeno kaje. Toroko mende mobu.” ²¹ Kaen injoro Jiisasnon wangonon ubaatiwaajon ijogi uro. Uro wangogianon iikanondeen uulanawo unuama balon goraayanon kembombaa angiti, iikanon keugi. Kian.

Ejemba yononon Jiisaswaajon uun mongama bimbimgogi.

²² Iikanon keugi goman ano ejemba tuun somata yononon apu angon leegen toroqen

laligon kokaen romongogi, “Woran wango motoongonon raro iinin Jiisasnon gowokouruta yonowo wango iikanon mende uma kenjaa. Jiisas ooma angiodeen kengi. Wango morota mon mende iinin. Kawaajon Jiisasnon mombo koi laligoja.”

²³ Kaen romongon tosanon kokaen jegi, “Wango motoongonon kengito, onanon, Taiberias taonon wango tosaan kagi. Wango ii Ponon beredwaajon dangisen jen gama kooliro nen rani, mono goman iikawaa kosianon kagita Jiisasnon wango iyonoononga monon uma keno me nomaen?” ²⁴ Ejemba tuun yononon kaen jen Jiisas ano gowokouruta kanon mende mokoloon onongi. Kaen iima moma kaangiadeen wangonon uma Kaperneam taonon kema Jiisas mongangi. Kian.

Jiisasnon laaligo kotigaa neneya kolooja.

²⁵ Ejembanon Jiisas mongama apu angon leegen luangen baagen mokoloon iima kokaen ijogi moro, “Oo Somatanana, gii mono naa kambanon koi kajaan?”

²⁶ Kaen ijogi kokaen meleema onono, “Ninon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Ono angoletu mewe iigitiwaajon ama nii mende mongama nonjuto, nene bered kotuegowe nen timbiringogiti, mono iikawaajon nii notaan koi kaju. ²⁷ Nene aliwaati, ii mokoloowombaajon janjarin mende riin laligowuto, uuwaa neneya laaligo kombomban onomakeji, mono ii bun qen aowombaajon kaparan koma laligowu. Ama Anutunon munjen silimban Siwe gomambaa

Eja Honja muro ku-usunjon tururo uuwaa nene onono oyanboyon mokoloowu. Kaen ama laligon kotiin komun toroqen tetegoya qaa laligowu.”

²⁸ Kaen meleema onono kokaen qisin mugi, “Anutuwaa uusiina otaan nanamemen tania mono nomaen anin sokonaga?”

²⁹ Qisin mugi kokaen meleeno, “Anutunon eja wasin muroti, onjo ii moma laarin mun laligowu. Nanamemen iikanon mono Anutuwaa uusiina otaan kolooja.”

³⁰ Kaen meleeno kokaen qisin mugi, “Kaen kolooro gii mombo naa angoletoga esunawo mon mena iima moma laarin gombonaga? Gii mono naa iwoi mon Moosesnon ano, iikawaa so ama mewaga? ³¹ *Buna Tere mon kokaen oogita eja, ‘Inon Siwenonga nene bered onono negi.’ Qaa iikawaa so ananaa ambosakon yononon balon qararanjonkonon kema laligon nene qata “mana” nen laligogi ano gii mono kaniaga Mooses uugun nomaen qendeenaga?†

³² Qisin mugi Jiisasnon kokaen injoro, “Onjo iikawaa kania saanon mende moma kotoju. Ninon qaa honja toon mon kokaen injowe mobu: Moosesnon angoletoto Toya mende kolooro. Inon nene bered ii Siwenonga mende onono negito, neenaa Amananon mono Siwenonga bered onabonja ii onomakeja. ³³ Anutuwaanon nene

* **6:31:** Eks 16.4, 15; Ond 78.24 † **6:31:** Balon qararanjonkonon Anutunon gomaamba so gomaambawaa iwoi jakanja taanja ano afaanja aju paora kaanja ano namonon ero iima selegen sombenon kema men kululuun kuungianon kan bered loolooria men nenkegi. Eks 16.13-36

bered ii Siwenonga kamaan asugin goman so ejemba laaligo kombombaŋa onomakeja.”

³⁴ Kaen injoro kokaen jegi moro, “Oo Pon, gii kambaŋ so nene bered ii nonona neŋ laligowonja.”

³⁵ Jiisanon ii moma kokaen injoro, “Ni-inon laaligo kombom-baŋaa neneya koloojen. Monon noonon kaji, iinon neŋ timbiringon wosoya kambaŋ monon mende kiwaa. Monon nii moma laarin nomakeji, iinon apuwaajon mende mobaa. ³⁶ Kaen anogo onjo nii niima kotojuto, kilen mende moma laarin nonju. Ii jewe moju. ³⁷ Ano kilen Amanon ejemba tosaŋa nomakeji, iyononon kuuya noonon kawu. Monon noonon kawaati, niinon mono ii mende yakarimanja.

³⁸ “Niinon Siwenonga kamaan neenaa siinanon iwoi lan ama meŋ laligomambaajon mende asugiwe. Kaen qaago. Wasin nonoti, mono iwaa uusiŋa otaŋ gawon meŋ laligomambaajon kamaawe.

³⁹ “Wasin nonoti, iwaa uusiŋa ii kokaen eja: Iinon ejemba noo boronanon ama onono laligojuti, niinon ii kuuya kalaŋ koma onoma laligowe iyonoononga monon mon mende soon tiwilaawaa. Mende tiwilaagi niinon ii kambaŋ somatanon onomindiin meŋ gbilin onomaŋa.

⁴⁰ “Amanaa uusiŋanon kokaen eja: Tosianon Meria iima moma laarin mujuti, iyononon kuuya kambaŋ kokaamba letoma laaligo kombombaŋa buŋa qeŋ aon laligowuya. Kaen laligon komugi niinon ii kambaŋ somatanon onomindiin meŋ gbilin onomaŋa.”

⁴¹ Jiisasnon kaen injion qaa kota mon kokaen jero, “Niinon laaligowaa nene hona koloon Siwenona kamaan asugiwe.” Kaen jerotiwaajon ama Juuda jotamemeya yononon moma bolin uugianon njindin-nunduru jen jen mugi. ⁴² Jen mun jegi, “Eja koi Jiisas, Joosefwaa meriaga. Iwaa nemunmanja ii saanon moma oronjonto, mono no-maembaajon ‘Siwenona kamaan asugiwe,’ jeja?”

⁴³ Kaen jegi moma kokaen meleeno, “Uugianon mono mende njindin-nunduru jen jen nombu. ⁴⁴ Ama nii wasin nonoti, iinon ejemba mende horon ononji een, onoononga monnon noonon kamambaajon amamaawaa. Hororo kanagi een, niinon ii mono kamban somatanon onomindiin men gbilin mumana.

⁴⁵ * “Gejatootoo yonoo Buju Terenon qaa mon kokaen oogita eja, ‘Anutunon ii kuuya kuma onono mobu.’ Amanon ejemba kuma onono qaa moma uu konongianon ama laligojuti, iyononon mono korebore noonon kawuya. ⁴⁶ Ejemba monnon Ama mende iima laligoja. Amawaanona kamaaroti, ii motoongonon mono ii iima laligoja. ⁴⁷ Niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Monnon nii moma laarin nonji, iinon mono laaligo kombombara bunja qen aon laligon ubaa.

⁴⁸ “Niinon laaligo kombombaraa nene hona koloojen. ⁴⁹ Mobu! Onoo ambosakonurugianon balon qararankonkonanon kema laligon nene qata mana nen laligogito, kilen komun gisaagi. ⁵⁰ Yononon komugito, nene bered kamban

* 6:45: Ais 54.13

kokaamba Siwenonja kamaan laligoji, monjon ii nen laligon koomu kombombanja mende komuwaa.

⁵¹ “Nene bered laaligoyawo Siwenonja kamaaroti, ii niinon koloojen. Monjon nene ii nen laligowaati, iinon mono tetegoya qaa kotiin laligowaa. Nene mun laligomanjati, ii noo busuna. Gomanja gomanja yononon kotiin laligowutiwaajon ii ama onomanja.”

⁵² Jiisasnon kaen meleeno Juuda jotamemeya yononon batugianon ugerenon jen qisin aon jegi, “Yei! Eja koi kanon mono nomaen ama busuya nonono newonaga?”

⁵³ Ii moma jegi kokaen injijoro, “Niinon qaa honja toon mon kokaen injiowe mobu: Ono Siwe gomambaa Eja Honja saya ano busuya mende newuyati een, laaligo kombombanja iikanon mono onoo uugianon mende ewaa. ⁵⁴⁻⁵⁵ Noo sananon apu honja kolooja ano noo busunanon nene honja kolooja. Kawaajon monjon noo sa busuna nenkeji, iinon mono letoma laaligo kombombanja buja koloon laligon ubaa. Kaen laligon komuro niinon ii kamban somatanon mindiin men gbilin mumana.

⁵⁶ “Monjon noo sa busuna nenkeji, iinon mono niwo qokotaan namakeja ano niinon iwo namakejen. ⁵⁷ Amanon Laaligo Toya koloon wasin noma wona koloon nemun koma nono kotiin laligojen. Kaanjadeen monjon nii nen nomakeji, niinon mono kaanjadeen iwaa wota koloon nemun koma mube saanon kotiin laligowaa. ⁵⁸ Nene honja Siwenonja kamaaroti, ii niinon koloojen. Onoo ambosakonurugianon

Anutuwaanonj nene nenj laligonj komugito, kambanj kokaamba onjoononga monjonj bered koi nenj laligowaati, iinonj mono tetegoya qaa kotiin laligowaa.”

⁵⁹ Jiisasnonj Kaperneam taombaa qamakooli mirianonj nama qaa ii jenj kuma onono. Kianj.

Gowoko mamaganonj uugia boliro Jiisas mesaogi.

⁶⁰ Jiisaswaa gowokouruta yonjoononga mamaganonj qaa ii moma jegi, “Qaa je jeji, iikanonj mono qaa kota lombotawo kolooja. Ii moninj uunananonj bimoonj bolidaboroja. Kawaajonj ii mombo mobombaajonj mojonana tiijiwaajonj ii mono mesaowonja.”

⁶¹ Gowoko yonjononj Jiisaswaa qaawaajonj moma bolinj uugianonj njindinj-ndundu jenj jenj mugi Jiisasnonj ii uutanonj moma kokaenj jero mogi, “Qaa jejenj, ii moma boliju me qaago?

⁶² Qaa iikawaajonj moma bolijuti eenj, kanagenj mono nomaenj koloonaga? Siwe gomambaa Eja honjanonj wala gomanj laligonj kouroti, eukanonj mombo eleema uro iibuti eenj, kambanj iikanonj mono nomaenj mobuya?

⁶³ “Unja Toroya iinonj ejemba menj gbilin onjomakeja. Onjo namo embawaanonja koloonj busugyawo koloojuto, kolokoloo donggoganonj mende koloonj onjoangiaa esungianonj eenj letoma Siwewaa bunja mende kolooju. Ii qaago totoonj. Unja Toroyanonj laaligo kombombanja ononji, niinonj qaa kota ii jenj asariwe moma laligogi.

⁶⁴ Kaenj moma laligogito, onjoononga tosianonj kilenj nii mende moma laarinj noma laligoju.”

Daen yononon mende moma laarin mugiti ano moronon kanagen memelolo men mubaati, Jiisasnon ii kanakanaiyanonga moma kouro. Iikawaajon qaa kaen jero.

⁶⁵ Kaen jen toroqen jero, “Kawaajon niinon kokaen injowee mobu: Noo Amananon ejemba mon mende inaan muji een, iinon mono noonon kamambaajon amamaawaa.”

⁶⁶ Qaa iikawaajon ama gowoko iyonoononga mamaganon piriri ama zirin zirin koloon mesaon iwo mende toroqen kema kagi. ⁶⁷ Kawaajon Jiisasnon gowoko 12 ii kokaen injoro, “Ononon mono kaanjadeen nomesaon kembombaajon moju me qaago?”

⁶⁸ *Kaen jero Saimon Piitonon meleeno, “Oo Pon, nononon mono morowaanon kembonaga? Laaligo kombombanaga Bunja qaaya ii mono goonon eja. ⁶⁹ Giinon Anutuwaanon eja soraaya koloojani, nononon ii moma laarin moma asarin laligojon.”

⁷⁰ Kaen meleeno Jiisasnon moma injoro, “Niinon eja 12 onjo meweengon onjombe ano onjoononga monjon bologaa wana kolooja.”

⁷¹ Juudas Saimon Iskariotwaa meria iinon gowoko 12 yonoo batugianon laligon kanagen memelolo men muro. Jiisasnon qaa ii iwaajon moma injoro. Kian.

7

Jiisasnon kouruta yonowo qaa amin mogi.

* **6:68:** Mat 16.16; Maak 8.29; Luuk 9.20

¹ Juuda jotamemeya yononon Jiisas qewom-baajon kaparan kongitiwaajon Judia prowins uutanon kema kamambaajon togoro. Kawaajon Judia mesaon Galili prowins uutanon kema liligon laligoro koin tosaana tegoro. ² *Ii tegoro Juuda yonoonon kendon mon qata teuteuhalihali kawaa kambananon toriro.*

³ Kawaajon Jiisaswaa kourutanon kokaen ijogi, “Gii kokanon laligon angoletu menkejan, ii gowokouruganon kaanagadeen iima kotowutiwaajon gii mono goman koi mesaon Judia kena sokombaa. ⁴ Mononon ano asuganon asugimambaajon momakeji, iinon iwoi mon aasangoyanon mende menkeja. Angoletu kaana menkejan-waajon mono ejemba tuuna tuuna yonoo jaagianon kema asugin kaniaga inisaamba.” ⁵ Kourutanon mende moma laarin mun tompin laligogitiwaajon ama kaen lan ijogi.

⁶ Kaen ijogi kokaen injoro, “Niinon uuwaa gawon asuganon memanatiwaa kambananon mende kan kuuro laligojento, onoo kambanganon mono suulan kembutiwaa so eja. ⁷ Balon ejembanon kazi ama onombombaajon amamaankejuto, niinon iyonoo nana-memenigia bologa inisaama nanon jewe mojutiwaajon mono nii kazi ama nomakeju. ⁸ Kemanatiwaa

* **7:2:** Lew 23.34; Dut 16.13 * **7:2:** Teuteuhalihali ii kokaen: Wain gawonganon kema gere serja men kuun qen iikanon en ween 8 aisoon kendon rama laligogi. Ween kononganon korisoro uuta angi. Wala eenanon balon qararankonkonanon gbani 40 kawaa so opo kuunganon en kan laligogiti, ii romononon aisoogi. Lew 23.33-36, 39-43; Dut 16.13-15

kambananon mende kan kuuja. Kawaajon niinon korisoro kendon kokanon mende umanja. Niinon mirinon rabe ononon saanon kema uma aisoowu.” ⁹ Qaa kaen injon Galili prowins uutanon toroqen laligoro. Kian.

Jiisasnon teuteuhalihali korisoronon laligoro.

¹⁰ Jiisaswaa kourutanon teuteuhalihali kendombaajon kengito, anjo mirinon rama kanagen asuganon qaagoto, asangon kema Jerusalem uro. ¹¹ Juuda yonoo jotamemeurugianon korisoro kambananon Jiisaswaa jaaya mongama qisiqisi ama kokaen jegi, “Eja ii dakanon raja?”

¹² Ejemba tuun yononon batugianon Jiisaswaa-jon sane qaa mamaga jegi. Tosianon “Eja ii awaa soro,” jegito, tosiannon kokaen jegi, “Qaago! Iinon mono ejemba tuunlelemben kalolon ama men onono kaamaa kolonkeju.” ¹³ Kaan kan lan jegito, Juuda jotamemeya yonoojon toroko moma laligogitiwaaon monon iwaa qaaya asuganon mende jero. Kian.

Jiisasnon anaa kania ejemba kuma onono.

¹⁴ Kendon korisoro biwianon laligogi Jiisasnon jiwowon jigo toton uutanon uma kanain ejemba kuma onono. ¹⁵ Kuma onono Juuda yononon walingon kokaen jegi, “Eja koi momo jake uutanon mende uma kilen Buna Terewaa kania nomaen moma sororogoja?” Kaen jen walingogi.

¹⁶ Walingogi kokaen injoro mogi, “Momo Buna jenkejen, niinon iikawaa Toya mende koloojen. Neeno qaagoto, wasin nonoti, niinon mono iwaa momoya men kan jenkejen. ¹⁷ Ejemba

monjon Anutuwaa uusiina otaan ama memambaajon moji, iinon momo qaa jewe iikawaa Toya moronon kolooji, ii moma kotowaa. Anutunon Bunaya noo uunanon ano asugija me neenaa uunaajon qaa lan jenkejen?

¹⁸ “Monjon iyanaa uutaanon romongon qaa jenkeji, iinon anjo qabunayawo koloombambaajon moja. Kaen mojato, wasiwasi eja mon toyanon qabunayawo koloowaatiwaaajon kaparan konji, iinon mono jotamemeya honabona gbingbana qaa kolooja. ¹⁹ Moosesnon Kana qaa ama ononota ii eja me qaago? Ii ejato, onoononga monjon ii mende ten koma otaankeja. Ono mono naambaajon kaparan koma nii nuwombaajon romongoju?”

²⁰ Kaen injoro moma ejemba tuun yononon kokaen meleengi, “Omejiilanon mono uuganon kemen nanja. Moronon kaparan koma gii gumambaajon romongoja?”

²¹ Kaen meleengi injoro mogi, “Niinon angoletoto motoongo mewe onjo korebore aarun kiko qeju.

²² *Moosesnon selegianon Anutuwaa aiwese kotowombaajon jen koton ononoti, oo Moosesnon ii wala mende jen kotoroto, ambosakonurunana yononon ii kanain men laligogi sili ii nonoonon karo Sabat kendonon kaanagadeen eja selegia kotonkeju.

²³ *“Anana Mooseswaa Kana qaa waleenin singisongo koloowa-botiwaajon kotakota mojon. Ii mojonto, qaa ii qetama Sabat kendonon kaanagadeen eja selegia koton kilen onoangia

* **7:22:** Jen 17.10; Lew 12.3 * **7:23:** Jon 5.9

mende jen aon silemale laligoju. Kaen laligojuto, niinon eja jumuna Sabat kendonon men qeangon mubeti, iikawaajon mono naambaajon nii yon jen nonju? ²⁴ Ono ejemba selegia iikayadeen iima iikaana kanon bakasasan gosin qaa lan jen tegonkejuti, ii mono mesaowu. Ii mesaon uugia tororo moma gosin qaa honagadeen jen tegowu.” Kian.

Jiisasnon Hamoqege Toya kolooja me qaago?

²⁵ Jerusalem toya yonoononga tosiannon kokaen jegi, “Eja kaparan koma qewombaajon romongojuti, iinon mono ii me? ²⁶ Iibu, iinon ejemba jaagianon asuganon qaa jero mende jen muju. Kawaajon eja koi kanon Hamoqege Toya Kraist kolooji, qaa ii hona galenkonkon eja yonoo gejagianon kemero moju me qaago? ²⁷ Hamoqege Toya Kraistnon kawaatiwaaajon jen kouma laligogiti, iinon ‘Daenkaya koloowaati, ii monnon mon mende mobaa,’ jejuto, eja koi kanon daenkaya kolooroti, ii saanon mojon.”

²⁸ Kaen amin mogi Jiisasnon jiwowon jigowaa toton uutanon nama aroya men metaama kuma onoma qaa kokaen jero, “Ono noojon kokaen jeju, ‘Eja ii moma mun goman dakanonga ii saanon mojon.’ Neenaa ku-usun qaganon mende koloon nanjen. Wasin nonoti, iinon wasiwasi Toya hona kolooro ii mende moma koton mun laligoju. ²⁹ Iinon wasin nono iwaanonga kamaawetiwaaajon ii saanon moma mujen.”

³⁰ Kaen jero ii men somongowombaajon mogito, kambaanon mende kan kuurotiwaaajon ama

monon selianon mende mero. ³¹ Kaen mog-ito, ejemba tuun somata yonoononga mamaganon moma laarin mun kokaen jegi, “Kraistonon kawaati, iinon mono eja koi uugun angoletomen laligowaa me nomaen? Kaen taniinaan kolooja.” Kian.

Jiisas men somongowutiwaajon nagu galen wasin onongi kagi.

³² Ejemba tuun yononon Jiisaswaajon kaen ninongiinon jen jenonkooli angiti, ii Farisii (Kana qaawaa kaparanonkon) yononon mogi. Ii moma jigo gawon galen yonowo nama kiropo galen (sikiriti) tosaana wasin onongi men somongowombaa kagi. ³³ Kagi Jiisasnon kokaen jero, “Niinon onowo kamban torodaamon toroqen laligomana. Ii laligonon onomesaon wasin nono kamaawetiwaanon eleema umaana. ³⁴ Ube iwaan noma laligowuto, nii mende mokoloon nombuya. Niinon goman laligomanati, onon iikanon kawombaajon amamaawuya.”

³⁵ Kaen jero Juuda jotamemeya yononon batugianon kokaen amigi, “‘Nono mokoloon mubombaajon amamaawona,’ jeja. Iikawaajon mono dakanon umambaajon jeja? Juuda ejemba tosanon deema kantri tosanon kema Griik yonoo batugianon laligojuti, mono iyonoonon kema Griik ejemba kuma onomambaajon moma jeja me? ³⁶ Qaa kokaen jeja, ‘Iwaan noma laligowuto, nii mende mokoloon nombu,’ ano qaa mon kokaen jeja, ‘Niinon goman laligomanati, onon iikanon kawombaajon amamaawuya.’ Qaa woi yoroo kanagara nomaen?”

Laaligo kotigaa apuyanon mono jaaya toon koubaa.

³⁷ *Kaen amigito, kendon aisoogiti, iikawaa ween konoga somata kanon kan kuuro Jiisasnon nama kotakotagadeen qama kokaen jero, “Monnon apuwaajon moji, iinon mono noonon kan newa. ³⁸ *Buna Terenon qaa mon kokaen oogita eja, ‘Monnon nii moma laarin nonji, iwaa uutanonga laaligo kotigaa apuyanon mono toon sasagon koumakebaa.’” ³⁹ Kaen jeroto, qaa ii Una Toroyaaajon sare ama kokaen jero, “Daen ononon nii moma laarin nonjuti, ononon mono Una Toroya buna qen aon laligowuya.” Anutunon Jiisas namonon laligorotiwaas so Siwewaa asamarana mende muro laligoro. Iikawaajon Una Toroya mende wasiro kamaan uugianon kemero een laligogi. Kian.

Ejemba batugianon deendeen kolooro laligogi.

⁴⁰ Jiisasnon kaen jero ejemba tuun somata yonoononga tosanon qaa ii moma kokaen jegi, “Eja koi kanon mono onaga gejatootoo eja asugiwaatiwaajon jegiti, mono ii kolooja.”

⁴¹ Tosianon jegi, “Inon Hamoqeqe Toya Kraist kolooja.” Kaen jegito, tosanon qewagon jegi, “Kraistnon mono nomaen Galili prowinsnonga kanaga? Ii mende sokonja. ⁴² *Buna Terenon kokaen jeja, ‘Kin Deiwidnon Judia prowinswaa taon melaa Betlehem kanon laligoroti, Kraistnon iikanona koloon Deiwidwaa gbiliuruta yonoononga mon koloojaa.’” ⁴³ Kaan kaan

* **7:37:** Lew 23.36 * **7:38:** Eze 47.1; Zek 14.8 * **7:42:** 2 Sml 7.12; Mai 5.2

lan jegi ejemba tuun yononon Jiisaswaajon ama juma deengi. ⁴⁴ Yonoononga tosanon men somongowombaajon mogito, monon selianon mende mero. Kian.

Juuda galen yononon Jiisas mende moma laarin mugi.

⁴⁵ Jiwowon jigowaa kiropo galen (sikiriti) yononon eleema jigo gawon galen ano Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yonoonon kagi kokaen jen onongi, “Ono naambaajon ii mende men kaju?”

⁴⁶ Jen onongi kokaen meleengi, “Eja iikanon qaa jenkeji, monon kamban monon qaa tania kaana mende jero.”

⁴⁷ Kaen meleengi Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon qisin jen onongi, “Ono kaanadeen enkalolon men onono laligoju me?

⁴⁸ Galenkonkon eja nonoononga monon mono ii mende moma laarin muro. Ano Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) nonoononga monon mon uuta iwaanon baagen meleeno me qaago?

⁴⁹ Kaen qaago totoonto, ejemba tuunleembe Mooseswaa Kana qaa mende moma koton Jiisaswaa qaa moma gadokopa qaa lan jenkejuti, iyonoonon qaa sena ii mesaowona! Anutunon mono ii qasuaan onono tiwilaawuya.”

⁵⁰ *Kaen jen onongi eja qata Nikodeemus wala Jiisaswaanon karo qambanmamban qaa muroti, iinon kaanagadeen iyonoononga mon koloon batugianon rama kokaen injoro, ⁵¹ “Eja monon singisongo anoti, ii mende qisinin jero momago

* **7:50:** Jon 3.1-2

kilen gosiniŋ sokonja me qaago? Mende gosin qaaya een lan jen tegowonati een, mono anono Kana qaanana qewonja me? Ii mende sokombaa.”

⁵² Kaen jero moma kokaen meleema mugi, “Gii kaanagadeen Jiisas kaanja meleema Galili qanda ejaga koloojan me? Galili prowinsnonnga geja-tootoo eja mon mende koloowaati, ii mojon. Kaya ii geengo Buna Tere weengon kania mongama moma kotowa.” ⁵³ Kaen jenonkooli ama juma deema mirigianon kengi. Kian.

8

Emba monjon serowilin ano mokoloogi.

¹ Mirigianon kengito, Jiisasnon kema Oil gere baananon uro. ² Uma en goman ano umugawodeen mombo eleema jiwowon jigonon uro ejemba tuun kuuya kan liligon mugi kamaan rama kuma onono.

³ Kuma onono Kana qaawaa boi ano Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon emba mon wama iwaanon kagi. Emba iinon serowilin mero iikawaajon men somongogiti, ii wama tuun jaagianon angi. ⁴ Jaagianon ama Jiisas-waajon jegi, “Boi, emba koi kanon olonkalu ama mero mono iikanondeen mokoloon men kajon.

⁵ *Mooseswaa Kana qaanon emba kaanja ii jamonon gilin qenin komuwaatiwaajon jen koton nononota eja. Kaen ejato, giinon iwaajon nomaen jewaga?”

⁶ Kaen jen iikanon mondon Jiisas qaawaa timbinon horonin amamaaro kania mokoloon qaa

* **8:5:** Lew 20.10; Dut 22.22-24

jakeyanon ama qewombaajon jegi. Kaen jegi usugon kamaan borianon tere mon namonon ooro.

⁷ Ooroto, toroqen kaparan koma qisin mugi hak otaama waama dindina nama kokaen injoro mogi, “Onoononga monon singisongo mon mende ama laligoji, iinon mono saanon jamo mutuya men gilin qewaa.” ⁸ Kaen injoro mogi mombo usugon kamaan tere mombo namonon ooro.

⁹ Jiisasnon qaa jeroti, iikanon onoma somongoro iyangia singisongogia gamuyawo angiti, ii Anutunon qendeema iyangiaa uugianon nanjon jero isinongia qaono. Iikanon qaono qaa bok nanji wangianon wala onomesaon keno iwaa qerewenanon gematanon keno tosaana motomotoon yononon kokomomola men kuuya kendaborogi. Konoganon keno Jiisasnon penjon kuun raro embanon yanodeen iwo nano.

¹⁰ Jiisasnon otaama waama dindina nama emba ii iima kokaen ijoro, “Emba, gii qaa jakeyanon ama gombombaajon jejuti, iyononon mono daengen gii geenga nii neena kenju? Yonoononga monon nama gii komuwagatiwaa qaaya mende jen tegoja me?”

¹¹ Ijoro moma meleeno, “Oo Pon, monon mende jen tegon nonja.” Kaen meleeno ijoro, “Niinon kaanagadeen gii mende jen tegon gonjen. Gii mono keteda koi kanain singisongo mombo mende ama laligowa.” Kian.

Goman so ananaa asasaganana ii Jiisas.

¹² *Jiisasnon qaa mombo toroqen kokaen

* **8:12:** Mat 5.14; Jon 9.5

inijoro mogi, “Niinon ejemba gomaŋa gomaŋa rama kenjuti, onŋoo asasagagia koloojen. Monŋonŋ nii notaŋ kawaati, iinon mono pangamanon umbuqumbulan mende kuun laligowaato, laaligo kotigaa asasaga iikawaa uutanon laligowaa.”

¹³ *Kaen inijoro Farisii (Kana qaawaa kaparanŋonŋon) yononon kokaen ijogi, “Geengodeen kaniaga nanŋon jen asarinŋejanŋi, iikaanŋa ii mende sokonja. Qaago.”

¹⁴ Kaen ijogi kokaen inijoro, “Niinon daakaya kamaan kaweti ano dakanon kema umanŋati, ii modaborojen. Kawaajon neeno kaniana nanŋon jen asarinŋejenŋi, qaa ii mono saanon sokonja. Ii sokonjato, onŋoo noo kaniana ii onŋanon mende moma kotoju. ¹⁵ Onŋonon ejemba sele-gia iikayadeen iima iikaanŋa kanon bakasasan gosin onoma qaagia tondu jen tegonŋejuto, niinon ejemba mombaa qaaya mende jen tegonŋejen.

¹⁶ “Nii neenodeen mende laligojento, Ama wasin nono kaweti, iinon mono niwo nano laligojo. Iikawaajon mombaa qaaya jen tegowenagati een, ii mono dindinagadeen gosin soyanon jen tegowenaga. ¹⁷ *Woinon qaa mon uumotoon ama nanŋon jeri kotiinŋeja. Qaa ii onŋoo Kana qaanon kaanagadeen oogita eja.

¹⁸ “Niinon neenaa kaniana nanŋon jenŋejen ano Ama wasin nonoti, iinon kaanagadeen noo kaniana nanŋon jenŋeja. Kawaajon woi koloojo iikanon saanon kotiin sokondaboroja.”

¹⁹ Jiisasnon kaen jero moma kokaen qisin mugŋ, “Goo Manŋa ii dakanon laligoja?” Qisin

* 8:13: Jon 5.31 * 8:17: Dut 19.15

mugi meleeno, “Ono nii ano Maḡna noroo kaniaanara mende moma laligoju. Ono noo kaniaana moma kotowuyagati een, mono noo Maḡna kaanagadeen moma mubuyaga.”

²⁰ Jiisasnon jiwowon jigowaa nandun dun kosianon nama ejemba kuma onoma qaa ii jero. Ii jeroto, kambananon mende kan kuurotiwaajon ama monjon ii mende men somongoro. Kian.

“Dakanon umajati, ono iikanon ubombaajon amamaawuya.”

²¹ Jiisasnon qaa mon kokaen toroqen injoro, “Niinon onomesaon kema laligowe ono nii monnama noma laligowuya ano singisongo angiti, iikanon qokotaan nama koomu kombombanja komuwu. Iikawaajon dakanon umajati, ono iikanon ubombaajon amamaawuya.”

²² Juuda jotamemeya yononon ii moma jegi, “Kokaen jeja, ‘Dakanon umajati, ono iikanon ubombaajon amamaawuya.’ Qaa ii nomaen? Aro aomambaajon jeja me?”

²³ Kaen jegi injoro, “Ono namo kokawaa toya koloon laligojuto, niinon goman balon eukawaa bunaga koloojen. Ononon balonon koloon namo kokawaa buna koloon laligojuto, niinon waladeen namo koi kanon mende koloowe.

²⁴ Mende koloon laaligowaa kania kamban so laligon koubeti, niinon mono ii koloojen. Noonon kaen mende moma laarijuti een, mono singisongo angiti, ii mende mesaon iikanon qokotaan nama koomu kombombanja komuwuya. Kania iikawaajon ama kokaen injowe moju,

‘Onjo singisonjo angiti, mono iikanonj qokotaan nama koomu kombombanja komuwuya’. Qaa ii onjanonj.”

²⁵ Qaa ii moma kokaen qisin mugi, “Gii mono moroga koloojan?” Qisin mugi meleenon, “Kania inisaambe modaborojuti, niinonj mono ii koloojen. ²⁶ Niinonj onjojonj qaa mamaga saanonj toroqen jewenaga ano singisonjo mamaga angiti, iikawaa qaaya saanonj jen tegowenagato, wasin nonoti, iinonj mono noo wasiwasi Tona honja kolooja. Iinonj qaa jero iwaanonga moma kouma laligojenj, niinonj mono qaa ii asuganonj jewe gomanja gomanja yonononj momakebuya.”

²⁷ Kaen meleenoto, Amawaajonj qaa toroqen jeroti, iyonononj ii mende moma asarigi.

²⁸ Jiisanonj toroqen kokaen injoro, “Niinonj laaligowaa kania kamban so laligonj koubeti, mono ii koloojen. Iikawaa kania ii kanagenj saanonj moma asariwuya. Niinonj iwoi mon neenaa esunanonj me neenaa uunaajonj mende amakejento, Amananonj qaa kuma noma lalig-
oroti, mono iikawaa so qaa jena koi jenkejen. Qaa kota woi iikawaa kania ii kanagenj moma asariwuya. Onjo Siwe gomambaa Eja Honja kosigogi eu uma komuwaati, kamban iikanonj ii saanonj moma asariwuya.

²⁹ Wasin nonoti, iinonj mono niwo nano laligojo. Nanamemenj moro sokoma munkeji, niinonj mono suulanj ii amakejen. Kawaajonj iinonj mende nomesaoro neenodeenj mende laligojenj.”

³⁰ Qaa kaen jerotiwaajonj ama ejemba mamaganonj uugia meleema Jiisas moma laarinj mugi. Kianj.

Aabrahambaa gbiliuruta qolonmolongoya ano Jiisas.

³¹ Jiisasnon Juuda ejemba tosiannon moma laarin mugiti, iyonoojon qaa kokaen injoro, “Noo Buna qaananon uugianon kemero kanon qokotaan silia qen nanjuti een, mono onanon noo gowokouruna kolooju. ³² Kaen laligon qaa honaa kania moma kotogi Buna qaa honanon ono bologagiaa kasanonga isama onono solana (frie) koloon laligowuya.”

³³ *Kaen jero moma meleema kokaen jegi, “Nono Aabrahambaa gbiliuruta laligon kan-ageso walaga koloojon. Kawaajona eja monnon kasa gbado men nonono laligojoniwaaajon jejan, ii qaago. Nono mono kamban monnon kamaanqeqeta kaana mende koloon laligonin. Ano gii nomaembaajon ama kokaen jejan, ‘Kasanonga isama onono solana koloon laligowuya’? Qaa ii mende sokonja.”

³⁴ Kaen jegi kokaen meleema onono, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Singisonjo anjuti, kuuya iyononon singisongowaa welenqege omaye tawagia qaa laligogi iikawaa kasanon kokosiin onomakeja. ³⁵ Kokosiin onomakejato, welenqeqenon toyaa miri uutanon kamban so mende laligon ubaa. Iyanaa Merianon saanon mirianon kamban tetegoya qaa laligowaa.

³⁶ “Merianon bologaa kasanonga isama onono solananiwuti een, ononon mono onanon kasa gbadoya qaa solana (frie) koloon laligowuya.

* **8:33:** Mat 3.9; Luuk 3.8

³⁷ Ono Aabrahambaa gbiliuruta laligojuti, mo-jento, bologanon uugia gojonjiwaajon noo Buṇa qaananon qososoniṇ onoma kondondongon kamaankeja. Kania kawaajon mono kaparan koma nii nuwombaajon moju. ³⁸ Niinon Amanaa kooronanon laligon iwoi iima laligon koubeti, iikawaa qaayaga jenkejen. Ononon kaanagadeen mangianon qaa injoroti, iikawaa so amakeju.”

³⁹ Jiisasnon kaen meleema onono kokaen jegi moro, “Aabrahamnon mono ananaa asa-ambonana kolooja.” Kaen jegi moma jero, “Ono Aabrahambaa gbiliuruta koloowuyagati een, mono iwaanon nanamemen otaagi sokonaga. ⁴⁰ Iikawaa tania kokaen kolooja: Niinon Anutuwaa jetanonga qaa moma iikawaa so qaa onabona ii jewe momakeju. Kamban kokaamba onjo kaparan koma eja nii nuwombaajon mojuto, Aabrahamnon kaanṇa mende ano. ⁴¹ Onoangiaa manjurugiaa nanamemengia iikayadeen otaan laligoju.” Kaen jero ijogi, “Serowilin kananon koloon manṇana qaa (gua mera) mende koloojonto, Manṇanawo laligojon. Anutu iyanṇa mo-toongonon mono manṇ koma nononja.” Kianṇ.

“Ono Kilenṇaa Toyaa buṇa kolooju,” jero.

⁴² Jiisasnon kokaen injoro, “Anutunon aṇo manṇ koma ononagati een, niinon iwaanonga kamaan koloowetiwaajon mono saanon nii uu jopagon nombuyaga. Neenaa esunnon nemun kono mende kolooweto, Anutunon wasin nono kamaan laligojen. ⁴³ Qaa jenkejenṇi, ii naambaajon moma asariwombaajon bimoonkeju? Noo qaananon

uugia undeenjiwaajon ii moma kotowombaajon mojogia tiiro zizi togonkeju. Kawaajona ii moma asariwombaajon amamaankeju?

⁴⁴ “Mono mangia Bologa Toyaa buna kolooju. Siingia kombombananon mono mangiaa siinga bologa otaawutiwaajon eja. Iinon kanakanaiyanonga ejemba unugi koomu ejaga koloon kouma laligoja. Qaa honanon uutanon mende nanjiwaajon ama qaa hona uugun siliqalu nanja. Qolomolon jeje ejaga koloon qolomolon jejewaa wan koloojiwaajon qolomolon jenkeji, ii mono anaa uutaajon jenkeja.

⁴⁵ “Iinon qolomolon jenkejato, niinon qaa hona jenkejeni, onjo iikawaajon nii mende moma laarin nomakeju. ⁴⁶ Onjo kuuyanon noo kaniaa kokaen qendeembombaa amamaankeju: Iinon singisongo ano qaayawo laligoja. Kaniaa iikaya monganjuto, niinon qaa hona jenkejeni, ii mono naambaajon mende moma laarin nonju?

⁴⁷ “Monjon Anutuwaabuna kolooji, iinon mono Anutuwaanon qaa geja ama momakeja. Onjo Anutuwaabuna mende koloojutiwaajon ama qaa ii mende moma asarinkeju.” Kian.

Jiisasnon iyanjaajon nomaen jokolooro?

⁴⁸ Jiisasnon Juuda ejemba yonoo kanagia inisaano kitia meleema kokaen ijogi, “Gii Samaria prowinswaa siliqalu ejaga koloona omenon uuganon kemero laligojan. Kaen jenin sokonja me qolongojon, ii saanon geengo jena mobon.”

⁴⁹ Kaen ijogi kokaen meleeno, “Omenon uunanon mende kemero laligojen. Nii Amanagadeen goda qen mun laligowe ononon kilen nii

gamu qen nomakeju. ⁵⁰ Kaen amakejuto, neeno qabunanawo koloomambaajon janjarin mende riinkejen. Motoongonon kaen koloomambaa-jon manjaya qen laligoja. Eja iinon motoongo gosin noma ‘sokonjan,’ jen jen tegon nomakeja.

⁵¹ Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Monnon noo Buna qaana ten koma otaankeji, iinon mono kamban monnon koomu kotigaa buna mende koloowaa.”

⁵² Kaen meleeno Juuda jotamemeya yononon Jiisas kokaen jegi moro, “Aabraham ano geja-tootoo ejemba yononon komugi ano giinon kilen kokaen jena sisau kolooja, ‘Monnon noo Buna qaana ten koma otaankeji, iinon kamban monnon koomu kotigaa buna mende koloowaa.’ Kaen jejaniswaajon gii ome monnon uuganon kemero laligojan. Ii keteda koi saanon moma asarijon.

⁵³ Nonoo bejnana Aabraham komuroti, giinon mono ii uugun iwaa somataya koloojan me? Gejatootoo yononon kaanagadeen komugi. Gii geenngaajon mona uro ‘Somata moroga koloojen?’ jen mojan?”

⁵⁴ Kaen jegi moma kokaen meleeno, “Neenaajon mobe uro Anutuwaa akadamuya ii neeno buna qen aowenagati een, qabunana ii mono kikisi kaana koloonaga. Amananon iyanaa akadamuya nonotiswaajon ama qabunanawo koloon laligojen. Ononon iwaaajon ‘Nonoo bejnana Anutu kolooja,’ jeju. ⁵⁵ Ononon kania ii saanon mende moma kotonkejuto, niinon ii saanon moma mujen. ‘Ii mende moma mujen,’ jewenagati een, mono onjo kaana tiliqili eja koloowenaga. Nii eja kaana mende koloojento,

ii saanon moma mujen ano iwaa qaaya ten komakejen. ⁵⁶ Onoo bengia Aabrahamnon nii namonon kamaan laligomanatiwaaajon mamboma kamban ii iimambaajon uu korisoro moma laligoro. Kamban kokaamba Siwenon laligon kotihiro niinon asugiwe noo kambana ii iima kawaajon aisooro.”

⁵⁷ Kaen meleeno Juuda jotamemeya yononon kokaen jegi moro, “Gbaniga 50 mende uugun iikawaa baatanon laligojan ano ‘Aabraham iibe,’ jena mende sokonja.”

⁵⁸ Ii moma injoro, “Niinon qaa honja toon mon kokaen injowe mobu: Aabrahamnon mende kolooro niinon mono kamban kanon laligowe.”

⁵⁹ Kaen jero moma jamonon gilin qewombaa-jon jamo amborangon megito, Jiisasnon asangon jiwowon jigowaa toonja mesaon olon koma keno. Kian.

9

Jiisasnon eja jaagoo mon men qeangoro.

¹ Jiisasnon toroqen kana kema eja mon nemunaa goron uutanonga jaagoo kolooroti, ii iiro. ² Ii iiro gowokourutanon qisin mun jegi, “Somatanana, iinon mono morowaa singisongowaajon ama jaagoo kaanja kolooro? Iyanaa singisongowaajonja me nemunmanja yoroo singisongowaajonja?”

³ Jegi kokaen meleeno, “Ano singisongo mon mende ano nemunmananon singisongo mende anito, Anutuwa ku-usunanon iwaa laaligoy-anon asuganon asugiwaatiwaaajon kaanja kolooro.

⁴ Ween asarin ejiwaa so mono wasin nonoti, iwaanon gawon pondan men laligowonja. Goman tiiwaati, iikanon kuuya gawon mewombaa-jon amamaawonja. ⁵ *Niinon namonon laligomanatiwaa so gomanja gomanja onoo asasagagia koloon asarin laligomanja.”

⁶ Kaen jen balonon sulaaro kemero gbakon meleema eja jaagoowaa jaayanon timimearo. ⁷ Timimean kokaen jen koto, “Gii mono Siloam apu angonon kema jaaga songbambaa.” (Siloam qa ii ananaa qaanon Wasiwasi eja.) Kaen jen koto kema jaaya songbano tooro uuro asariro eleema mirianon karo.

⁸ Kaen karo alauruta kosianon laligogiti ano tosianon wala nene iwoiwaajon welema onoma laligoro iigiti, iyononon ii iima jegi, “Jaago eja nenewaa welema rama laligoroti, eja iinon me?”

⁹ Tosianon jegi, “Eja inaa ii.” Tosianon jegi, “Qaago, kaitania ii kaanja koloojato, iinon qaago.” Kaandeen kaan jegi ano jero, “Niinon mono iiga koloojen.”

¹⁰ Kaen jero kokaen qisigi, “Jaaga mono no-maen ana tooja?”

¹¹ Qisigi kokaen meleema injoro, “Eja qata Jiisas qamakejuti, iinon sulaaro balon guru-juyanon kemero meleema jaananon timimean jen koton kokaen jero, ‘Gii mono Siloam apu angonon kema jaaga songbambaa.’ Kaen jero apu iikanon kema jaana songbambe tooro uuwe asariro.”

* **9:5:** Mat 5.14; Jon 8.12

¹² Kaen meleema onono kokaen qisigi, “Eja ii dakanon laligoja?” Qisin mugi “Mende mojen,” jero. Kian.

Farisii yononon jaaya toorotiwaajon qiqisi анги.

¹³ Eja jaagoo laligoroti, iinon “Mende mojen,” jero ejembanon ii wama Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yonoonon kenji. ¹⁴ Jiisanon sulaayanon balon gurujuyawonon meleema jaayanon timimean metooroti, ii mono Sabat kendon kambananon mero. ¹⁵ Kawaajon Farisii yononon kaanagadeen kokaen qisin mugi, “Jaaga mono nomaen ana tooja?” Qisin mugi kokaen meleema onono, “Eja iikanon mono sulaayanon balon gurujuyawonon meleema jaananon timimearo kema jaasewana songbama jaana uuwe asarija.”

¹⁶ Kaen meleema onono Farisii yonoononga tosianon jegi, “Eja iikanon Sabat kendon kotogoji, iikawaajon mono Anutuwaanon ejaga mende kolooja.” Tosianon jegi, “Kaan qaago! Eja doogoya mononon mono nomaen ama angoletto kaan memambaaajon kotiinaga?” Kaan kaan jen iyangia juma deengi.

¹⁷ Kaen deema eja jaagoo iikawanon mombo eleema kan jegi, “Jaaga metooroti, iwaajon mono nomaen jewaga?” Kaen jegi “Gejatootoo ejaga kolooja,” jero.

¹⁸ Kaen jero jaaya honaga goorota tooro uuroti, Juuda jotamemeya yononon ii mende moma laarigi. Mende moma laarin uuwoi nama nemunman horon orongi kari. ¹⁹ Kari kokaen qisin orongi, “Eja koi oroo meragaraga me qaago?”

‘Jaagoo kolooro,’ jejaoto, nomaen ama keteda koi jaaya uun iija?”

²⁰ Qisin orongi kokaen meleen, “Eja koi noroo meranaraga kolooja ano jaagoo kolooroti, ii saanon moja. ²¹ Ii mojoto, nomaen ama keteda koi jaaya tooro uun iiji, ii mende moja. Moronon jaaya metooro uuji, noro kaanagadeen mende moja. Kokoga qaago, mono somariin gowia jorakaanaga ano momakootoyawo kolooja. Kawaajon mono iyanajon qisigi kaniaya saanon jewaa.”

²² Juuda jotamemeya yonoon toroko moma kaen injiori. Yononon batugianon qaa kokaen somonjon uumotoongo ama nangi, “Monon ‘Ji-isas Hamoqege Toya Kraist kolooji,’ kaen jen asugiwaati een, ii mono qamakooli miri tuun somatanonga konjoma mubon.” ²³ Qaa kawaajon ama kokaen injiori, “Kokoga qaago, ii uugejiawo. Kawaajon mono iyan qisin mubu.”

²⁴ Kawaajon eja jaagoo laligoroti, ii mombo horogi karo kokaen jegi moro, “Eja ii singisongo ejaga kolooja, ii mojon. Iikawaajon mono Anutuwa qabunaya mepeseena akadamuyawo kolooro sokombaa.”

²⁵ Ii moma kokaen meleeno, “Singisongo ejaga kolooja me qaago, niinon ii mende mojen. Motoongo kokaen kaya mojen: Niinon jaagoo laligoweto, keteda koi kanon saanon uun iijen.”

²⁶ Kaen meleeno kokaen qisin mugi, “Naa iwoiga ama gonja? Jaaga mono nomaen metooja?”

²⁷ Qisin mugi kokaen meleema onono, “Niinon mono meleema ononjento, ononon qaa jejenati, ii mende mojuya. Naambaajon ii

onja kosiga mombo jewe mobombaajon kaparan konju? Onjonon mono kaanagadeen iwaa gowokouruta koloowombaajon moju me qaago?”

²⁸ Kaen meleema onono mepaqepae ama uuqege qaa tokoronkota kokaen jen mugi, “Gii mono iwaa gowokoyaga koloojanto, nononon Mooseswaa gowokourutaga laligojon.

²⁹ Anutunon Mooses Bunja qaa muroti mojon, eja iikanon mono iikanonja me kanonja kolooroti, ii mende mojon.”

³⁰ Kaen jegi qaa kokaen injoro, “Iinon dakaya kolooroti, onjo iikawaajon kaanjadeen tompiririn ama kiko qejutiwaajon moma walingojen. Onjonon walingojento, kilen noo jaana metooro saanon uun iijen. ³¹ Ejemba doogoya yononon Anutu qama kooligi mende moma onomakeja, ii mojon. Ii mojon, monjon Anutu goda qen mun uusiina otaankeji, iwaanon qamakooli mono geja ama momakeja. ³² Mon jaagoo kolooro monjon kan jaaya metooroti, sundu kaanja ii walagadeen mende moma laligonin. Siwe balonon koloori, kamban iikanonja kanain kouma kete laligojoni, iikanon sundu kaanja mon mende monin. ³³ Anutuwaanonga mende kanagati een, iinon mono iwoi kaanja memambaajon amamaanaga.”

³⁴ Kaen jero moma kokaen jen mugi, “Nemunmanganon singisongowo laligori gii singisongo kuuya kawo koloon somariina ano giinon kete nono kuma nonomambaajon mojan. Ii mende sokonja.” Kaen jen mun konjongi seleenjen kamaaro. Kian.

Uuwaa jaanon gooro kematou-kantou ama laaligo.

³⁵ Konjongi seleenjen kamaaroti, qaa iikanon Jiisaswaa gejianon kemero moma eja ii mokoloon kokaen ijoro, “Gii Anutuwaa Meria moma laarin mujan me qaago?”

³⁶ Kaen ijoro kokaen meleema qisiro, “Oo Somatana, eja ii moronon? Ii jena momago ii saanon moma laarin mumana.”

³⁷ Meleeno kokaen jen koton muro, “Gii kokaen uun niiba. Giwo qaa jejeni, eja ii mono niinon koloojen.”

³⁸ Ii moma jero, “Oo Pon, nii moma laarin gonjen.” Kaen jen usugon qama koolin muro.

³⁹ Jiisasnon jero, “Niinon ejemba gosin qaa-gia jen tegomambaajon ama kamaan namonon koloowe. Noojon ama tosonianon jaagoo koloojuti, yonoo jaagia tooro saanon uun iima kotowuya. Tosaana jaagia awaa laligojuti, yononon noojon ama bao jaagoo koloon laligowuya.”

⁴⁰ Kaen jero Farisii tosonianon kosianon iikanon nama qaa ii moma kokaen qisigi, “Wae! Nono kaanjadeen jaagoo ejaga koloojon me? Nonoojona jejan me?”

⁴¹ Kaen qisigi kokaen inijoro, “Ono ‘Jaagoo koloojon,’ jewuyagati een, mono singisongo mende en ononagato, kamban kokaamba ‘Saanon iima kotojon,’ kaen jenkejutiwaajon ama singisongogianon mono en alin en onombaa.” Kian.

10

Lama ano galengia awaa.

¹ Jiisasnon galenj meme qaa kokaen jero, “Ni-inonj qaa hona toonj monj kokaen injijowe mobu: Tosianonj lama totonj uutanonj keubombaaajonj nagononj qaagoto, sopa waleema kemejuti, yonononj mono kikekakasililinj ano yongoro meme ejemba kolooju. ² Monononj nagononj keuji, iinonj lama yonoo galengia kolooja. ³ Iinonj kouro nagu galenanonj ii iima nagu horonj muro kamaanj qaro lama yonononj qaa aroya saanonj moma kotonkeju. Galengianonj anaa lamauruta onjooma qagia qama unuano totongia mesaonj saanonj seleengen kemakeju.

⁴ “Añaanonj lamauruta kuuya unuano totongia mesaonj seleengen kengi iinonj jotamemegia koloonj wala keno qaa aroya moma kotojutiwaajonj gematanonj otaanj kemakeju.

⁵ Iyangiaa galengia saanonj otaankejuto, waba monononj kanj qaro ii mende totonj otaawuya. Waba yonoo qaa arogia mende moma kotojutiwaajonj mono jirinjinj ama iwaajonj keeta togonj deembuya.”

⁶ Jiisasnonj qaa aasangoya ii injijoroto, qaa iikawaa kania mende moma asarinj kiko qegi. Kianj.

Jiisasnonj lama galenj awaa kolooja.

⁷ Kiko qegi toroqen yonoojonj kokaen jero, “Ni-inonj qaa hona toonj monj kokaen injijowe mobu: Niinonj lama totombaa naguya koloojen. ⁸ Noo gemananonj tuun galenj kuuya wala kagiti, iyonononj kike ano yongoro meme ejembaga koloogi. Kaen

koloogitiwaajon lama yononon ii mende moma koton onoma laligogi.

⁹ “Niinon motoonggo lama totombaa naguya koloojen. Daen ononon Anutuwo kotiin laligowombaajon jen niwo qokotaan laligojuti, niinon mono hamo qen onombe letombuya. Kaen koloon lama toton uutanon uma kamaan seleengen kema nene gomanja morianawo mokoloonkebuya. ¹⁰ Yongoro meme yononon naambaajon kankeju? Yononon yongoro men nunun tiwilaan nonombombaajon kankeju. Iwoi morota ambombaajon qaago. Niinon iikaanja mende koloojen. Niinon ono laaligo kombombanja mokoloon oyanboyan laligowutiwaajon kan laligojen.

¹¹ Niinon lama galen awaa koloojen. Lama galen awaanon mono lamauruta yonoojon ama laaligoya qeleema onombaa.

¹² Monon lama toya mende koloon tawaya mewutiwaajongadeen kan tond u galen koma onomakeji, ii kokaen: Kasu kawalianon karo iima lama onomesaon unjurama keno kasu kawalianon lama kisiyaen men injin unun mendeema onombaa. ¹³ Iinon seleengenga kan sewan memewaajongadeen ‘Lama galen koma onomaja,’ ii jetanon jen lama onoojon majakaka mende moma telambelan qaganon tond u laligon unjurama kembaa.

¹⁴⁻¹⁵ *“Niinon lama galen awaa koloojen. Amananon nii moma nono niinon Amana moma mun laligojen. Iikawaa so niinon neenaa

* **10:14-15:** Mat 11:27; Luuk 10:22

lamauruna moma onombe yononon nii moma nomakeju. Niinon laaligona lamauruna onoojon ama qeleema mesaomana. ¹⁶ Noonon lama tuun tosia ii kaanagadeen koloon laligowuya. Yononon lama toton kokawaa toya mende laligojuto, kilen noo qaa arona momakebuya. Niinon ii kaanagadeen unuambe kawaa so kema kankebuya. Kanagen tuuna tuuna yononon kululuun tuun somata motoongo koloogi galen motoongonon galen koma onono laligowuya.

¹⁷ Amanon kokaembaajona ama nii uutanon jopagon nomakeja: Niinon laaligona mesaon mombo gbilin laligon umana. Ii Amawaa jaanon sokonja. ¹⁸ Laaligona monon mende nuambaato, ii neeno qeleema mesaomana. Amananon jen koton nono neeno laaligona qeleema mesaomana ano iikawaa gematanon mombo gbilin laligon umana. Ku-usun kaana ii noonon eja.”

¹⁹ Jiisasnon qaa ii jerotiwaajon ama Juuda jotamemeya yonoo batugianon niinongiinon mombo kolooro. ²⁰ Yonoononga mamaganon kokaen jegi, “Omenon uutanon kemerota laligon kaamaa anja. Mono naambaajon qaaya mobonaga? Mono mesaowona.”

²¹ Tosianon jegi, “Qaa kaana ii kokojinjin ejawaa qaa kaana qaago. Omenon mono jaagoo ejemba yonoo jaagia nomaen metoonaga?” Kaen amigi.

Juuda jotamemeya yononon Jiisas gema qegi.

²² Wala eenanon jiwowon jigo koma konjoratin naguya horogi. Ii gbani so romonon kendombaa

aisoowombaajon* Jerusalem ajoroogi. Kamban iikanon kan kuuro konjuru kamban sanjonaa uutanon laligogi.

²³ Jiisasnon jiwowon jigowaa toton uutanon kin Solomombaa somben saraŋawo qagiti, kanon kema liligoro. ²⁴ Kema liligoro Juuda jotamemeya yononon kan liligon mun kokaen qisin mugi, “Kaniaga kolatina mono kamban dawitoroqen mambombom-baajon mojan? Gii Hamoqege Toya koloojan me qaago, ii mono asuganon jena mobon.”

²⁵ Kaen jen qisin mugi Jiisasnon kokaen meleema onono, “Nii jewe mogito, onono qaana ii mende moma laariju. Niinon Amanaa qatanon angolet amakejen, iikanon mono kaniana inisaama nanjon qendeema onomakeja. ²⁶ Ii nanjon qendeema onomakejato, onono lama tuun uutanon mende laligojutiwaajon ama qaana mende moma laarinkeju.

²⁷ “Niinon lamauruna moma onombe yononon kaanagadeen noo qaa arona moma nii notaankeju. ²⁸ Niinon laaligo kombomban onombe letoma kamban monjon mende toton tiwilaawuya. Monjon mon ii noo boronanonga mende horon kondeema onombaa. ²⁹ Noo Amananon ii noo boronanon onoonoti, inon kuuya unuugun uuta kolooja. Kawaajon kuuyanon ii noo Amanaa boronanonga horon kondeema onombombaajon amamaawuya. ³⁰ Nii

* **10:22:** Kendon qata Hanuka ii Disemba 25 kanain ween 8 kawaa so rama aisoogi. Miri kuuyanon kiwa ootirigi asariro gere senja kululuun rii gama korisoro angi.

ano Ama norononj mono motoonggo koloon laligojo.”

³¹ Jiisasnonj kaen jero Juuda jotamemeya yonononj mombo namonongga jamo amboranjonj iikanonj gilin qewombaajonj angi. ³² Kaen angito, kokaen jej onono, “Amanonj nemunj koma nono angoletto somata mamaga ama mewe iigiti, iyonoonongga mono naa mombaajonja romongonj nii jamononj gilin nuwombaajonj moju?”

³³ *Jen onono Juuda yonononj meleema jegi, “Nonononj angoletto somata anatiwaaajonj ama mende jamononj gilin guwombaajonj anjonto, Anutu mepaqepae ama mujanjiwaa ironja ama gombonja. Gii balonj ejaga ano selega een menj uma Anutu kaanja koloomambaajonj jejan.”

³⁴ *Kaen jegi Jiisasnonj meleema onono, “Bunja Terenonj Kana qaa monj kokaenj oogita eja, ‘Anutu niinonj jewe: Ono mono noo bensakonjuruna kolooju.’ ³⁵ Bunja Terewaa qaa ii mono mende jangonj qaombaato, powowonj ewaa. Kawaajonj Anutunonj qaaya ano kanj ejemba bunjagiaga kolooroti, Anutunonj yonoo qagia ‘bensakonjuruna’ kaen qama onono. ³⁶ Ejemba omaye kaen qama ononoto, Amanonj eja menj sorainj wasiro namononj kamaaroti, onononj mono nomaenj ama iwaajonj kokaenj jeju, ‘Gii Anutu mepaqepae ama munj laligojan.’ Niinonj ‘Anutuwaame meria koloojen,’ qaa kaen jewe onononj mono naambaajonj ii mogi mende sokonja? Ono Anutuwaanonj Bunja qaa ii qeju me?

* **10:33:** Lew 24.16 * **10:34:** Ond 82.6

³⁷ “Gawonj menkejenj, ii iigi Amanaa nanamemembaa so mende amakeji eenj, mono mende moma laarinj nombu. ³⁸ Amanaa nanamemembaa so ama menj laligojenj eenj, kaniaa kaanj iima mono moma laarinj nombu. Ii qaanaajonj ama mende moma laariwuyagati eenj, mono angoletonaajonj ama kilenj moma laarinj nombuya. Amanonj niwo qokotaanj nanja ano niinonj Amawo qokotaanj nanjenj, onjo iikawaa kania moma sorogonj asariwuti-waajonj koi jejenj.”

³⁹ Jiisasnonj kaenj jero mombo menj somongowombaaajonj mogito, boro baagianongga qosoma kamaanj keno.

⁴⁰ *Onjomesaonj Jordan apu gowoya kotonj mombo leegenj kema Jononj wala oomulu menj onjoma laligoroti, kanonj keuma kambanj tosaanja torogonj iikanonj laligoro. ⁴¹ Iikanonj laligoro ejemba mamaganonj iwaanonj kouma iima kokaenj jegi, “Jononj angoletoto motoonggo monj mende meroto, qaa kuuya eja koi kawaajonj jeroti, ii mono qaa honja jenj laligoro.” ⁴² Kougiti, iyonoonongga mamaganonj uugia meleema moma laarinj mugi. Kianj.

11

Jiisaswaa alia Lazarusnonj komuro.

¹ *Betani taononja eja monj qata Lazarus iikanonj ji kiro ero. Maria ano Marta daremunj yorononj Betani taonj iikanonj laligori. ² *Maria iikanonj

* **10:40:** Jon 1.28 * **11:1:** Luuk 10.38-39 * **11:2:** Jon 12.3

Pon apu koowayawonon morin wan juyanon kania keren mero. Lazarus ji kiro eroti, ii iwaa naanaga. ³ Lazarusnon ji kiro ero naanwoitanon buju qaa kokaen ani Jiisaswaanon keno, “Pon moba, wombo alaganon mono ji kiro eja.”

⁴ Buju ii kenoto, Jiisasnon ii moma kokaen jero, “Ji iikanon eja alana komuwaatiwaajon ama mende koloon muro eja. Iikawaajon qaagoto, Anutuwa Merianon ii men qeangoro ejembanon kania ii iima koton Anutu mepeseegi qabunayanon asarin seiro Siwewaa akadamuyawo koloowaa. Ji ii iikawaajon ama koloon muro.”

⁵ Jiisasnon Marta, iwaa koga ano naangara Lazarus yonoojon uuta ero laligoro. ⁶ Kaen laligoro to, kilen jiaa bujuya moma goman laligoroti, iikanondeen ween woi toroqen laligoro. ⁷ Ii laligoro kamban ii tegoro gowokouruta yonoojon kokaen injoro, “Anana mono Judia prowinsnon eleema kembonja.”

⁸ Kaen jero meleengi, “Somatanana, Juuda yononon indigen kaparan koma jamonon gilin guwombaajon angi. Kawaajon mombo Judia eleema kemambaajon jejan, ii mende sokonja.”

⁹ Kaen meleengi Jiisasnon qaa kokaen jero, “Weembaa auaya 12 ejuti, monnon kawaa asasaganon kana kambaati, ii mono iwoi monnon qen mizimizi mende men mubaa. Balombaa asasaganon asarin muro saanon iima kembaa. ¹⁰ Saanon kambaato, monnon kiwaya mende en muro gomantiinanon kematou-kantou kambaati, iinon mono kema qen mizimizi mewaa.” ¹¹ Qaa ii

jengo kokaen injoro, “Alanana Lazarusnon gaon ejato, niinon kema gaononga mindiwe waabaa.”

¹² Qaa ii moma kokaen jegi moro, “Pon, onanon gaon eji een, mono saanon en qeangowaa.”

¹³ Jiisasnon Lazarus komurotiwaa qaa saana jeroto, gowoko yononon ‘Gaonga eja,’ jeroti, iikawaa moma bimbimon qaa kania mende moma kotogi. ¹⁴ Mende moma kotogitiwaajon Jiisasnon asuganon jokolon jero, “Lazarusnon komurota eja. ¹⁵ Niinon iwo mende laligowe komurotiwaajon niinon kema men gbiliwe waaro iigi momalaaringianon kotiiwaa. Kaen kolooro onoojon aisojon oyanboyanawo moma jejen. Mono waagi iwaanon kembona.”

¹⁶ Kaen jokolooro Tomas qata mon Sunesune qagiti, iinon gowoko alauruta yonoojon kokaen injoro, “Anana saanon motoon iikanon kembona. Kemago iwo komuwona.” Kian.

Laaligo Toyanon naanwoita uugara men saoliro.

¹⁷ Lazarusnon komun ween 4 mono qasirinon ero tegoro Jiisasnon kouro bujuya kaen jegi moro.

¹⁸ Betani taon ii Jerusalem siti mesaon 3 kilomiita kekenaa so kosere ero. ¹⁹ Kawaajon Juuda ejemba mamaganon Marta Maria naangara komurotiwaajon ‘Songon iriibona,’ jen kan ragi.

²⁰ Ragi Martanon “Jiisas kaja,” jegi moma miri mesaon kananon kema mokoloroto, Marianon mirinon raro. ²¹ Kananon mokolon kokaen ijoro, “Pon, gii kokanon laligonagati een, naannanon mono mende komunaga.

²² Mende komunagato, giinon kamban kokaamba

kaanjadeen Anutuwaajon iwoi mombaajon qama kooliwaati eenj, ii kuuya saanon moma gono mokoloowaga, iikaan mojenj.”

²³ Qaa ii moma Jiisasnon ijoro, “Goo naanganon mono gbilin waabaa.”

²⁴ Ii moma Martanon jero, “Balombaa kamban tetegoyanon koomuya yononon waabuti, iinon mono kamban somata iikanon gbilin waabaati, ii moma yagojenj.”

²⁵ Kaen jero Jiisasnon ijoro, “Koomunonga waawaataa Toya ii niinon koloojen. Neeno Laaligo kotigaa Toya koloojen. Iikawaajon monnon nii moma laarin nonji, iinon komuwaato, kilen toroqen laligon kotiin laligowaa. ²⁶ Monnon mon namonon laligon moma laarin nombaati eenj, iinon mono kamban monnon koomu kom-bomba ja mende komuwaa. Qaago. Qaa ii moma laarijan me qaago?”

²⁷ Martanon qaa ii moma jero, “Oo Pon, ii moma laarijen. Giinon Anutuwa Meria koloojan. Hamoqege Toya Kraist namonon asugiwaatiwaa jegiti, giinon mono ii koloojan. Kaen moma laarijen.” Kianj.

Jiisasnon saaro jaunanon kamaaro.

²⁸ Martanon qaa kaen jen mirianon eleema kema koga Mariawaajon olon jero goraayanon karo ijoro, “Boinon kan kanaanon nama goojon endu kema iibagiwaajon jeja.”

²⁹ Kaen jero Marianon qaa ii moma iikanondeen ii mesaon Jiisaswaanon keno. ³⁰ Kenoto, Jiisasnon miri sombenon mende kouro endu Martanon kana somatanon mokoloon iiroti, iikanondeen nano. ³¹ Juuda ejemba yononon Mariawo miri uutanon uuta men saoliwombaajon ragi Marianon uulanawo waama seleenjen kamaan keno iima kokaen romonjon jegi, “Inon mono qasirion kema saabaa.” Kaen jen iwaa gematanon otaan kengi.

³² Marianon kema Jiisas nanotinon keuma iima kanianon usugon kamaan kokaen ijoro, “Oo Pon, giinon koi laligonagati een, naanjanon mono mende komunaga.”

³³ Kaen jen silama qama saaro Juuda ejemba iwo kan nangun motoon saagiti, Jiisasnon ii iima basusuya kolaano jaaya kalilingoro kana boria jenenawo ororo. ³⁴ Jenenawo ororo qisin onono, “Ii dakanon angi eja?” Qisin onono jegi moro, “Pon, kokaen kan iiba!”

³⁵ Kaen jegi Jiisasnon saaro. ³⁶ Saaro Juuda ejemba yononon iima jegi, “Yei! Mono aliaajon siin mamaga en muro laligonkeja’

³⁷ Kaen jegito, tosanon qaa ii qen kokaen jegi, “Jaagoo ejemba jaagia metoon laligoroti een, mono saanon Lazarus jero mende komunaga me?” Kianj.

Jiisasnon Lazarus men gbiliro koomunonga waaro.

³⁸ Kaen tondu jegi Jiisaswaa wosoya mombo popoliiro jaaya kalilingoro qasirion keno. Qasirion kema iwoi kokaen iiro: Jamo oota

uroroon qamoya iikawaa uutanon ama naguya jamo somatanon koma kojangigi raro. ³⁹ Ii iima kokaen jero, “Mono jamo qizizingogi kamba.” Kaen jero eja komurotiwaa naana Marta iinon kokaen ijoro, “Oo Ponna, ween 4 ejiwaajon mono moronawo kolooja.”

⁴⁰ Jiisasnon ii moma Martawaajon kokaen jero, “Gii moma laarin nonagati een, Anutuwaa kusunanon akadamuyawo asugiro iinaga. Wala qaa kaen gijowe me qaago?”

⁴¹ Kaen jero jamo qizizingogi keno Jiisasnon eu uuro uro kokaen jero, “Ama, gii qamakoolina mojanjwaajon ama ‘Keraqeeango awaa!’ jen gonjen.

⁴² Gii kamba so qamakoolina momakejani, mo-jento, giinon wasin nona namonon kamaaweti, ejemba tuun somata liligon noma koi nanjuti, iyononon ii moma moma laariwutiwaajon ama qaa koi jejen.”

⁴³ Kaen jen aroya men waama kotakota qama kokaen jero, “Lazarus, gii mono waama kawa!”

⁴⁴ Kaen qaro eja koomuya iinon gbilin waama kaaro. Kana boria opo jakaana taananon esuun jaasewana sibenon pipiin somongogi ero. Erola waama opo dundunawo karo. Kaen karo Jiisasnon jero, “Mono dunduna isangi saanon kamba.” Kian.

Juuda galeŋ yononon Jiisas komuwaatiwaa angonan angŋi.

Mat 26.1-5; Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2

⁴⁵ Juuda ejemba Mariawaanon kouma Jiisasnon iwoi ano iigiti, iyonoononga mamaganon uugia meleema Jiisas moma laarin mugi. ⁴⁶ Moma

laarin mugito, tosanon Farisii (Kana qaawaa kaparan-konkon) yonoonon kema Jiisasnon iwoi anoti, iikawaa sunduya injjogi.

⁴⁷ Ii injjogi jigo gawon galen ano Farisii yononon jigo kaunsol jotamemeya horon onongi ajoroogi kokaen jegi, “Eja iikanon angoletto ku-usunawo ambembo menkejiwaajon ii mono nomaen ama munin sokonaga? ⁴⁸ Kondiangon iwoi mon mende ama munin toroqen kaen ama laligowaati een, mono ejemba korebore ii moma laarin mubuyaga. Kaen angi Rom gawman yonoo iringia soono kan nononana jiwowon jigonana ano ejemba tuun somata koi nunuangi een totoon laligowombo.”

⁴⁹ Kaen jen ragi yonoononga mon qata Kafiafas iinon gbani iikanon jigo gawon galen wana koloon gawon ii men laligoro. Iinon waama gejatootoo qaa kokaen injjoro, “Ono uu momogiaa oota kaanjadeen mende tooja. ⁵⁰ Ono qaa koi saanon mende gosiju: Nono ejemba tuun somata korebore tiwilaanin lombo somata qatawo koloowabo. Kawaajon eja motoongonon Juuda tuun somata nonoo aisenana men downana komuro sokombaa.”

⁵¹ Iinon qaa ii iyanaa aroyanon mende kolooro jeroto, gbani iikanon jigo gawon galen wana laligorotiwaajon ama ano qaayaa kania mende moma gejatootoo qaa jero, “Jiisasnon ejemba tuun somata nonoojon ama komuro sokombaa.” Qaa ii honaga jero.

⁵² Juuda ejemba tuun somata nonoojonadeen mende komuroto, Anutuwaanon uumeleen kanageso balon so deenqeema laligojoni, anana

kaanagadeen mindirin nonono uumeleen tuun motoonjo koloon laligowombaajon komuro. Komuwaatiwaa qaaya ii waladeen jero.

⁵³ Ween iikanondeen kanain jotamemeya yononon ajoroon kaen amin moma Jiisas komuwaatiwaa qaaya jen kotiin arena angi. ⁵⁴ Kawaajon Jiisasnon toroqen Juuda yonoo batugianon asuganon mende kema kan laligoro. Kaen qaagoto, onomesaon balon qararanonkononaa goraayanon keno. Iikanon kema taon qata Efraim kanon keuma gowokouruta yonowo iyangiodeen laligogi.

⁵⁵ Juuda nonoonon kiankomu kendonon toriro.* Kawaajon Juuda ejemba mamaganon goman so mirigia mesaon koma konjoratin aowombaajon moma Jerusalem sitinon ugi.

⁵⁶ Jiisas mongama laligon jiwowon jigowaa toton uutanon nama amin moma kokaen qisin aogi, “Jiisasnon korisoro kendombaajon koi kanaga me qaago? Nomaen moju?”

⁵⁷ Kaen qisin aogito, jigo gawon galen ano Farisii yononon jenkooto qaa kokaen angi seiro, “Mononon Jiisaswaa en raraya iima mobaati, iinon mono nonoonon kan bujuya jero moma kema men somongowon.” Kian.

12

Marianon Jiisas kowu unkoowayawonon

* **11:55:** Kendon qata Koon qaanon Pasowa jeju. Anutunon wala eenanon Israel ejemba niniima koboon nunuuguroti, iikawaajon gbani so kamban ama aisoonkegi. Eksodus 12.15

moriro.

Mat 26.6-13; Maak 14.3-9

¹ Anutunonj wala eenanonj niniima koboon nunuuguroti, iikawaa kiankomu kendonanon torinj weenj 6 tegoro kanonj kanj kuumambaajonj ano. Jiisasnonj kambanj kanonj gomanj qata Betani kanonj keno. Wala eja qata Lazarus menj gbiliro koomunonga waama laligoroti, mono iwaa mirinonj keuro. ² Iikanonj keuro Jiisas goda qenj mubombaajonj miri monjonj nene oonj mozonongogi. Martanonj oonj rindeema koma ononoto, eja Jiisaswo motoonj rama nene negiti, Lazarusnonj iyonoo batugianonj raro.

³ *Kaenj raji Marianonj kele kaaro monj binja 500 gram ii menj Jiisaswaanonj karo. Kaaro ii apu unkoowagawo honja qata naad sewanja uuta somataga iikanonj saa qegetaga. Iinonj ii menj kanj siminj kuma Jiisas kanianonj qibibirinj morinj wanj juyanonj motoro toboriro. Kaenj kolooro miri uutanonj ragiti, ii apuwaa moronanonj pumpunjonj sokoma ero mogi.

⁴ Kaenj kolooro Jiisaswaa gowokouruta yonoononga monj qata Juudas Iskariot, kanagenj Jiisas memelolo meroti, eja iikanonj qotogonj munj kokaenj jero, ⁵ “Apu unkoowagawo ii mono naambaajonj sewanja mewutiwaajonj mende anja? Yei, mangaa siita! Ii anagati eenj, mono weenj 300:waa tawaya (Kina 6,000) kawaa so kitonaga. Ii ejemba wanaya ononinj sokonaga.” ⁶ Kaenj jeroto, qaa ii ejemba wanaya yonoojonj majakaka morotiwaajonj ama mende jero.

* **12:3:** Luuk 7.37-38; Dut 15.11

Yonoojon ama qaagoto, yongoro meme ejaga laligon kulukululuu monen gesogia galen kono monen angi kemero iikanonja kitia iyanjaajon men laligoro. Mono kawaajon ama ii jero.

⁷ Kaen jero Jiisasnon injoro, “Ono emba koi mono mende jen mubu. Niinon komuwe ron koma nombutiwaa kambanja torijiwaajon saanon selen a pu unkoowayawonon nomorija.

⁸ Ejemba wanaya ii mono kamban so batugianon laligonkejuto, niinon onowo kambanja kambanja mende laligomanja.” Kian.

Lazarus qewombaa qaa somonjon anjonan angi.

⁹ Jiisasnon Betani gomanon laligoroti, ii Juuda ejemba tuun mamaganon moma kanon kagi. Jiisaswaajongadeen mende kagito, Lazarus koomunonga men gbilero waaroti, ii motoon iibombaajon leele mujon horon koug.

¹⁰ Kaen kougito, jigo gawon galen yononon “Lazarus kaanagadeen qenin komuwa,” jen qaa somongogi. ¹¹ Juuda ejemba mamaganon Lazaruswaajon ama Betani kema uugia meleema Jiisas moma laarigi. Kawaajon qaa kaen somongogi. Kian.

Jiisas Jerusalem uro mare kongi.

Mat 21.1-11; Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40

¹² Kaen angi en waama iikanon ejemba tuunlelebenon kiankomu kendombaajon Jerusalem sitinon kouma laligogiti, iyononon buju qaa kokaen mogi, “Jiisasnon Jerusalem

kamambaaʒonʒ kananonʒ kaja.” ¹³ *Qaa kaen moma tombi boria senawo menʒ kananonʒ mokoloonʒ iibombaaʒonʒ kema kokaenʒ jenʒ qagi,

“Hoosana! Oowe oowe! Anutu mepeseenʒonʒ. Pombaa qanonʒ kaji, Anutunonʒ mono ii kotuegowo! Israel nonoo Kinʒ Ponʒnana oowe oowe!”

¹⁴ Jiisasnonʒ donʒi melaa monʒ mokoloonʒ kawaa qaganonʒ uma raro. Ii geʒatootoo qaa monʒ kokaenʒ oogita ejiwaa so kolooro,

¹⁵ “Oo Jerusalem ejemba Zaionʒ baanʒa liligonʒ rajuti, onʒo mono mobu, onʒoo Kinʒ Ponʒʒianonʒ mono kawaa.

Donʒi melaawaa qaganonʒ rama kawaa. Kawaaʒonʒ keegia mono mende mobu.”

¹⁶ Jiisaswaa gowokourutanonʒ iwoi kolooroti, iikawaa kania wala mende moma kotogito, kanʒaenʒ saanonʒ moma asarigi. Jiisasnonʒ Siwenonʒ uma asamararanʒawo laligoroti, qaa ii kambanʒ iikanonʒ romonʒonʒ kokaenʒ jegi, “Ahaa! Qaa ii mono Jiisaswaaʒonʒa oogita eja ano ejembanonʒ qaa iikawaa so ama mugi honʒawo kolooro.”

¹⁷ Ejemba Jiisaswo Betani laligogiti, iyonʒononʒ dangunu kaanʒa nama bujuya jenʒ seigi. Jiisasnonʒ Lazarus qaro koomunonʒga gbilinʒ waama qasiriwaa jamo kobaa mesaonʒ kouro ejemba tuunʒonʒ iigiti, iyonʒononʒ Jiisaswaa kania nanʒonʒ jenʒ jenʒ asarigi. ¹⁸ Jiisasnonʒ anʒoleti ii meroti, qaa ii mogitiwaaʒonʒ ama ejemba tuunʒ somatanonʒ luluuma koma horonʒ mubombaaʒonʒ kenʒi.

¹⁹ Kaenʒ kenʒi Farisii (Kana qaawaa kaparanʒkonʒkonʒ) yonʒononʒ iyanʒiodeenʒ aminʒ

* **12:13:** Ond 118.25, 26; Zek 9.9

moma kokaen jegi, “Mobu. Balonja balonja ejemba yonononj mono luluuma horonj iwaa gematanonj kemakeju ano nono qaa gawonj iikayadeen menj bimbimgoninj honja monj mende kolooja.” Kianj.

Griik ejemba tosonianj Jiisas mongangji.

²⁰ Juuda ejemba kiankomu kendombaajon Jerusalem sitinonj uma Anutu waeya menj mepeseegiti, iyonoo batugianonj Griik ejemba tosaanja motoonj laligogi. ²¹ Yonononj gowoko qata Filip iwaanonj kagi. Filipnonj Galili prowinswaa taonj qata Betsaida kawaa ejaga laligoro. Griik yonononj iwaanonj kanj qisinj kokaen ijogi moro, “Somatanana, nono ainnananonj Jiisas iibombaajonj mojonj.”

²² Kaen ijogi moma Andruuwaanonj kema qaa ii ijoro. Jero moma motoonj kema Jiisas jeri moro. ²³ Qaa ii moma meleema kokaen jero, “Siwewaa asamararanonj Siwe gomambaa Eja Honja iwaanonj mombo asuginj kotooro asariwaati, iikawaa kambananonj mono torija. ²⁴ Niinonj koomunaa sare qaa honja toonj monj kokaen injijowe mobu: Yagonj kota namononj mende kemenj jumbaati eenj, mono eenj iikayadeen ewaa. Kaen eenj ewaato, kemenj jumbaati eenj, kura-gayanonj mono juma ondonbondonj waaro honja mamaga sogowaa.

²⁵ *[“]Kawaa so daen yonononj laaligogia iyanjiaajonj angonj koma iyanjiaa jaajaa siiseweweya qaa laligowombaajonj siinja momakeji, iyonoo laaligogianonj mono soowaa. Kaen soowaato, monjonj monj iyanjaa laaligoya

* **12:25:** Mat 10.39; 16.25; Maak 8.35; Luuk 9.24; 17.33

goragora ama niijegenja ama nombaati, iinon mono laaligo honja ondonbondonawo mokoloon tetegoya qaa kotiin laligon ubaa. ²⁶ Monnon nii welen qen nomambaajon jeji, iinon mono nii notaan laligoro sokombaa. Welena qenkeji, mono nii kema kan laligomanati, iikanon kaanagadeen niwo laligowaa. Monnon niwo laligon welena qen nomakeji, Amanon mono ii goda qen muro laligowaa.” Kian.

Jiisasnon komun gbiliwaatiwaa qaa saanja jero.

²⁷ Jiisasnon jero, “Wosona keteda koi kouma gojono bana kuuro laligojen. Mono nomaen jewenaga? Qaa monganjen. Oo Ama, gii saanon konjilin aua kamban kokanona metogon nomba. Kilen kokaembaajon kaen mende qama koolimana: Aua koi kawaa siimboboloya ii mokosinon bosimaniwaajon ama geenjo qananon anjan. ²⁸ Oo Ama, gii mono geenqaa akadamuga ama noma qabunaga men somariwa.” Kaen qama kooliro Siwenonga qaa kokaen kolooro, “Niinon akadamuna ama goma kanon qabunana men somariwe ano toroqen men somariwe sein kembaa.”

²⁹ Qaa ii kolooro ejemba tuun nangi yononon ii moma jegi, “Pilisik qendan qaja.” Tosianon jegi, “Siwe gajoba monnon iwaajon qaa ijoro otona mojon.”

³⁰ Kaen kaen jegi kokaen injoro, “Oton ii noojon ama mende koloojato, ii onoojon ama kolooja. ³¹ Kamban kokaamba goma goma ejemba nanamemen bologa otaankejuti, iyonoo gosigosi kambanganon mono ba koma ononja.

Anutunon yonoo qaagia jen tegon irona meleema onono qagianon ubaatiwaajon anja. Kamban kokaamba Anutunon Kilenaa Ponja goman so galen koma onomakeji, mono ii konjono se-leengen kamaawaatiwaajon anja. ³² Iinon kamaawaato, noojona kokaen koloowaa: Ejembanon balononga noma kanakeewan kosigogi uma nambe kana kolooro ejemba goman so horon onombe luluuma noonon kan tuun men nambuya.” ³³ Ii koomu nomaanja komuwaati, iikawaa qaa saanja kaen injoro mogi.

³⁴ *Ejemba tuun yononon ii moma kokaen ijogi, “Nono Kana qaa weengon kokaen mojon, ‘Kraistnon mende komun tetegoya qaa laligon uma laligowaa.’ Giinon naambaajona kokaen ninijojan, ‘Siwe gomambaa Eja Honja namononga men kosigogi kanakeewan uma nambaa.’ Siwe gomambaa Eja Honja ii moronon?”

³⁵ Ii moma meleema onono, “Asasaganon kamban torodaamon mombo batugianon asarin laligowaa. Pangamanon qagianon uma turun onono kawaa bunja koloowubotiwaajon mono asasaganon kema kan laligowu. Asasaganon en onombaatiwaa so mono asasaganon laligowuya. Moronon pangamanon jibujabu kema kankeji, mono dakanon keubaati, ii mende moja. ³⁶ Kawaaajon asasaganon kamban dawii onowo laligowaati, kamban iikanon ii mono uutanon moma anjon koma laligowu. Asasagaa kanageso koloon laligowutiwaajon mono asasaga ii

* **12:34:** Ond 110.4; Ais 9.7; Eze 37.25; Dan 7.14

moma laarin laligowu.” Jiisasnon qaa kaen jen onomesaon asanjon keno. Kian.

Juuda somata yonoo uukotiigianon mende looriro.

³⁷ Jiisasnon angoletto mamaga men laligoro Juuda galen yononon ii jaagianon iigito, kilen ii mende moma laarin mun silemale laligogi.

³⁸ *Kaen laligogi gejatootoo eja Aisaiawaanon qaa mon ii honawo kolooro. Iinon qaa ii kokaen oorota eja,

“Oo Pon, nononon Buṇa qaa jen asarin uugia kuun onomakejonto, moronon ii moma laarinaga?

Ponon ku-usuṇa ii mono morowaajona isaano moma asariwaa?”

³⁹ Hamoqege Toya moma laarin mubombaajon bimoon amamaagiti, Aisaianon iikawaa kania moma qaa mon waladeen kokaen jen oorota eja,

⁴⁰ “Iyangiaa jaagianon iwoi iima kania iima kotowubo me uugianon qaa kania moma asariwubo. Ii moma asarin uugia meleembubo.

Uugia meleengi men qeangon onomambo. Iinon kaen koloowabotiwaajon ejemba jaugia men goon uugia gojono laligaju.”

⁴¹ Jiisasnon Siwewaa asamararanon asarin laligoro Aisaianon kaen iima kania jen asarin qaa ii jero.

⁴² Jotamemeya ano galenkonkon eja yonoononga mamaganon kaanagadeen Jiisas moma laarigito, Farisii (Kana qaawaa

* **12:38:** Ais 53.1; 6.10

kaparanƙonƙon) yononon qamakooli miri tuunnonnga konjoma onombubotiwaajon ii asuganon mende jokoloogi. ⁴³ Ejembanon mepeseen onombutiwaajon kaparan ƙongito, Anutunon mepeseen onombaatiwaajon ii qemasologen angi. Kian.

Jiisaswaa qaayanon ejemba gosin qaanaa jen tegowaa.

⁴⁴ Tosianon kaen angito, Jiisasnon qama kokaen jero, “Monnon moma laarin nonji, iinon niigadeen mende moma laarin nonjato, moronon wasin nonoti, ii kaanagadeen moma laarin muja.

⁴⁵ Monnon nii niima mono wasin nonoti, ii kaanagadeen iimakeja. ⁴⁶ Ejemba mon nii moma laarin nonji, iinon mono pangamanon qokotaan laligowabo. Kawaajon niinon kamaan asugin gomaƙa gomaƙa onoo asasagagiaga kolooweta laligojen.

⁴⁷ “Niinon kamaan asugin gomaƙa gomaƙa onoo qaagia jen tegomambaajon ama mende kaweto, ejemba balon so hamo qen onombe kambaƙa kokaamba letoma Siwewaa buƙa koloowuti-waajon ama kaweta laligojen. Kawaajon ejemba noo Buƙa qaana moma mende ten koma otaanƙejuti een, niinon iyonoo qaagia mende jen tegomaƙa. ⁴⁸ Daen yononon jejewili ama noma Buƙa qaana mende moma anƙon ƙonjuti, iyonoo jen teegogianon mono kokaen koloowaa: Niinon Buƙa qaa jewe mogiti, qaa iikanon mono kambaƙa somatanon qaagia jen tegoro siimbobolo iikawaa so mobuya.

49 “Kania kokaembaajon kaen koloowaa: Ni-inon Bunja qaa jen laligoweti, ii qaa omayaa qaagoto, ii neenaa ainanonga mende kolooro jen laligon koube. Kaen qaagoto, Ama wasin nonoti, ii ano qaa je nomaen jemanati, iikawaa jen koton nono jen laligon koujen. 50 Amawaanon jenkotoo iikanon mono onjo laaligo kotakotanon ama onjomakeja, ii mojen. Kawaajon Amananon ii jemanatiwaaajon jen koton nonoti, mono iikawaa so Bunja qaa jenkejen.” Kianj.

13

Jiisasnon gowoko yonoo kanagia songbano.

1 Kiankomu kendonon* toriro Jiisasnon kania kokaen moma yagoro, ‘Namo mesaon Amanaanon umambaa kambananon mono torija.’ Kaen moma yagon iyanjaa alauruta namonon laligogiti, ii uutanon jopagon onoma laligon tetegoyanon iikanon kaanagadeen uujopaya ii qendeema onono.

2 Komuwaatiwaa kambananon kan kuumambaajon ano kamban monnon gomantiinja nene newombaajon ajoroon motoon raga iwoi kokaen kolooro: Saimon Iskariotwaa meria qata Juudas ii Satanon sololoodabororo. Jiisas memelolo men mubaatiwaa qaaya ii sane anota uutanon kemero moma raro. 3 Jiisasnon iyanjaa kania ii kokaen moma koto, ‘Amanon iwoi kuuyaa ku-usunja

* **13:1:** Anutunon wala eenanon Israel ejemba niniima koboon nunuuguroti, kendon iikawaa qata Koon qaanon Pasowa jeju. Eksodus 12.15

ii noo boronanon ano Anutuwaanonga kamaan laligon mombo iwaanon umambaaJon anjen.’

⁴ Kania kaen moma koton nene nen rag-
itinonga waama malekuya kotogon gawombaa
opo jokana mon men batuyanon kokosiin so-
mongoro. ⁵ Ii somongon apu juunon molaaro
kemero kanain gowokouruta yonoo kanagia
songbano. Songbandaboron keren jokana (sele-
mooto) batuyanon kokosiin somongoroti, iikanon
kanagia motoro. ⁶ Songbama kema Saimon Pi-
itowaa kanianon kouro kokaen ijoro, “Oo Pon
gii welenqege kamaanqegeta qaago. Giinon noo
kanana songbana mende sokombaa.”

⁷ Kaen jero moma kokaen meleeno, “Iwoi
keteda koi anjeni, giinon iikawaa kania kaman
kokaamba mende moma kotojanto, kanagenon ii
saanon moma asarin laligowaga.”

⁸ Meleeno kokaen kaparan koma jero, “Gii
mono noo kanana kaman monnon qaago toton
songbambaga.” Kaen jero kokaen ijoro, “Niinon
gii mende songbama gomanati een, gii mono
noo gowokona torogon laligomambaaJon ama-
maawaga.”

⁹ Kaen ijoro Saimon Piitonon birindin aarun
meleeno, “Pon, kawaaJon gii kanagadeen
qaagoto, borona ano wajna ii motoon
songbamba.”

¹⁰ Kaen meleeno kokaen ijoro, “Monnon apu
arin karo kania kaaniadeen songbanin jewona
qaa tataankota koloowaa. Ono kuuya so-
raaya koloodaborojuto, motoongoyanon soraaya
mende kolooja.” ¹¹ Moronon memelolo men

mumambaajon anoti, Jiisasnon ii moma kawaajon kokaen jero, “Ono kuuya soraaya mende kolooju.”

¹² *Kanagia songbandaboron malekuya mombo mouma kamaan raro nene negi kokaen qisin onoma jero, “Niinon iwoi ama ononjeni, ono iikawaa kania moma asariju me qaago? ¹³ Ono noojon ‘Boi!’ ano ‘Pon!’ kaan noomakeju ano niinon ii hona koloojen. Kawaajon ii soyanon jenkeju. ¹⁴ Niinon onoo Pon Boigia koloon welenqege kamaanqegetaa sili men kanagia songbanjeni een, ononon mono kaanideen men kamaan aon welenqege koloon kanagia songbama aon laligogi sokombaa. Ii mono gawongiaga.

¹⁵ “Niinon ama gendeema ononjeni, ono mono iikawaa so nanjon welen qen aon laligowu. Kaen laligowutiwaajon iikawaa silia niinon kete gendeema onombe iiju. Ii romongon iikawaa tania otaagi sokombaa. ¹⁶ *Niinon qaa hona toon mon kokaen injowe mobu: Welenqeenon kamaanqegeta kolooro toyanon uuta kolooja. Gowokonon boiya uugun uuta koloomambaajon amamaawaa. Kaanagadeen eja pon monjon gajobaya wasiro qele kema gawon menkeji, iinon mono ponaa baatanon laligonkeja. ¹⁷ Ono qaa kota ii kete moma kotoju. Kawaajon selememe mesaon alaurugia yonoo newo baagianon kema laligowuti een, niinon mono onoojon ‘Iia simbanwonawo!’ jemaŋa.” Kian.

* **13:12:** Luuk 22.27 * **13:16:** Mat 10.24; Luuk 6.40; Jon 15.20

Monjon memelolo men mubaatiwaa qaa waladeen jero.

Mat 26.20-25; Maak 14.17-21; Luuk 22.21-23

¹⁸ * “Qaa jejen, ii mono onjo kuuya mende unuanja. Niinon moroga meweengon unuambeti, yonoo kaniagia ii saanon moma kotojen. Kaen laligojento, Buna Tere mon iikanon honawo kolooro sokombaa. Qaa ii kokaen, ‘Monjon niwo nene motoon nejoti, iinon mono kelebele ama gbakoyanon riitama noma numambaajon jojorija.’†

¹⁹ “Nii hona kanagen koloowaatiwaa qaayaga wala jejen. Kawaaajon hona koloowaati, onjo kamban iikanon noo kanana moma asarin kokaen jewuya, ‘Ahaa! Laaligowaa kania kamban so laligon kouma laligoroti, iinon mono ii kolooja.’ Kaen jen moma laarin nombutiwaajon niinon qaa ii waladeen asuganon jewe moju.

²⁰ * “Niinon qaa hona toon mon kokaen injjowe mobu: Niinon ejemba mon wasiwe gawon memambaajon karo monjon ii koma horoji, iinon mono nii kaanjadeen koma horon nombaa. Kaanjadeen nii koma horon nonji, iinon moronon wasin nonoti, mono ii kaanagadeen koma horon mubaa.”

²¹ Jiisasnon qaa kaen jen wosia kouma gojoma jumambaajon ano qaa inisaama kokaen injjoro, “Niinon qaa hona toon mon kokaen injjowe

* **13:18:** Ond 41.9 † **13:18:** Gbakoyanon riitama noma numambaajon jojorija, qaa ii Israel yonoonon sareqaa mon. Kania kokaen: Iinon uutanon qetama nonja. * **13:20:** Mat 10.40; Maak 9.37; Luuk 9.48; 10.16

mobu: Onoononga mononon nii memelolo men nombaa.”

²² Kaen injoro gowokourutanon iyangia kunjkalilin uun aigigiin aja aja kokaen romongogi, ‘Mono morowaajonja jeja?’ Kaen romongon uuwoi tompiririn ragi. ²³ Tompiririn rama nene negi Jiisaswaa wombo gowokoyanon iwaa kooronanon raro. ²⁴ Iinon raro Saimon Piitonon wananondeen gowoko ii sare ama mun kokaen ijoro moro, “Qaa ii morowaajon jeji, ii qisin mun jena moman.”

²⁵ Kaen ijoro moma rapingon Jiisaswaa totoyanon nangon kokaen qisiro, “Pon, eja ii moronon?”

²⁶ Kaen qisiro meleema muro, “Bered kitia qaanon qendungan mon mumanati, iinon mono ii.” Meleema mun bered kitia men qaanon qendungan Juudas muro. Juudaswaa manja qata Saimon Iskariot. ²⁷ Bered kitia ii muro Satanon iikanondeen Juudaswaa uutanon kemero. Kawaajon Jiisasnon ii jen koton mun kokaen ijoro, “Iwoi ambagati, ii mono uulanawo amba.” ²⁸ Qaa kaen iJOROTO, ii naambaajon iJOROTI, ii gowoko tosonian motoon rama nene negiti, iyonoononga mononon mon mende moma asariro. ²⁹ Gowoko tosonian iikawaajon kokaen romongogi, “Juudasnon monen gesowaa galenaga laligoroti, iikawaajon kendon kabananon iwoi amamaawonati, ii sewanja mewaatiwaajon wasija me ejemba wanaya monen iwoi mon men onombaatiwaajon jeja.”

³⁰ Juudasnon qaa ii saanon moma asarin bered kitia ii men iikanondeen mesaon seleenjen keno goman tiiro. Kianj.

Jiisasnon jojopan qaa dongoga jen koto.

³¹ Juudasnon mesaon seleenjen keno Jiisasnon kokaen injoro, “Keteda koi Anutunon akadamyua Siwe gomambaa Eja Honja ama tegon muro iinon Anutuwa qabunaya men somariiro asugija. ³² Iinon Anutuwa qabunaya men somariin Anutuwo qokotaaji-waajon Anutunon mono kaanjadeen iwaa qabunaya men somariiwaa. Ii kamban mende koriro men somariiro asamararanon asugiro laligon ubaa.

³³ *“Oo kokouruna, niinon kamban torodaamon mombo onjowo laligomana. Ii laligon onomesaowe kanagen mongama noma laligowuya. Juuda yonoojon kokaen injowe mobu, ‘Nii goman kemaati, onjo iikanon kawombaajon amamaawuya.’ Qaa iikayadeen keteda koi onoojon kaanagadeen jejen.

³⁴ *“Niinon jojopan qaa gbilia jen koton ononjen: Onjo mono uugianon jopagon aon laligowu. Niinon jopagon onoma laligoweti, onjo mono iikawaa so jopagon aon laligowu. ³⁵ Batugianon uugianon jopagon aon laligowuti een, ejemba kuuya yononon injiima kaniagia moma koton kokaen jen laligowuya, ‘Ahaa! Mono Jiisaswaa gowokouruta kolooju.’ ” Kianj.

* **13:33:** Jon 7.34 * **13:34:** Jon 15.12, 17; 1 Jon 3.23; 2 Jon 5

Piitonon Jiisas qakoombaatiwaa qaa waladeen jero.

Mat 26.31-35; Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34

³⁶ Saimon Piitonon Jiisas kokaen qisin muro, “Poŋ, gii daen kembaga?” Qisin muro meleenon, “Nii dakanon kemaŋati, gii iikanon notaan kamambaajon amamaawaga. Kamban kokaamba amamaawagato, kanagen ii saanon notaan kawaga.”

³⁷ Meleenon kokaen qisiro, “Poŋ, nii mono naambaajon kamban kokaamba gii gotaan kamambaajon amamaamaŋa? Niinon mono laaligona gooŋon ama qeleema mesaomaŋa.”

³⁸ Qisiro kokaen meleenon, “Gii honaga laaligoga nooŋon ama qeleema mesaomambaajon jejan me? Qaa ii jeganondeen jejan. Niinon qaa hona toon mon kokaen gijowe moba: Kete kurunon qamambaajon dodowiro giinon kamban iikanon qakooma nona indiŋa karoon koloowaa.” Kian.

14

Jiisasnon gowokouruta uluŋkolen men onono.

¹ “Uugianon mono majakaka qaganon wosobiri mende moma laligowu. Mono Anutu moma laariwu ano nii kaangadeen moma laarin noma laligowu. ² Noo Amanaa gomaŋ waŋanon miri uuta seiseiya raja. Ii mende ranagati een, mono onooŋon qaa kokaen jewenaga: Niinon mono iikanon uma onoo duŋ miri men meagomaŋa.

³ “Niinonj wala kema uma onjoon dun mirigia menj meagomanato, niinonj gomanj laligomanati, onjononj kaanagadeenj niwo iikanonj mootonj laligowombaa siinja mojenj. Kawaajonj niinonj mono mombo eleema kanj unjuambe eukanonj ubuya. ⁴ Niinonj gomanj daengenj kemanati, onjononj iikawaa kania moma kotodaboroju.” Kianj.

Amawaanonj kekenaa kana ii Jiisas.

⁵ Jiisasnonj kaenj injoro gowoko qata Tomas iinonj kokaenj jero, “Oo Ponj, gii gomanj dakanonj kambaati, nonononj ii mende mojonj. Kawaajonj iikawaa kania ii mono nomaenj moma kotowonaga?”

⁶ Ii moma kokaenj ijoro, “Niinonj Kana koloojenj. Niinonj Qaa honja ano Laaligo kotakota koloojenj. Monjonj Amawaanonj keumambaajonj moma noononj kawaati eenj, iinonj mono kana mokoloowaa. Kana morota monj mende raja. ⁷ Onjononj nii onjanonj moma kotonj nombuyagati eenj, mono neenaa Amana kaanjadeenj moma kotonj mubuyaga. Onjononj kambanj kokaamba kanainj noo Amana iima modaboroju.”

⁸ Kaenj jero Filipnonj kokaenj ijoro moro, “Oo Ponj, gii Ama gendeema nonona nonononj ii uunj iinij sokoma nonombaa.”

⁹ Ii moma Jiisasnonj ijoro moro, “Oo Filip, nii kambanj koriga totoonj onowo pondanj laligowego niima kilenj kanana mende moma kotojanj me? Monjonj nii niima kotoroti, iinonj mono Amana kaanagadeenj iima kotonj laligoja. Kawaajonj gii

mono nomaembaajon Ama qendeema nonona iibombaajon jejan?

¹⁰ “Niinon Amawo gokotaan nambe Amanon niwo gokotaan nanji, ii moma laarijan me qaago? Qaa Bunja jewe momakejuti, niinon qaa ii neenaa uunanonga mende men jenkejen. Qaago! Gawon menkejeni, ii kaanagadeen Amananon niwo gokotaan nanji, iinon nemun koma nono hona kolonkeja. Kawaajon gawon menkejeni, ii mono iwaa gawonga menkejen.

¹¹ “Niinon Amawo gokotaan nambe Amanon niwo gokotaan nanja. Ononon mono kaen moma laarin nombu. Qaa ii jenanon jewe moma mende moma laarin nombuyagati een, ii mono angoletona iijutiwaajon ama moma laarin nombuya. ¹² Niinon qaa hona toon mon kokaen injijowe mobu: Daen yononon nii moma laarin nonjuti, yononon kaanagadeen nii angoletoto men laligoweti, iikayadeen menkebuya. Iikaanadeen menkebuya ano kaman tosaanon niinon meweti, iikawaa soya uugun ii menkebuya. Niinon Amawaanon uma laligomanatiwaajon ama angoletoto uuta somata megii asugiwuya.

¹³ “Amananon noojon ama qabunayawo koloowaatiwaajon mojen. Kawaajon ama ononon noo qananon naa iwoiwaajon qama kooliwuyati, niinon mono ii amana. Kaen ambego iikanon Amanaa qabunaya jega somariinkebaa. ¹⁴ Ononon iwoi mombaajon noo qananon qama koolin qisin nombuyati een, niinon mono ii amana. ¹⁵ Ononon nii uugianon

jopagon nomakejuti een, mono noo jojopan qaana ten koma otaan laligowu.” Kian.

Jiisasnon Uŋa Toroya wasimambaaŋon jen so-moŋgoro.

¹⁶ “Niinon Ama gama koolin mube iinon nemun koipu Toya mon onono kamaan noo kitina tetegoya qaa onowo laligon ubaa. ¹⁷ Nemun koipu Toya ii Uŋa Toroya. Iinon qaa honaa Toya kolooja. Uugia mende meleengiti, iyononon ii mende iima koton mende moma muju. Kawaajon yononon ii koma horon mun angon kombom-baaŋon amamaankejuto, Uŋa iinon mono onowo laligoja ano kanagen uugianon kemen onowo nambaa. Kawaajon ii wabaga qaagoto, ii saanon moma koton muju.

¹⁸ “Niinon onomesaowe guan mera kaana mende koloon laligowu. Nii mono onoonon eleema kamaŋa. ¹⁹ Kamban torodaamon tegorogo balon ejemba omaya yononon nii mombo mende niima laligowuya. Yononon qaagoto, uugia meleengiti, ononon nii saanon niimakebuya. Niinon kotiin laligojenywaajon ononon kaanjadeen gbilin kotiin laligowuya. ²⁰ Ama, nii ano ono, anono motoonggo koloon laligojon. Niinon Amanawo qokotaan nambe ononon niwo qokotaan nanŋi niinon onowo qokotaan nanjen. Iikawaa kania ii Uŋa Toroyanon uugianon kemebaatiwaa kamban kanon saanon moma asariwuya.

²¹ “Moŋnon noonon jojopan qaana kuuya moma angon koma ten komakeji, iinon mono uutanon nii jopagon nomakeja. Moŋnon nii

jopagon nono noo Amananon mono ii jopagon munkeja ano niinon ii jopagon munkejen. Niinon ii jopagon kaniana isaambe moma kotowaa.”

²² Jiisasnon kaen jero Juudas Iskariotwaa wakanja Juudas iinon kokaen ijoro, “Pon, gii no-maembaajon kaniaga nonogadeen ninisaambaga ano ejemba uugia mende meleenigiti, yonoojon ii kolatin onjomambaajon jejan?”

²³ Kaen ijoro kokaen meleema muro, “Monnon uutanon jopagon nomakeji een, iinon mono noo Buja qaana ten koma otaan laligowaa. Kaen laligoro Amananon ii jopagon muro Amawo noronon mono iwaa uutanon kemen pondan iwo motoon laligowonja. ²⁴ Monnon nii uutanon mende jopagon nomakeji een, ii mono noo Buja qaana mende ten koma otaan laligowaa. Qaa jewe momakejuti, ii neenaa Bunaga qaagoto, Ama wasin nonoti, iinon ii nono jenkejen.

²⁵ “Niinon qaa kuuya ii onowo pondan laligoweti, kaman iikanon kuma onoma laligowe. ²⁶ Kaen laligoweto, Amanon Unja Toroya noo qananon wasiro kamaan nemun koipu Togia koloon rijojoon onomakebaa. Iinon qaa kuuya kuma onoma niinon qambanmamban qaa kuuya onombeti, ii duduuwubotiwaajon koma gbilin onomakebaa.

²⁷ “Niinon luae ononjen. Neenaa luae soro qaita mon ii ambe uugianon ewaa. Balonon ejemba yononon luae qen aonkejuti, niinon iikawaa tani kaanja mende qen onomakejento, ii uugun luae qaita mon onomakemana. Kawaajon uugianon

mono wosobiri qaganon keegia mende moma laligowu.

²⁸ “Niinon qaa kokaen injiowe mobu, ‘Niinon onomesaon uma laligon mombo onoonon eleema kamaŋa.’ Ononon uugianon nii honaga jopagon nombuyagati een, qaa jejeŋi, iikawaajon saanon aisooowuyaga. Amanon noo somatana kolooja. Kawaajon nii ‘Amanaanon umaŋa,’ jejeŋi, ononon ii moma saanon uukoisoro mokoloogi sokonaga. ²⁹ Qaa keteda koi jewe mojuti, iikawaa hona era koloowaa. Hona koloowaati, ononon kamban iikanon ii saanon romonjon moma laariwuya. Kawaajon ii waladeen injiowe moju.

³⁰ “Kambana torijiwaajon onowo qaa mamaga mombo jemambaajon mende mojen. Kilenaa Ponanon goman so galen koma onomakeji, iinon mono kamambaajon jojorija. Iwaa esunanon mono haamo mende ama noma kondondongowaa. Noonon kana ii iinon jen kotowaatiwaa so mende eja. ³¹ Mende ejato, niinon Ama jopagon munkejeŋiwaajon iwoi kuuya qaa jen koton nomakejiwaa so amakejen. Balon ejembanon noo kaniaŋa kaya jen kuma ononon moma asariwutiwaajon mojen. Kawaajon mono mesaon waama kagi kembona.” Kian.

15

Jiisasnon wain gere wanjaleya, anono boria koloojon.

¹ Jiisasnon gowokouruta ii kokaen injiowo, “Niinon wain gere hona koloowe noo Mannanon wain gawombaa toya kolooja. ² Niinon gere

kaan̄a qa boronawo koloojen̄. Gere boria kuuya hon̄gia mende mokoloon̄ goroson̄a koloojuti, Amananon̄ ii koton̄ gilin̄ on̄ombaa. Gere boria kuuya noonon̄ ragi hon̄gia koloon̄ elaan̄kejuti, Amananon̄ ii mono koma konjoratin̄ on̄ombaa. Nanamemembaa hon̄a somariin̄ qebulugon̄ sei-seiyawo koloowuti-waajon̄ mono men̄ solanan̄in on̄ombaa.

³ “On̄o Bun̄a qaa injijowe iikanon̄ mono men̄ solanan̄in koma konjoratin̄ on̄ono soraaya koloon̄ laligoju. ⁴ Kawaajon̄ on̄onon̄ mono niwo qokotaan̄ nambu. Kaen̄ nan̄gi niinon̄ on̄owo naman̄a. Wain boria mon̄non̄ gere batuyanon̄ mende rama tama kamaaji een̄, ii mono iyan̄a nemun̄ koma aon̄ hon̄a koloomambaaajon̄ amamaawaa. Iikawaa so on̄onon̄ kaan̄jadeen̄ niwo mende qokotaan̄ nan̄juti een̄, mono on̄oan̄giodeen̄ nanamemembaa hon̄a een̄ mokoloowom-baaajon̄ amamaawuya.

⁵ “Nii wain gere koloowe on̄onon̄ iikawaa boria kolooju. On̄onon̄ nomesaon̄ on̄oan̄giodeen̄ nama iwoi mon̄ ambombaaajon̄ amamaawuya. Kawaajon̄ mon̄non̄ niwo qokotaan̄ nano niinon̄ iwo qokotaan̄ nambe iinon̄ mono nanamemembaa hon̄a honombon̄nga mende mokoloon̄ laligowaa. ⁶ Daen̄ yon̄onon̄ niwo mende qokotaan̄ nan̄juti een̄, wain gere toyanon̄ mono ii gere boria kaan̄a koton̄ on̄oma giliro seleengen̄ kembuya. Kema sooligi men̄ kululuun̄ gerenon̄ giliro kemen̄ jewuya.

⁷ “Yon̄onon̄ jewuto, leegen̄ on̄onon̄ mono niwo qokotaan̄ nambu. Kaen̄ nan̄gi noo Bun̄a

qaananon onoo uugianon qokotaan nanji een, ononon ii me woi buna qen aowombaajon mojuti, ii mono Ama qama koolin mugi onombaa. ⁸ Ononon noo gowokouruna koloon nangi nanamemengiaa hona honombononga qaa koloon kamaan ragi laligowuya. Kaen men laligowuyatiwaajon Amanaa qatanon mono akadamuyawo koloon ewaa. ⁹ Amananon nii jopagon noma laligoroti, niinon mono iikawaa so kaangadeen jopagon onoma laligowe. Ono mono noo uujopa uutanon nambu. ¹⁰ Niinon Amananon jojopan qaa ten koma laligon kouma iwaa uujopa uutanon nanjen. Kawaa so ono noonon jojopan qaana men ten koma laligowuti een, mono saanon noo uujopa uutanon nangi jopagon onoma laligomana.

¹¹ “Niinon uu korisoro onoonon ambe koton uugia saa qen ero honombononga qaa aisoon laligowutiwaajon qaa ii injiowe moju. ¹² *Noonon Kana qaa ii kokaen: Niinon uunanon jopagon onoma laligoweti, ono mono iikawaa so onoangia jopagon aon laligowu. ¹³ Monon alauruta yonoojon ama anaa laaligoya togon mesaowaati, iikanon mono uujopa uuta somata kolooja. Monon ii uugun jopagon onomambaajon amamaawaa. Uujopa tosaana ii iikawaa kamakamaaya.

¹⁴ “Niinon iwoi ambutiwaajon jen koton onomakejeni, ononon iikawaa so amakejuti een, mono noo alauruna kolooju. ¹⁵ Welenqeqewaa kania kokaen: Galenanon gawona nomaen ama

* **15:12:** Jon 13.34; 15.17; 1 Jon 3.23; 2 Jon 5

menkeji, ii welenqegeyanon mende momakeja. Kawaajon onoo qagia 'Welenqegeuruna,' kaen mende toroqen jen onoomanato, Amanaanonga Buna qaa mobeti, ii kuuya mono onoojon injisaambe moju. Kawaajon qagia 'Alauruna,' kaen onoombe sokonja.

¹⁶ "Oo alauruna, ononon nii mende meweengon nongito, niinon onjo meweengon kuun onombe nanju. Kawaajon ononon liligon kema hona kokaen mokoloon pondan elaagi en uro sokom-baa: Noo qana qama iwoi ii me ii kawaajon Ama qama kooliwuti, ii mono onono bunagia koloowaa. ¹⁷ Onjo mono batugianon jopagon aon laligowu. Niinon jojopan qaana kaen jen koton ononjen." Kian.

Uumeleembaa gadokopaya yononon onjo kazi ama onombu.

¹⁸ "Balonon uugia mende meleengi yononon kazi ama onombuti een, mono qaa kokaen moma kotowu: Yononon wala nii kaanjadeen kazi ama noma laligogi. ¹⁹ Onjo uumeleembaa gadokopa tuunjon laligowuyagati een, tuunurugia yononon mono iyangiaa alaurugia uukalen ama onombuyaga. Ii ama onombuyagato, niinon onjo meweengon yonoo arenonga unuambe morota koloon laligoju. Yonoonon nanamemen bologa ii gema qen laligojutiwaajon ama kazi ama onomakeju.

²⁰ * "Niinon qaa mon kokaen injiowe mogiti, ii mono uu wombogianon ama romongowu,

* **15:20:** Mat 10:24; Luuk 6:40; Jon 13:16

‘Welenqeqenon kamaanqeqeta kolooro toyanon somataya kolooja. Gowokonon boiya uugun uuta koloomambaajon amamaawaa.’ Kawaa so tosonian nii sisiwerowero ama noma laligon kougiti een, tosaana yononon mono noo mundunuruna onjo kaaniadeen sisiwerowero ama onoma laligowuya. Yononon noonon Buna qaa moma anjon koma laligogiti een, ononon noo qaana jen sein laligogi mono kaaniadeen saanon moma anjon koma laligowuya. ²¹ Kaen laligowuyato, nii wasin nonoti, iyononon ii mende moma muju. Kawaajon silemale qaganon iwoi kania kania tondu ama onombuti, ii mono noo qabunanaajon ama koloon onombaa.

²² “Niinon yonoonon mende kamaan Buna qaa injjowe mobuyagati een, iyononon mono singisonogogaa gamuya mende moma laligowuyaga. Kaen een laligowuyagato, kamban kokaamba singisonogogia modaboron koma turuwombaajon amamaawuya. Mondomondo qaagia mono nomaen mokoloowuyaga?

²³ Mononon nii kazi ama nonji, iinon mono Amana kaaniadeen kazi ama muja. ²⁴ Angoletu uuta somata meweti, ii mononon mon onoo batugianon mende men laligoro. Niinon ii mende mewenagati een, iyononon mono singisonogogaa gamuya ii mende moma laligowuyaga. Tompiririn qen laligowuyagato, kamban kokaamba niinon ii mewe idaborongo kilen nii ano Amana kaaniadeen een totoon kazi ama noroma laligoju.

25 **“Kaen ama noroma laligogi Bunɔ qaa mononon honawo kolooro. Moosesnon kana qaa ononoti, iikanon qaa ii kokaen oogita eja, ‘Yononon een toontoon kazi ama noma laligogi.’ Qaa iikanon mono honawo kolooro.*

26 Niinon Amawaanon uma koipu Toya wasiwe onoonon kan uugianon kemen nanon onombaa. Unɔ Toroya iinon qaa honaa Toya kolooja. Iinon Amawaanonga kamaan noo kaniaa nanon jen asarin onoma laligowaa. 27 Iinon kaen laligowaa ano ononon kaanadeen noo kaniaa nanon jen asarin laligowuya. Niinon kanain uuwaa qenjaaro gawon men laligoweti, ononon mono kanakanaiyanonga niwo laligon waagi. Kawaa-onon ononon ii saanon jen asarin laligowu. Kian.

16

Jiisaswaa gowokouruta manja kigi utama onombu.

1 Jiisasnon toroqen kokaen jero, “Ono kamaan unuro jinjaun qewubo. Kawaaonon ninon qaa ii waladeen jewe moju. 2 Uugia mende meleengi iyononon mono qamakooli miri tuungianonɔ utama onongi seleengen kamaan laligowuya. Kanagen kamban mon kan kuwaati, iikanon onon noojonɔ ama unugi komuwuya. Kaen unun kokaen jewuya, ‘Tikaanɔ kanon Anutuwa welenɔ qenin Anutuwa uutanon qeangoja.’ Kuuyanon kaen moma soon

* 15:25: Ond 35.19; 69.4

jewuya. ³ Yononon Ama ano nii noroo kaniaanara mende moma asarinkejutiwaajon ama iikaan ama onoma laligowuya.

⁴ “Kaen tompiririn qen laligowuyato, niinon qaa ii waladeen injiowe moju. Kawaajon kamban ii kan kuuro qaa iikawaa hona koloowaati, onjo kamban iikanon saanon kokaen jewuya, ‘Kraistonon kokawaa buju qaaya mono waladeen nini-joro monin.’ Neeno onowo laligowetiwaajon ama qaa ii kamban koriga ero wala mende jewe moma kougi.” Kian.

Uña Toroyanon gawonja kokaen menkeja:

⁵ “Niinon kamban kokaamba wasin nono kamaaweti, mono iwaanon umambaajon ambe onoononga mononon mon kokaen mende qisin nonja, ‘Gii daen kembaga?’ ⁶ Qaa kaen jejeni, ononon ii moma kawaajon wosobirinin uugia saa qero laligoju.

⁷ “Kaen laligojuto, kilen niinon iikawaa kitia qaa hona mon kokaen injiowe mobu: Niinon onomesaon eleema umanati, iikawaa honanon koloon mono kokaen men qeargon onombaa: Niinon uma koipu Toya wasiwe onoonon kamaan uugianon kemebaa. Niinon mende onomesaon ubenagati een, Toya iinon mono onoonon kamaamambaajon amamaanaga.

⁸ “Koipu Toya iinon kamaan laaligowaa kania kokaen qendeema onoma laligowaa: Goman so singisonoggia inisaano Anutunon qaagia jen tegoro solananiwu me uugia mende meleenji qaagia jen tegon irona meleema onombaa. Ejembanon kaniagia kaen iima moma kotowuya.

9 Nii mende moma laarin nonjutiwaajon singisonjgowaa kania injsaano moma kotowuya.

10 “Anutuwaanonj kana solanja ii moma soon noojonja qaa lan jenkeju. Kawaajonj iinonj noo kaniaana injsaama qendeema onono kokaenj moma kotonj nombuya: Niinonj solanja laligonj Amanaanonj eleema ube nii mombo mende ni-ima laligowuya. 11 Kilegaa Ponja gomanj so galenj koma onjmakejato, Anutunonj iwaa qaaya mono jen tegorota gere siawaa Toya koloowaa. Kawaa so kuuya ananaa qaanana kaanagadeen jen tegowaa.

12 “Niinonj saanonj qaa mamaga toroqen jewenagato, ii kamban kokaamba jewe otomboran ama koma gbiliwombaajon amamaawubo. 13 Ii amamaawuboto, qaa honja Toya, Unja Toroya iinonj kamaanj uugianonj kemenj qaa sane qero mobuya. Ii iyanja uutaajonj tondumende jen laligowaato, Anutuwaanonj qaa geja ama moji, iinonj mono iikayadeen jenkebaa ano kanagenj iwoi koloowaati, ii waladeen injsaama jewaa. Iikawaajonj iinonj onoma qaa honja kuuya iikawaa apu anjonanonj mendungonj onono qaa honja kaniagadeen riinj kembu.

14 “Iinonj mono neenaa kowinonja qaa men jen asarinj uu kuun onoma laligowaa. Kawaajonj mono noo kanana injsaano niinonj qabunanawo koloonkema. 15 Amanaanonj iwoi kuuya eji, ii mono noo boronanonj anota eja. Iikawaajonj jejen, ‘Iinonj mono neenaa kowinonja qaa men jen asarinj uugia kuun onoma laligowaa.’ Qaa ii kianj.”

Wosobiri laligogi meleeno uukoisoro mobuya.

¹⁶ “Kamban torodaamon tegoro onjo nii mombo mende niibuya. Kawaa gematanon kamban torodaamon tegorogo mono koloon onjombe saanon mombo niibu.”

¹⁷ Kaen jero gowokouruta yonoononga tosonianon iyangiodeen kokaen amin mogi, “Qaa kokaen jeja, ‘Kamban torodaamon tegoro onjo nii mende niibuya. Kawaa gematanon kamban torodaamon tegorogo mono koloon onjombe saanon mombo niibuya,’ ano qaa mon kokaen jeja, ‘Nii Amanaanon umaŋa.’ Kaen jero mojonj, qaa woi iikawaa kania ii nomaen?” ¹⁸ Kaen amin moma qejejaan jegi, “Iinon ‘Kamban toroga tegorogo,’ jejato, qaa iikawaa kania nomaen? Ii naambaajonja jeji, ii mende moma asarijon.”

¹⁹ Kaen jen qisin mubombaajon mogi Jiisasnon injiima koton kokaen injoro, “Qaa kokaen jejen, ‘Kamban torodaamon tegoro onjo nii mende niibuya. Kawaa gematanon kamban torodaamon tegorogo mono koloon onjombe saanon mombo niibuya,’ Onjo mono qaa iikawaa kaniaga mongama amin moju me?”

²⁰ “Niinon qaa hona toon mon kokaen injijowe mobu: Niinon kembe onjo jingen gama saabuyato, uugia mende meleengiti, yononon tondu borun men korisoro ama laligowuya. Onjo wosobiri ama laligowuyato, wosobirigia iikanon mono noojon ama meleema korisoro ama laligowuya. ²¹ Embanon merabora memambaa kamban kan kuuro masu qero qenjen qaganon merabora mejato, merabora dongoga men nama ii iima korisoroyaajon mono siimboboloya ii

duduunkeja. ²² Iikawaa so onjo kaanagadeen kambaŋ kokaamba wosobiriwo laligojuto, niinon kanagen mombo koloon injibe onjo saanon uukoisorowo laligowuya. Uukoisorogia ii monnon mon mende unuambaa.

²³ “Kambaŋ iikanon iwoi mombaajon nii mende qisin nombuto, qamakooligia Amawaanon angɗi dindinagadeen keno afaangoro laligowuya. Niinon qaa hona toon mon kokaen injiowe mobu: Onjo noo qanon iwoi mombaajon Ama qama koolin mubuti een, iinon ii mono togon onombaa. ²⁴ Niwo laligon kagiti, onjo kambaŋ iikanon iwoi mombaajon noo qananon mende qama koolin laligogi. Mono Ama qama koolin laligowu. Qama kooligi saanon meleema onombaa. Ii onono korisorogianon koloon sein uugia saa qero laligowuya.” Kian.

Jiisasnon balombaa nanamemen bologa ii haamo amakeja.

²⁵ “Qaa injiowe moma kankejuti, ii qaa seiyawo jewe moma laligogi. Kanagen kambaŋ mon kan kuuwaati, iikanon qaa saana ii mombo mende qen injiowe mobuya. Qaagoto, Amanaa kania ii asuganon jen asarin laligomana. ²⁶ Kambaŋ kanon onjo noo qana qama Ama qama koolin laligowu. Kawaa kania ii kokaen: Onjo qamakooligia Amawaanon ambombaajon noonon mombo mende kankebuto, onoangio Amawaanon dindina qama koolin laligowu. Niinon onoo je men Amawaa mende qama koolimana.

²⁷ “Amanon anɔ uutanon jopagon onoma qa-makooligia kokaembaajona moma laligowaa: Niinon Anutuwaanonga kamaaweti, onɔ noo kanana kaen moma laarin pondan uugianon jopagon noma laligon kougi kana kaen kolooro qamakooligia moma laligowaa. ²⁸ Niinon Ama mesaon namonon kamaan laligon namo mesaon mombo eleema Amanaanon umaɲa.”

²⁹ Kaen jero gowokourutanon jegi, “Moba, qaa kete koi jejani, ii saana mende qen jejani. Ii mono asuganongadeen jena saanon moma asarijon. ³⁰ Nono kete kaniaga kokaen moma yagon: Giinon mono geenodeen iwoi kuuya moma tegona monon mon qisin kuma gombaatiwaanon mende amamaajan. Kawaajon gii Anutuwaanonga kamaanati, nono ii moma laarijon.”

³¹ Kaen jegi Jiisasnon meleema jero, “Kete saanon moma laarin nonjuto, ³² mobu, kamban tania mon kawaa ano iikanon mono jaasewan qen nagonon nanja. Kamban iikanon kan kuuro ononon toroko moma nomesaon deenqeengi neenodeen laligomaɲa. Kilen neenodeen totomin mende laligomaɲato, Amananon niwo laligowaa. Amanon niwo laligowaatiwaanon ama neenodeen totonkota mende laligomaɲa. ³³ Ononon toroqen balonon laligon kakasililin qaganon laligowuyato, niwo qokotaan luaenon laligowutiwaanon moma qaa konoga koi jewe moju. Qaagadeen mende jejento, niinon balom-baa nanamemen bologa ii mono haamo ama waajambaraɲa kundaborowe kamaaro. Iikawaajon mono qaqabunɲabunɲagiawo satiin laligowu.”

Kianj.

17

Jiisasnoŋ iyaŋaajoŋ Ama qama kooliro.

¹⁻² Jiisasnoŋ qaa kaen jen tegon Siwenon baagen uuro uro kokaen qama kooliro, “Amana, giinon goman so ejemba kuuya Meraga noo baananon ama onona ku-usun qaganon Pon koma ononjen. Ejembanon Meraga noo qaana saanon mende gema qen uugun laligowuya. Giinon ejemba batugianonga tosaana metogon noo boronanon onooma kokaen jen koton nona, ‘Gii mono ii kuuya kuma onona laaligo kombombana mokoloon laligowu.’ Gawon ii medaborowe Meraganon qabunaga men somariwaati-waajon mono akadamuga nomba. Noo kambana ii keteda koi kan kuuro nama kaen qama koolijen.

³ “Laaligo kotigaa kania ii kokaen: Giinon motoongo Anutu hona koloojan ano eja Jiisas Kraist nii wasin nona kamaaweti, ejembanon anaraa kanianara kaen moma kotowuya. Laaligo kombombana kaen mokoloowuya. ⁴ Gawon noma ‘Mewa,’ jen jen koton nonati, niinon ii ten koma men laligon metogojen. Akadamugawo laligon qabunaga namonon inisaama jen seiwe akadamuyawo kolooro.

⁵ “Oo Ama, niinon balon mende kolooro Siwe gomanon kanon goo kooronganon asamararambo asarin laligowe. Asamararan iikayadeen mono kete koi mombo ama nona asugin koton nono mombo goo kooronganon asamararambo asarin laligomanj.” Kianj.

Jiisasnon gowokouruta yonoojon ama qama kooliro.

⁶ “Oo Amana, giinon balon ejemba tosaana gosin noo boronanon ama ononati, niinon goo qabunaga ii yonoojon inisaama qendeema laligowe. Yononon goo bunaga koloogi giinon ii noo boronanon ama onona yononon goo Buṇa qaaga ii moma angon koma laligoju. ⁷ Giinon iwoi nonagi, ii kuuya goononga kankeji, iyononon ii kamban kokaamba mono moma kotoju. ⁸ Giinon qaa Buṇa nonati, niinon ii gowokouruna kuma onombe moma angon koma laligoju. Nii gomesaon namonon kamaaweti, iyononon ii onanon moma yagoju. Giinon wasin nona asugiweti, iyononon ii kaanagadeen moma laariju.

⁹ “Nii yonoojon ama qama koolin gonjen. Uumeleembaa ejemba motoya yonoojon mende qama koolijento, kanageso noo boronanon ama onona uugia meleema goo buṇa koloojuti, mono iyonoojon ama qama koolin gonjen. ¹⁰ Ejemba kuuya noo buṇa koloojuti, iyononon mono goo buṇa kolooju ano ejemba goo buṇa koloojuti, iyononon mono noo buṇa kaanagadeen kolooju. Neenaa akadamuna ama onombe iikawaa qaganon nama nanamemengia anggi noo qabunananon somariin seinkebaa. ¹¹ Nii namonon laaligona tegoro goonon koumambaajon anjento, iyononon toroqen namonon laligowuya. Oo Ama Toroya, giinon qaga nona iikawaa esunanon mono sopa somongon onona mende jumbu. Anoro motoonngo koloon laligojoti,

iyononon iikawaa so motoonggo koloon laligowu-tiwaajon qama koolijen.

¹² *¹² “Niinon yonowo namonon laligon kou-beti, kamban iikanon qabunaga nona iikanon sopa somongon onoma laligowe. Buna Terewaa qaa mononon honawo koloowaatiwaajon eja motoongonon soon gere siawaa buna koloon siimbobolo moma laligowaa. Niinon galen koma onombetiwaajon yonoononga tosanon mende jinjaun ama soogi. ¹³ Tosianon mende soogito, niinon keteda koi namonon laligon goonon kamambaajon kan qaa koi jejen: Noo uukorisoronanon mono yonoonon koto ro megi uugia saa qero aisoon laligowuya. Kaen koloowaatiwaajon qama koolijen. ¹⁴ Niinon goo Buna qaa kuma onombe moma laligoju. Niinon balombaa nanamemen bologa ii mende otaankejen, iyononon mono kaanagadeen ii mende otaan gema qenkeju. Iikawaajon namonon uugia mende meleengiti, yononon kazi ama onomakeju.

¹⁵ “Niinon namononga unuamambaajon mende qisin gonjento, Kilenaa Toyaanonga angon koma sopa somongon onoma laligo-wagatiwaajon qama koolijen. ¹⁶ Niinon balombaa nanamemen bologa gema qen ii mende otaawe yononon kaanagadeen ii gema qen mende otaankeju. ¹⁷ Qaa hona iikanon mono men sorain onono laligowu. Goo Buna qaaganon mono qaa hona toontoon kolooja. ¹⁸ Giinon wasin nona balon ejemba batugianon kamaan gawon men laligoweti, niinon kaanjadeen ii wasin

* **17:12:** Ond 41.9; Jon 13.18

onjombe balon ejemba yonoo batugianon deema kembuya. ¹⁹ Oo Amana, iyononon qaa honaa so laaligogia kuuya togon gombutiwaajon ama ilaan onoma neenaa laaligona kuuya togon gonjen.” Kian.

Jiisasnon uumeleen ejemba kuuya ananaajon qama kooliro.

²⁰ “Oo Amana, niinon gowokouruna yonoojonadeen ama mende qama koolijento, Buna qaa jen seigi ejemba moma laarin nombuti, iyonoojon ama kaanagadeen qama koolijen. ²¹ Ama giinon niwo qokotaan nana niinon kaanagadeen giwo qokotaan nanjen. Iikawaa so yononon kaanagadeen anarawo qokotaan nambutiwaajon mojen. Geenjo wasin nona kamaaweti, namo ejembanon ii moma laariwutiwaajon ama yononon korebore motoongo koloon laligowutiwaajon qama koolijen. ²² Anara motoongo koloon laligojoti, iyononon kaanadeen motoongo koloon laligowutiwaajon ama akadamuga ama nonati, niinon ii iyonoojon ama onondaborowe.

²³ “Niinon iyonowo qokotaan nambe giinon niwo qokotaan nanjan. Iikawaa so yononon qaa-gia jen somongon aon motoongo koloon laligowutiwaajon qama koolijen. Motoongo koloon nangi balon ejembanon kaniaa kokaen moma asariwuya: Giinon jopagon noma laligonati, iikawaa so ii kaanagadeen jopagon onoma laligon nii wasin nona kamaawe.

²⁴ “Oo Amana, giinon namo mende mokoloonati, waladeen kamban iikanon

uuganon jopagon noma asamararan ama nona laligon koube. Kanagen alauruna nonati, niinon iyononon kaanagadeen asamararan ii iibutiwaajon mojen. Kawaajon niinon goman laligo-manati, yononon kanon niwo motoon laligowutiwaajon siin a mojen.

²⁵ “Oo Ama solana, balon ejemba uugia mende meleen giti, yononon gii mende moma koton goma laligon kougito, niinon gii saanongadeen moma koton gonjen. Geengo wasin nonati, noo uumeleen alaurunanon ii modaboroju. ²⁶ Niinon goo qaga ii jen asarin onombe moma laligogi. Giinon uuganon jopagon noma laligonati, uu-jopa iikanon uugianon ero mogi niinon yonowo qokotaan nambe laligowutiwaajon mono toroqen qaga jen asarin onoma laligoman a.” Kian.

18

Jiisas men somongogi.

Mat 26.47-56; Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53

¹ Jiisasnon qaa ii jedaboron gowokouruta unuano siti mesaon kemen apu qata Kidron koton leegen keuma urukisi mon eroti, iikanon ken gi. ² Jiisas ano iwaa gowokouruta yononon suulan iikanon ajoroon laligonkegi. Kawaajon Juudas memelolo men mumambaajon anoti, iinon kaanagadeen urukisi ii saanon moro.

³ Jigo gawon galen ano Farisii (Kana qaawaa kaparonkon) yononon jiwowon jigowaa kiropo galen (sikiriti) tosaana wasin onongi Juudasnon ii ano gawmambaa manjaqeqe eja tuun mon unuano motoon kagi. Yononon kiwa lambe ano

tiwo wasagia men kan urukisinon kougi. ⁴ Kougi Jiisasnon iwoi kuuya kaen koloon mubaati, ii saanon morotiwaajon ama waama asuganon kan kokaen qisin onono, “Ono morowaajon monganju?”

⁵ Qisin onono kokaen meleenji, “Nono Jiisas Nazaret toya ii monganjon.” Meleenji kokaen injjoro, “Nii kian koi.” Juudas memelolo meme eja iinon kaanagadeen yonowo nano.

⁶ “Nii kian koi.” Jiisasnon qaa kaen injjoro gemagama kema namonon tama kamaan unjuro.

⁷ Kaen angi mombo qisin onono, “Ono mono morowaajon monganju?” Qisin onono jegi, “Nono Jiisas Nazaret toya iiga monganjon.”

⁸ Kaen jegi meleen, “Nii kian koi, injjowe mojuya. Ono niiga mongama nonjuti een, mono eja koi saanon onomesaogi kembu.” ⁹ Wala qama koolin gowokouruta yonoojon qaa mon kokaen injjoro, “Ejemba noo boronanon ama onona laligojuti, niinon ii kalan koma onoma laligowe yonoononga monnon mon mende soon alirow.” Qaa iikanon honawo koloowaatiwaajon Jiisasnon jotamemeya yonoojon qaa kaen jero.

¹⁰ Kaen jero Saimon Piitonon manjawaa soo somata men laligoroti, iinon ii kopinanonga horon jigo gawon galen wanaa welen ejia qen geja dindinaagen kotogoro kamaaro. Welenqege eja ii qata Malkus. ¹¹ *Kaan ano Jiisasnon Piito kokaen jen koton muro, “Gii manjawaa soo somata ii mono mombo ana kopinanon kemeba. Amananon siimbobolowaa qambi apu kokonawo

* **18:11:** Mat 26.39; Maak 14.36; Luuk 22.42

noo bunja qeroti, ii saanon moma mokosingon wambusoon qemaŋa.” Kianj.

Jiisas kuugi Anaswaa jaanon nano.

¹² Kawali galengianon jero manjaqege eja tuun ano Juuda yonoo nagu galen (sikiriti) yononon Jiisas menj somongogi. ¹³ Somongon wama wala jigo gawon galen qata Anas iwaa mirinon kenji. Anaswaa qegaya qata Kaiafas iinon jigo gawon galen waŋa koloon gbani iikanon gawon ii menj laligoro. ¹⁴ *Kaiafasnon wala Juuda ejemba yonoojon qambanmamban qaa kokaen jero, “Ejemba tuun kuuya alidaborowomboti-waajon eja motoongonon nonoojon ama komuro sokombaa.” Kianj.

Piitonon Jiisas kanain qakoono.

Mat 26.69-70; Maak 14.66-68; Luuk 22.55-57

¹⁵ Jiisas menj kenji Saimon Piito ano gowoko alia mon yoronon gemagianon keni. Kema alia iikanon jigo gawon galen waŋa moma murotiwaajon ama saanon afaan kota Jiisas otaan jinjkaron miri sopa uutanon kemero.

¹⁶ Iinon kemeroto, Piitonon sopa seleengen nagunon nano. Kaen nano gowoko alianon jigo gawon galen waŋa moma muroti, iinon seleengen kemenj nagu galen emba iwo qaa ijoro nagu hororo Piito wama sopa uutanon kemeri.

¹⁷ Kemebotiwaajon ani iikanon welenqege emba sopa naguya galen konoti, iinon Piito iima kokaen qisin muro, “Gii onanon kaanagadeen eja iikawaa

* **18:14:** Jon 11.49-50

gowoko yonoononga mon koloojan me?” Kaen qisin muro moma “Nii qaago!” jero.

¹⁸ Welen eja ano nagu galen (sikiriti) yononon sanjoaajon ama gere angi jen urorongon ero konama nanji. Kaen nanji Piitonon kaanagadeen yonoo batugianon kema gere konama nano. Kian.

Jigo gawon galen wananon Jiisas qisin muro.

Mat 26.59-66; Maak 14.55-64; Luuk 22.66-71

¹⁹ Jigo gawon galen wana Anas iinon Jiisas qisin mun kokaen jero, “Gii ejemba nomaen kuma onoma gowokouruga moro moro unuama laligonkejan?”

²⁰ Kaen jero kokaen meleema muro, “Nii kamban so asuganon ejembaya ejembaya kuma onoma laligowe. Juuda kanageso kuuya nononon jiwowon jigonon uma qamakooli mirinana so ajoroonkejon, nii mono iikanon nama kuma onoma laligowe. Buna qaa aasangoya mon mende jewe. ²¹ Niinon qaa nomaen ejemba kuma onoma laligoweti, naambaajon nii iikaen qisin nonjan? Niinon qaa jewe ejemba moma laligogiti, iyononon mono qaanaa kota modaboroju. Kawaajon ii qisin onona sokombaa.”

²² Kaen meleema muroto, jigowaa kiropo galen (sikiriti) monjon kosianon nama Jiisas urunanon qetaalin jero, “Jigo gawon galen wananon qisin gono gii qaa silia kaana mono naambaajon meleema mujan? Godaqeqega qaa.”

²³ Kaen jero kokaen meleema muro, “Qaa bologaga jewenagati, ii nisaana sokombaato, qaa

honja jejenji eenj, mono naambaajonj nii eenj nu-jan?”

²⁴ Kaenj meleema muro Anasnonj Jiisas wasinj jero gbadoya kaanjadeen borianonj raro wama jigo gawonj galenjanj waɗa Kaiafas iwaanonj kenji. Kianj.

Piitononj Jiisas qakoono indinj woi karoonj kolooro.

Mat 26.71-75; Maak 14.69-72; Luuk 22.58-62

²⁵ Saimon Piitononj gere konama nano tosanonj qisinj kokaen ijogi, “Gii onjanonj kaanagadeen iwaa gowokouruta yonoononja monj koloojanj me qaago?” Kaenj ijogi qakooma “Nii qaago!” jero.

²⁶ Piitononj jigo gawonj galenjanj waɗa welen ejia qen geja kotegoro kamaaroti, iwaa tinitosaya welenqe alia monjonj ii moma qisinj ijoro, “Oo gii mono urukisinonj iwo motoonj laligori giijenja me nomaen?”

²⁷ Kaenj ijoro Piitononj mombo qakoono kamban iikanondeen kurunonj kanainj qaro moro. Kianj.

Jiisasnonj gawana Pailotwaa jaanonj nano.

Mat 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Luuk 23.1-5

²⁸ Gomanj ano umugawodeen Jiisas Kaiafaswaa mirinonja wama kamaan Room gawanawaa

jɪŋkarɔŋ mirinɔŋ kɛŋgi. Juuda yononɔŋ uu-gia tiloon kɔkojinjin koloowombotiwaajon majakaka moma kokaen jegi,* “Kiankomu kendombaa lama newombaaajon amamaa-wombo.” Kaen jen moma bimoon gawanawaa jɪŋkarɔŋ miri uutanon mende ugi. ²⁹ Kawaajon gawana Pailotnon seleenjen kamaan injiima kokaen qisin onono, “Eja koi kanon mono naa qinjitaga ano qaa jen mun wama kaju?”

³⁰ Qisin onono meleenjen, “Eja iikanon kikekakasililin me bologa meme eja mon mende koloonagati een, nononon mono een toontoon ii wama goonon mende kawonaga.”

³¹ Kaen meleenjen Pailotnon injoro, “Ono mono onoangio qaa jakeyanon ama mun Kana qaagia so gosin qaaya jen tegowu.” Kaen injoro moma ijogi, “Nononon eja mon komuwaatiwaa qaaya jen tegowombaaajon songo ero amamaajon.” ³² *Juuda yononon kaen ijogi Jiisas ano koomu nomaana komuwaatiwaa qaaya ii injisaama jeroti, iikaana kanon honawo kolooro.

³³ Pailotnon Juuda yonoo qaagia moma mombo jɪŋkarɔŋ miri uutanon uma Jiisas oono karo kokaen qisin muro, “Gii Juuda yonoonon kin pongiaga koloojan me qaago?”

³⁴ Kaen qisin muro meleema kokaen qisiro, “Qaa ii mono geengaa uuganonga jejan me

* **18:28:** Room gawman yonoojon Juuda yononon kokaen moma laarigi: Nono Room yonoo jɪŋkarɔŋ mirinɔŋ unin uunana tilooro esunana kamaaro kɔkojinjinanawo koloon kiankomu kendombaa lama toroya newombaaajon amamaawonɔ. Kawaajon sombenon seleenjen laligogi. * **18:32:** Jon 3.14; 12.32

tosianon noojona qaa kaen jen jeganon angi jejan?”

³⁵ Kaen qisiro Pailotnon meleeno, “Yei! Nii Juuda ejaga koloon Juuda onoo qaagia nanjonkejen me? Qaago totoon! Nii Room gawana laligowe geenгаа ejembauruga ano jigo gawon galen yononon mono guama kan noo boronon ama gonju. Giinon mono naa iwoiga ana?”

³⁶ Kaen meleeno jero, “Noo bentotonaa kania ii balon kokoinon mende eja. Niinon balombaa kin-toton mombaa kin ponja koloowenagati een, noo kerasuru-urunanon mono saanon waama noojon ama manja qewuyaga. Manja qen niinon Juuda jotamemeya yonoo borogianon kememambotiwaajon kaparan koma manja qegi nombombaajon amamaawuyaga. Ii amamaawuyagato, noo kin-totonaa kania ii goman mongen eja. Nii balon eja pon mende koloojen.”

³⁷ Qaa ii jero Jiisas kokaen qisin muro, “Gii kilen eja pon qaita mon koloojani, ii onanon me qaago?” Kaen qisin muro meleeno, “Nii eja pon qaita mon koloojeni, ii geengo jejan. Niinon qaa hona nanjon jen asarimambaajon ama namonon kamaan asugiwe. Kuuya yononon qaa honaa leegenalaligojuti, iyononon mono noo qaana geja ama momakeju.”

Jiisas komuwaatiwaajon jen tegogi.

Mat 27.15-31; Maak 15.6-20; Luuk 23.13-25

³⁸ Kaen meleeno Pailotnon mepaqepae ama qisiro, “Qaa hona ii mono naama?” Kaen qisin mombo Juuda yonoonon kemen atapanon nama kokaen injoro, “Niinon eja iikawaa qinjita

mongama mon mende mokoloojen. ³⁹ “Mon mende mokoloojento, noo nanamemena mon kokaen ero moju: Gbani so kiankomu kendon kambananon kapuare mirinonga eja motoongo onoojon isambe kamaankeji, ii moju. Kawaajon Juuda onoo kin pongia saanon onoojon isambe kamaanaga me qaago? Kawaajon onjo siingianon nomaen moju?”

⁴⁰ Kaen injoro meleema kokaen qagi, “Qaago, ii qaagoto, Barabas isana nonoonon kamaawa!” Kaen qagito, Barabas iinon kikekakasililin ejaga koloon manja karen mon qegiti, iikawaa wan kolooro. Kian.

19

Pailotnon Jiisas maripoonon komuwaa jen jen tegoro.

¹ Silama qagi Pailotnon Jiisas wama kema jero manjaqege eja yononon ooli waayawonon molaankota ootigi. ² Manjaqege eja yononon talunjon mepaqepae kokaen ama mugi: yononon Jiisas qen kasa waayawo men pipiin ila meagon wananon kongi kemero maleku osoga nezongbalawo ii koma mugi kemero. ³ Kaen ama kosia-non arengon nama jegi, “Oowe oowe! Juuda yonoo Kin Pongia, oowe!” Kaen jen urunanon mamaga qetaaligi.

⁴ Kaen mepaqepae ama mugi Pailotnon mombo seleengen kemen kokaen injoro, “Mobu! Ni-inon eja ii gosin qinjita mon mende mokoloojen. Kawaajon ii mombo wama onoo jaagianon kamaawe kania kaen moma koton iibuya.”

⁵ Kaen injjoro Jiisasnon kamaan atapananon nano kokaen iigi: Tosianon kasa waawonon ila pipiin wananon koma maleku osoga nezongbalayawo koma mugi nano Pailotnon kokaen injjoro, “Mono eja hona koi iibu!”

⁶ Kaen injjoro jigo gawon galen ano nagu galen (sikiriti) yononon ii iima qaa wowombo qama jegi, “Maripoonon qegi komuwa. Maripoonon qegi komuwa.” Kaen jegi Pailotnon jegianon men kokaen injjoro, “Niinon qinjita mon mende mokoolojen. Kawaajon onjo mono onjoangiodeen ii men maripoonon qegi komunaga.”

⁷ Juuda jotamemeya yononon qaa ii moma kaparan koma kokaen jegi, “Nonoonon Kana qaa eja. Qaa iikawaa so gosini komuwaatiwaa so kolooja. Iyana men uma ‘Anutuwaa meria koloojen,’ jenkeja. Kawaajon mono koomuwaa buna kolooro sokombaa.”

⁸ Kaen kaparan koma jegi Pailotnon moma bombongaoya waaro jenenja ororo toroko moro.

⁹ Kaen moma Jiisas wama mombo jinkaron miri uutanon uma kokaen qisin muro, “Gii daakaya?” Qisin muroto, iinon kitia mon mende meleema qaaya bogoro nano.

¹⁰ Qaaya bogoro nano kokaen ijoro, “Gii noonon qaa kitia mon meleembaga me qaago? Niinon jen tegowe isama gombuya me maripoonon gugi komuwaga. Iikawaa ku-usuna ii noonon eja. Kawaa kania mojan me qaago?”

¹¹ Kaen jero moma kokaen meleema muro, “Monon eukanona ku-usun mende ama gonoti een, gii mono eja omaya laligon iwoi ama nomambaajon amamaanaga. Kawaajon eja

mon moronon nii goo boronon noonji, iwaa singison goyanon mono goonon qinji uugun somata kolooja.”

¹² Kaen meleema murotiwaajon ama Pailoton Jiisas isano kamaawaatiwaa kaparan kono. Kaen kaparan konoto, Juuda yononon qa gigilaan kokaen jegi, “Aisna kamaawaati een, mono Siisa-kimbaa alia mende toroqen koloon laligowa. Monon neenaajon moro uro ‘Kin pon koloojen’ jeji, iinon mono Siisa-kin tuarenjen ama muja.”

¹³ Kaen jegi qaa ii moma jen kotooro Jiisas wama seleengen kamaagi. Kamaagi gawana Pailoton jake mon jamonon ama tambongi eroti, iikanon uma qaa jentegowaa dun rarayanon kamaan raro. Jake kawaa qata Hibruu qanon Gabata jen laligogi. Ii ananaa qanon Jake Jamonon men taambona. ¹⁴ Kamaan raroti, Juuda ejembanon ween iikanon kiankomu kendon rabombaajon jojorigi. Ween ii kolooro ween biiwia dodowiro Pailoton dun rarayanon rama Juuda yonoojon kokaen injoro, “Iigi, onoo kin pongia koi!”

¹⁵ Kaen jero moma qa gigilaagi, “Qaomba! Qaomba! Maripoonon qegi komuwa!” Qa gigilaagi kokaen jero, “Onoo kin pongiaa qaa jen tegowe maripoonon ubaatiwaajon jeju me?” Kaen jero jigo gawon galen yononon meleema jegi, “Siisa-kinon motoongo kin ponana kolooja. Nonoonon eja pon morota mon mende raja.”

¹⁶ Kaen meleema jegi Pailoton Jiisaswaa qaa jen tegon maripoonon qegi komuwaatiwaajon borogianon ano. Borogianon ano manjaqeqe eja yononon Jiisas men galen kongi.

Jiisas maripoonon qegi.

Mat 27.32-44; Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43

¹⁷ Galen kongi iyanaa maripoonon ano angon siti koton seleengen kemen goman mon qata Wansii qamakejuti, kanon kenji. Wansii qa ii Hibruu qaanon Golgota qamakeju. ¹⁸ Iikanon kema maripoonon qegi ano iwo eja woi teetee motoon urun Jiisas batugaranon anji nangi.

¹⁹ Kaen qegi Pailotnon tere oon jero maripoonon Jiisaswaa wananon eu ama qegi. Tere ii kokaen ooro nano, “Jiisas Nazaret toya, Juuda yonoo kin ponggiaga koi.” ²⁰ Jiisas maripoonon qegiti, goman ii siti kosianon ero ano tere ii qaa karon, Hibruu, Latin ano Griik qaanon oogi nano. Kawaajon Juuda ejemba mamaganon uugun kema kan eu uun tere ii weengogi. ²¹ Kaen ooro Juuda yonoo jigo gawon galen yononon Pailot kokaen ijogi, “‘Juuda yonoo kin ponggiaga koi,’ kaen mende oowato, kokaen oowa, ‘Iyanajaan Juuda kin Ponggiaga koloojen, jero.’” ²² Ii moma Pailotnon qaa kokaen meleenon, “Qaa oodaborojeniwaajon ii mono kaen ewaa.”

²³ Manjaqege eja yononon Jiisas maripoonon qenggo opo selekopaa ilawoilaya men eja 4 batugianon mendeema 4 kolooro totogianon megii. Kaen megii malekuya ero megito, ii kokaembaajon saanon mende mendeengi: Ii kuuyagadeen opo jakana motoongonon memetaga. Opo kitia kitia mende mindirin eukaya lililili uun megii emu kemekemeta ero. Kawaajon ii boliwabotiwaajon mendeembombaaajon amamaagi.

²⁴ *Amamaan amin moma kokaen jegi, “Ii motonin mende sokombaa. Kawaaon saanon iikawaa unju qenin toya koloowaa.” Kaen jen unju qegi Buna qaa mon honawo kolooro. Qaa ii kokaen oogita eja,

“Yononon opo selekopaana men batugianon mendeema totogianon men malekunaan unju aangole angi mononon haamo ambaa.”

Manjageqe eja yononon qaa iikawaa so angi.

²⁵ Jiisas maripoonon qegi nano emba kokaanonon kanianon nangi: Jiisaswaa nemun naseya ano Kloopaswaa embia qata Maria ano Maria Magdalaga. ²⁶ Jiisasnon nemuna ano wombo gowokoya kosianon nani iriima nemunaajon kokaen jero, “Nemuna, mono meraga koi iima kalan koma rijojoon laligowa.”

²⁷ Kaen jen gowoko ii kokaen ijoro, “Mono nemuna koi iima kalan koma rijojoon laligowa.” Kaen jero moma Jiisaswaa nemuna kambaan iikanondeen wano mirianon kema motoon laligori. Kian.

Jiisasnon maripoonon nama komuro.

Mat 27.45-56; Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49

²⁸ *Jiisasnon gawona kuuya medabororoti, ii moma iikanon Buna Terewaa qaaya mononon honawo koloowaatiwaajon kokaen jero, “Nii apuwaajon mojen.”

²⁹ Kanon jua mon wain apu aasonawo iikanon saa qen raro. Ii raro kowe momondo mon suun tanijaen ii men wain apunon qendungan sepere susuyanon qesanon megi uro buutanon angi.

* **19:24:** Ond 22.18 * **19:28:** Ond 69.21; 22.15

³⁰ Angi wain apu aasonawo ii nen jero, “Mono tegoja.” Kaen jen laaligoya mesao-mambaajon aroya sigon kamaaro kokoosuya kouro non qero. Kian.

Jiisaswaa maronja wasanon utoogi.

³¹ Jiisasnon non qero Juuda ejembanon ween iikanon kiankomu kendon rabombaajon jojorigi. Kiankomu Sabat kendon ii kendon kaman somata kolooro. Kawaajon Juuda jotamemeya yononon majakaka moma kokaen jegi, “Qamo yononon Sabat kendon kamananon maripoonon nanngi mende sokonja.” Kaen jen gawana Pailot-waanon kema kokaen qisin mugi, “Gii saanon jen tegona kema maripoonon unujuyati, iyonoo tawo siigia kungi qamogia metogonin kamaawuya?”

³² Qisin mugi jen tegoro manjaqege ejanon kougi. Kouma Jiisaswo maripoonon urugiti, ii uulanawo komuwaotiwaajon wala yoroononga mombaa tawo siita kuma leegen kema mombaanon kaanjadeen angi.

³³ Kaen angito, Jiisaswaanon kouma iigi mono komuro. Kaen iima siita mende kungi. ³⁴ Mende kungito, manjaqege eja yonoo-nonga monnon wasa menj maronja utooro iikanondeen sa ano apu kamaaro.

³⁵ Kaen angi monnon iwoi ii jaayanon iiroti, iinon ii nanjon jen koi oorota ero keteda koi weengoju. Qaa nanjon jen oorota eji, ii mono qaa hona kolooja. Ono kaanagadeen ii moma laariwuti-waajon moma qaa hona mojiwaa so jeja. ³⁶ *Iwoi ii kolooroti, ii Buna Terewaa qaa

* **19:36:** Eks 12.46; Jan 9.12; Ond 34.20

mononon honawo koloowaatiwaajon kolooro. Qaa ii kokaen,

“Iwaa siita mono mende kumbu.”

³⁷ *Ano Bunja Terewaa qaa mon kokaen eja,

“Eja utoogiti, iyononon mono iwaagen jaagia uun iibu.”

Ono qaa woi iikawaajon ama ii moma laariwu. Kian.

Jiisaswaa qamoya jamo kobaanon ron kongi.

Mat 27.57-61; Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56

³⁸ Kawaa gematanon Arimatia taon toya qata Joosef karo. Iinon Jiisaswaa gowokoya koloon laligoroto, Juuda jotamemeya yonoojon ama toroko moma momalaaria kolatin laligoro. Iinon kan gawana Pailotwaanon kema Jiisaswaa qamoya metogomambaajon qisin muro. Qisin muro moma jen tegoro kan metogoro.

³⁹ *Eja qata Nikodeemus wala Jiisaswaanon gomantiinanon karoti, iinon kaanagadeen karo. Kan qamo morimambaajon kele koowagawo qata mor ii repa apuyawo meleengiti, ii esu mon binja 30 kilowaa so sewanja men kan Joosef ilaan muro.

⁴⁰ Ilaan mun motoon Jiisaswaa qamoya metogori. Metogon jinin moronja awaa men qamo selianon ama opo taanja iikanon momosiiri. Juuda ejemba nononon qamonana kaan ama mozozongon ron koma onomakejon.

⁴¹ Jiisas maripoonon qegiti, goman iikawaa leegenanon urukisi mon ero. Urukisi iikanon qasiriwaa jamo kobaa dologa mon uroroogi nano. Iikanon qamo mon mende angi gbamenja

* **19:37:** Zek 12.10; Ais 1.7 * **19:39:** Jon 3.1-2

ero. ⁴² Gbamenja koloon kosianon ero Juuda ejem-banon kiankomu kendon rabombaajon jojorigi kambangia toriro. Kawaajon Jiisaswaa qamoya men iikanon ama ron koni. Kian.

20

Jiisaswaa kobaa qasirianon gbamenja ero.

Mat 28.1-8; Maak 16.1-8; Luuk 24.1-12

¹ Sabat kendon ragi tegoro Maria Magdala emba iinon Sonda umugawodeen wengeran suluro qasirinon keno. Kema jaaya uuro keno jamo somata iiro iikanon mono kobaa uro-rooya iikawaa qaa ootanonga qetangi kan ero.

² Kaen iima iikanondeen mesaon uulanawo kema Saimon Piito ano Jiisaswaa wombo gowokoya yoroonon kan kokaen irijoro, “Mono Pombaa qamoya qasirinonga men kema dakanon angi eji, ii mende mojon.”

³ Kaen irijoro mesaon qasirinon keni. ⁴ Motoon bobogarin kenito, gowoko alianon bobogarin kema Piito uugun wala qasirinon keuro. ⁵ Keuma jamo kobaa uro-rooya iikawaa uutanon mende uma qaa ootanon een akakarin uuro keno opoya momosigiti, iikayadeen ero iiro. ⁶ Ii iiro Saimon Piitonon kaanagadeen gematanon kouma jamo kobaa uutanon uma opoya momosigiti, iikayadeen ero iiro. ⁷ Ii iiro ano wana opo jakaņa monon momosiin esuugiti, ii tosanon kuma selewaa opoya kawo mende mindirin anaso angi raro iiro.

⁸ Kaen iiro gowoko alianon wala qasirinon kouroti, iinon kaanagadeen jamo kobaa uutanon

uma iwoi ii iima moma laariro. ⁹ Jiisas gbilin koomunonga waabaati, iyoronon Bunja Terewaa qaa kaanja ii waladeen mende moma asarin tom-piririn laligon kouri. Kianj.

Jiisasnon Magdala emba Mariawaanon asu-giro.

Mat 28.9-10; Maak 16.9-11

¹⁰ Rama kouma iikanondeen moma laarin eleema mirigaranon keni. ¹¹ Yoronon kenito, Marianon anodeen qasiriwaa jamo kobaa qaa ootanon nama saaro. Kaen saama kobaa uro-rooya iikawaa uutanon akakarin uuro keno. ¹² Uuro keno Siwe gajoba woi malekugara tu-alalakota iriirro. Yoronon Jiisaswaa qamoya eroti, iikanon rari. Monnon wana eroti, iikanon raro monnon kanianon raro.

¹³ Kaen rama kokaen ijori, “Emba, gii naambaa-jona saajan?” Ijori moma jero, “Ponnaa qamoya men kema dakanon angi eji, ii mende mojen.”

¹⁴ Kaen jen eleema Jiisasnon kosianon nano iiroto, kaitania ii mende iima koton hanqan qen nano. ¹⁵ Hanqan qen nano Jiisasnon kokaen qisin muro, “Emba, gii naambaa-jona saajan? Morowaajona monganjan?” Kaen qisin muro urukisi galenanon nanja me nomaen, iikaen romongon kokaen ijoro, “Oo somatana, gii qamoya men angon mongen kema anjanati een, mono nijona kema memana.”

¹⁶ Kaen ijoro Jiisasnon qata qama “Maria!” jero. Ii qama jero iwaanon eleema Hibruu qaanon qama “Raboni!” jero. Ii ananaa qaanon “Boina!”

17 Kaen jero kokaen ijoro, “Nii Amanaanon mende uma koi nanjen. Kawaajon nii mende noosiriwato, noo kouruna yonoonon kema buju kokaen injowa: Niinon mono Manja Anutu ano onoo Mangia Anutuwaanon eleema umaŋa.”

18 Kaen ijoro Magdalaga emba Maria iinon eleema kema gowo-kouruta kokaen injoro, “Niinon Pon iibe qaa kaan kaan nijoŋaa.” Kian.

Jiisasnon gowokouruta asugin onono.

Mat 28.16-20; Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49

19 Sonda iikanondeen goman tiiro gowoko yononon ruunanon ajoroon Juuda yonoonon toroko moma miri naguya koma kii men ragi. Kaen ragi Jiisasnon asugin batugianon nama kokaen injoro, “Alauruna, luae mono onowo raba!” 20 Kaen jen borowoita ano maronŋa qendeema onono iima korisoronon uugia saa qero. 21 Saa qero mombo kokaen injoro, “Alauruna, luae mono onowo raba! Amanon nii wasin nono kaanideen niinon onŋo wasin ononjen.”

22 Kaen jen buu aasonŋa uulangon jero, “Mono Unŋa Toroya mewu. 23 *Onŋo ejemba singisongogia mesaowuyati een, ii mono Anutuwaa jaanon solanidaborowaa. Ejemba singisongogia mende mesaowuti een, ii mono Anutuwaa jaanon mende solananiwuya.” Kian.

Jiisasnon Tomas asugin muro.

24 Jiisasnon gowokouruta kaen asugin ononoto, gowoko 12 yonoononŋa mon qata Tomas, qata

* 20:23: Mat 16.19; 18.18

mon Didimus qagiti, iinon kamban kanon batugianon mende laligoro. ²⁵ Tomasnon karo gowoko tosianon “Nono Pon iijona,” jegi moma kokaen jero, “Jaananon birin lopoya borianon iima boro susunanon maronanon oosirimanati een, ii saanon moma laarimana. Nii neeno ii mende oosirimanati een, mono qaagadeen nijogi ii mende moma laarimana.”

²⁶ Kaen jero sonda motoongo tegoro gowoko yononon Sonda iikanon mombo mirinon kululuun nagu koma kii men Tomaswo motoon ragi. Motoon ragi Jiisasnon mombo asugin batugianon nama kokaen jero, “Alauruna, luae mono onowo raba!” ²⁷ Kaen jen Tomas ijoro, “Gii mono boroga boraama borowoina men iima boro susuganon maronanon oosiriwa. Kaen ama yangisen mesaon uuwoiga yakarin nii moma laarin nomba.”

²⁸ Kaen ijoro kokaen meleeno, “Oo, gii noo Pon Anutunaga!”

²⁹ Kaen meleeno kokaen ijoro, “Gii niijanjwaajon nii saanon moma laarin nonjanto, ejemba mende niima kilen nii moma laarin nomakejuti, iyononon mono simbawonawo kolooju.” Kian.

Jonon Oligaa Bunja koi kokaembaajona ooro:

³⁰ Jiisasnon gawon esunmumuyawo men laligoro angoletoseiseiya tosaana ii gowoko yonoo jaagia qaganon asugiroto, ii buk koi kanon mende oowe. ³¹ Qaa tosaana ooweti, ii kokaembaajona oowe: Jiisasnon Anutuwa Meria koloon Hamoqeqa Toya Kraist kolooji, onjo qaa ii moma

laariŋ iikaan̄a kanon̄ Jiisaswaa qabun̄ayaajon̄
ama laaligo kombomban̄a bun̄a qen̄ aowuya.
Kaen̄ ama laligowutiwaajon̄ niinon̄ Oligaa Bun̄a
tere koi oowe on̄oonon̄ kaja. Kian̄.

21

*Jiisasnon̄ gowoko 7 yon̄oonon̄ asugiro sora
ambembo horogi.*

¹ Kanagen̄ Jiisasnon̄ mombo gowoko tosaan̄a
yon̄oonon̄ asugiro. Taiberias apu an̄gon̄
goraayanon̄ kanon̄ kokaen̄ asugin̄ on̄ono:

² Gowoko eja kokaan̄an̄on̄ motoon̄ laligogi:
Saimon Piito, Tomas qata mon̄ Sunesune
(Didimus) qagiti, Natanael eja ii Galili
prowinswaa taon̄a Kaanaga ano Zebediwaa
merawoita woi ano gowoko tosaan̄a yon̄oonon̄ga
woi.

³*Motoon̄ laligogi Saimon Piitonon̄ injjoro, “Nii
mono sora horomambaajon̄ kemaŋa.” Kaen̄ jero
tosianon̄ jegi, “Nono saanon̄ giwo motoon̄ kem-
bon̄a.” Kaen̄ jen̄ mesaon̄ wangonon̄ uma kema
gomantiin̄a iikanon̄ sora mon̄ mende horogi.

⁴ Sora mende horon̄ een̄ laligogi goman̄ ano Ji-
isasnon̄ sakasinon̄ nano. Nanoto, iwaa kaitania
ii mende iima kotogi. ⁵ Jiisasnon̄ nama on̄ooma
qaro, “Alauruna, sora mon̄ horaju me qaago?”
Jero meleema “Qaago!” jegi.

⁶*“Qaago!” jegi kokaen̄ jen̄ koton̄ on̄ono,
“On̄o mono misagia wango dindin̄aagen̄ giligi
kemero saanon̄ sora mokoloowuya.” Ii moma

* **21:3:** Luuk 5.5 * **21:6:** Luuk 5.6

misagia giligi sora seiseiya kemen ologogitiwaajon horonin koubajen amamaan horon susugogi.

⁷ Kaen kolooro Jiisaswaa wombo gowokoya iikanon Saimon Piito kokaen ijoro, “Ii mono Ponga!” Kaen jero Pombaa qata moma opoqiisi-agadeen somongon laligorotiwaajon selekopaaya kokosiin iikanondeen apu angonon lugun kembero. ⁸ Yononon sakasin koorononon 100 miita kawaa so kosianon kema laligogi. Kawaaajon Piitonon kemen keno gowoko tosaana yononon wango loqanon qen nanjon kema misa sorayawo horogi wango gematanon karo.

⁹ Kaen kan sakasinon riin iikanon iwoi kokaen iigi: Gere jero lokotanon sora jejeta ano bered raro. ¹⁰ Ii iigi Jiisasnon kokaen injoro, “Ono keteda koi sora horojuti, mono iikanona tosaana men koi kawu.”

¹¹ Ii jero Saimon Piitonon moma wangonon uma misa hororo sakasinon uro. Uro hona 153 iigi. Misa ii sora somata seiseiya yononon saa qegito, misanon kilen mende riiro. ¹² Hona ii iigi Jiisasnon kokaen injoro, “Mono kan gomaambawaa neneya newu.” Kaen jero moma kan “Ii Ponnanaga,” kaen moma kotogito, gowoko yonoononga monon “Gii moronon?” kaen qisimbabaajon uulombo moma mende qisiro. ¹³ Mende qisiroto, Jiisasnon kema bered men onoma sora kaanagadeen mendeema onono.

¹⁴ Jiisasnon koomunonga waama gowokouruta asugin onono indin karon kolooro. Kian.

Jiisasnon Piito mombo kuun men kotiiro.

15 Gomaambawaa neneya negi tegoro Jiisasnon Saimon Piito-waajon kokaen ijoro, “Saimon Jombaa meria, alauruga koi yononon nii uugianon jopagon nomakejuti, giinon ii unuugun mamaga jopagon nomakejan me qaago?” Ii moma kokaen meleeno, “Oo Pon, nii uunanon jopagon gomakejen. Gii noo wombo alana koloojan. Ii geenngo saanon mojan.” Kaen meleeno Jiisasnon ijoro, “Gii mono noo lamauruna melaa unuagin laligowa.”

16 Kaen ijoro indina woi qisin muro, “Saimon Jombaa meria, gii onanon jopagon nomakejan me qaago?” Ii moma kokaen meleeno, “Oo Pon, nii goojon ama nomakeja. Gii noo wombo alana koloojan. Ii geenngo saanon mojan.” Kaen meleeno Jiisasnon ijoro, “Gii mono noo lamauruna galen koma onoma laligowa.”

17 Kaen ijoro indina karon qisin muro, “Saimon Jombaa meria, gii mono onanon womboganon noojon ama gomakeja me qaago?” Kaen qisin muro uujopawaa qiqisia motoongo iikayadeen qisiro indina karon koloorotiwaajon Piitonon wosobiri moma meleema kokaen jero, “Oo Pon, gii iwoi kuuya saanon modaborojan. Gii wombo alana koloojan. Giinon mono geenngo ii awaagadeen mojan.” Kaen jero Jiisasnon ijoro, “Gii mono noo lamauruna unuagin laligowa.”

18 “Niinon qaa hona toon mon kokaen jewe moba: Gii sagbili laligon geenngo selekopaaga somongon kana kanon me kanon kemanjen siin mobagatiwaa so saanon kema kan laligona. Kaen laligon waanato, eja wana koloowagati, kamban

iikanon boroga boraana mononon kan opo selekopaaga somonjon goma kana mongen mende kemambaajon mobagati, mono iikanon guama kembaa.”

¹⁹ Jiisasnon gejatootoo qaa kaen jen Piito komuwaatiwaa qaa saana injisaano. Iinon koomu tania mon komuro Anutuwa qabunaya somariiwaatiwaajon romonjon ii jero. Qaa ii jen iwaajon ijoro, “Gii mono kan nii notaan laligowa!” Kian.

Jiisasnon Piitowo gowoko mombaa qaaya amin mori.

²⁰ Piitonon Jiisaswo kema eleema Jiisaswaa wombo gowokoyanon gemagaranon karo iiro. Gowoko iikanon kiankomu lama negiti, iikanon wananon Jiisaswaa totonon laarin jero, ‘Pon, goonon memelolo eja ii moronon?’ ²¹ Gowoko iikanon kanagaranon karo Piitonon ii iima Jiisas kokaen qisin muro, “Pon, gowoko koi kawaanon mono nomaen koloowaa?”

²² Qisin muro kokaen ijoro, “Niinon iwaa laaligo arena kaen me kaen ambenagi, ii mono goo majakakaga qaago. Niinon kokaen moma jewenaga, ‘Iinon mende koomu laligon uro niinon namonon mombo kamanatiwaa kambananon toroqen jaawo laligon unaga,’ qaa ii iwaa qaaga koloona. Gii mono iwaa qaa mesaon geenqaa laaligoga meagon galen koma aon noo gemananon kan nii notaan laligowa.”

²³ Qaa kaen jero tosanon tondu moma jen seigi uumeleen alaurunana yonoo batugianon qaa ii

kokaen jen soogi, “Gowoko iikanonj mende komuwaa.” Kaen jen soogito, Jiisasnonj jaawo tete-goya qaa laligon ubaatiwaaajonj mende jeroto, qaa kokaen jero, “Niinonj iwaa laaligo areña kaen me kaen ambenagi, ii mono goo majakakaga qaago. Niinonj kokaen moma jewenaga, ‘Iinonj mende koomu laligoro niinonj namononj mombo kamajatiwaa kamba-ñanonj toroqen jaawo laligon unaga,’ qaa ii iwaa qaaga koloona. Gii mono iwaa qaaya mesaonj geenгаа laaligoga meagonj galenj koma aonj laligowa.” Kianj.

Neeno ii kuuya jaananonj iima nanjonj onjonjen.

²⁴ Gowoko iikanonj iwoi ii jaayanonj iima laligon iikawaa so ii nanjonj jen asarinj Oligaa Bunja koi ooro. Korebore onjononj gowoko iikawaa kania mojutiiwaaajonj ama saanonj nanjonj kokaen jen laligowu, “Iinonj qaa nanjonj jeroti, iikanonj mono qaa honja toonj kolooja.”

²⁵ Jiisasnonj gawonj menj angoletto tosaana sei-seiya ii kaana-gadeen ama menj laligoro. Iikawaa sundugia motomotoonj ii kuuya tororo oowonagati eenj, mono buk papia borana borana seiseiya koloogi kantri so papia kowi miri (laibreri) kuuya kanonj aninj saa qenj ologoro tintina monj mende sokonaga. Kaen romonjojenj.

**Uumeleembaa Bunja Tere Soomongo Gbilia
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47